

Montatvány

Hq.

Brenner Derső

gimnázista úrnak

Lzabadka

ulizáló utca 43.

Csáth Géza

1000 x ölel Józsi

Családi levelek 1904 - 1908

Édes anyika!

Ahogy este fél VIII órákor a kémiai
gyakorlatokban elfáradva haragú voltam, - ott
találtam, a comogot, mely dró
vot és remek. Már még nem volt
van. Amikor kibontottam, a zölt
papírral úgy vigyorogtat rám vastag
göghő testürrel, hogy hangosan ellett
becagnom. E két maradt hívva a rám
mindáig míg az első ^{nem} foleat napköz
kamaratli. a rámba ^{vándorol}. de error
arutain enni kezdtem. [Verdthint f. i.
s' Arpi, - most dró semmit se esik
el tevére é t

ISBN 978-86-82147-82-4

Közreadja

Dér Zoltán

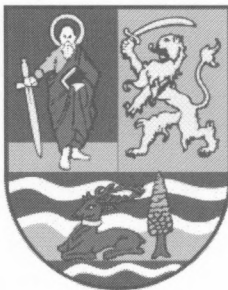
Sajtó alá rendezte és az utószót írta

Beszédes Valéria

Borítóterv

Molnár Péter (millerson)

A kötet megjelenését a Tartományi Művelődési és Oktatási Titkárság és a Szabadka Község Önkormányzata támogatta

Minden jog fenntartva. A szöveg közléséhez, írott és elektronikus úton történő felhasználásához a kiadó hozzájárulása szükséges

Csáth Géza
1000 x ölel Józsi
Családi levelek 1904-1908

2007

1904

1.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Emléksorok Dezsőnek.

[Szabadka] Datum 1904 IV/12

Tegnapelőtt vért köptem; siettem orvoshoz ki meg nyugtatott. Mindazonáltal jó étkezés közben is végigborsódzott a hátam a komisz *gümők* gondolatára; voltam még aznap egy tüdősz felolvasáson is. Kénytelen valék 100 névjegyet csináltatni, így a bacillusaim kénytelenek lesznek az ördögnek tervezett átadásommal várni, míg el nem használom névjegyeimet. 100at, melyekért 200 fillért fizettem. Nincs más hátra minthogy föladjam az én „tettet” öcsémnek, hogy most már *mennyibe került egy névjegy?*

Bátyád

¹ Brenner Dezső = Dezső, Barátom (1890–1968), Csáth Géza öccse. 1908-tól a szabadkai Bácskai Hírlapban, később a Nyugatban tárcákat és zenekritikákat publikált Jász Dezső néven. A levelet Ifj. Brenner József névjegykártyára fekete tintával írta.

2.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves öcsém!

[Budapest] 1904. IX. 17.

A nevezett *Jebb* zsebkönyvre neked az elsődőszakban nincsen szükséged, karácsonykor pedig viszem. Ha mégis kell, üzend; úgy a szennyessel küldöm. Már kikapám az indexem s orvosnövendék vagyok végleg s igazán. Ma Bella néniéknél² voltam egy grand ebéden; valami gazdag Ertel (ertli) is ott volt, kinek a gyémánt gyűrűjét óhajtottam volna egyetemi tanulmányaim gondtalan folytatása céljából. Pista bácsi³ azt mondja néz nekem valami katonaoorvosi ösztöndíjat. A folyamodást persze apuskával kell levélileg megbeszélnem. Mikor leszen a szüret.⁴

Ölel csók. mind. Józsi

- ¹ Ceruzával írt levelezőlap. Címzés: Brenner Dezső úr, Deák ucca 5. Szabadka
- ² Hofbauer Istvánné, Oravecz Izabella (?–1954), Csáth Géza keresztanyja.
- ³ Hofbauer István (1844–1918) tábornok, Csáth Géza apai nagyanyjának a testvére, Csáth Géza keresztapja.
- ⁴ Apai nagyanyja, id. Brenner Józsefné Hofbauer Aurélia = Groszi (1835–1916) híres szüreti mulatságaira utal.

3.

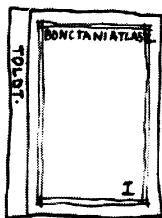
BRENNER DEZSŐNEK¹

[Budapest, 1904. október 27. előtt]

Kedves Dezső öcsém.

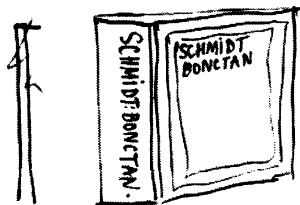
Sztrókay kolléga² úr egy csomó orvosi könyvet visz haza, melyeket kérlek fogadj védő szárnyaid alá. Alkudd ki Krécsyvel³ a bekötésüket és gyorsan csináltasd meg, hogy Sztrókay kolléga is egy hét múlva visszaszármaztathassa nekem Pestre. Az összekötött (4 kötésnyi) atlaszok sötétzöld vászonba kerüljenek

ígyen:

A hátukon ennyi: TOLDT. I (II, III, IV stb.)

amint ezt az illető könyveken ceruzával fölírva látod. E könyveknek *piros vágást* csináltass. Ellenben az *Anatómia* alapvonalai című könyv kiállítása így lesz

Ha lehet a címet egy sorba nyomják az összes könyveknél *vakon*. A kötés itt is *ugyanaz*. Ne iskolakötést használjanak ezt mondd meg.

Minden könyvnek csináld meg tiszta papirosra ceruzával a címplapját fölírásait és úgy vidd a könyvkötőhöz.

Alkudd ki jó az árát s beszélj meg Apuskával. Lehetőleg *Krécsynél* csináltasd.

Köszönöm a szivességedet

Csókol Józsi bátyád

¹ Fekete tintával merített papírra írt levél. A boríték elveszett.

² Sztrókay Kálmán (1886–1956), Csáth Géza osztálytársa, később tudományos ismeretterjesztő írásokat írt, író, műfordító. Csáth Géza szűkebb baráti köréhez tartozott.

³ Krecsy Emma, könyvkötő, a család közeli barátja volt, az asszony a férje üzletét vette át.

4.

BRENNER LÁSZLÓNAK¹

[Budapest, 1904. október 18.]

LIDÉRCFÉNY

ÉDES KISBÁTYÁM! Ölel csókol a bátyád eme levél útján és kérdezi hogy vagy? Eszel-e sok húst? Ha ezt nem teszed nem küldd több levelező lapot neked. Légy kövér malac mire hazamék, hogy sok (piros) hely legyen a képeden nekem. Józsi

¹ Brenner László = Laci, Lacika (1899–1981), Csáth Géza féltestvére, később mérnöki diplomát szerzett. Képes levelezőlapra, fekete tintával írt levél. Címzés: Brenner Laci Szabadka Deák utca 5.

5.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves Öcsém!

Bdpest. 1904. X/27

Ma reggel jutott eszembe, hogy a *német bonctani atlaszokra*, melyeket négy csomóban összekötve Sztrókay² elvitt Szabadkára nem irtam rá a kötet számokat. Ezért utólag kell megmondanom, hogy az I. folirású lesz az a csomó melynek tetején ez van: *Die Gegenden des menschliches Körpers.* – II. *a die Murkellehre.* – III. *a Die Gefässlehre.* IV. *A Die Nenentehre.*

Ha köttetni adtad már világosítsd fel a könyvkereskedőt azaz a kötőt.

Szervusz ölel Józsi

Lacit sokszor csókold meg.

¹ Ceruzával írt levelezőlap. Címzés: Brenner Dezső gimnazista diák. VI. Deák utca 5, I. em. 1 ajtó. Szabadka

² Sztrókay Kálmán

6.

DR. BRENNER JÓZSEFNEK¹

Kedves Apám!

Bp. [1904] XII. 1.

Először arra kérlek, hogy köszönd meg a nevemben Anyikának a kitűnő diós bélesekét, melyeknek finomságát (most hogy gyorsan fogyasztom) tudom méltányolni.

A lakást fölmondottuk. Én nagyon készülök a 13án végbemenendő kollokviumra; valószínű, így hogy 20án otthon leendek. —

*Lacikának*² ízenem, hogy tanuljon németül, *Dezsőnek*³ hogy *geometriául*, *Etelkának*,⁴ hogy zongorázzon faktura és ne sikassza el a pontokat, szüneteket és trillákat; *Julinak*,⁵ hogy keljen korán s végre neked meg anyikának,⁶ hogy a IX. Szimfoniát zongorázzátok sokat és közbe gondoljatok rám.

Kezeteket Csókolja József

¹ Dr. Brenner József (1860–1945) = Apuska, Apa, Csáth Géza édesapja, szabadkai ügyvéd. 1903-tól 1918-ig a város főügyésze volt. Fekete tintával írt levelezőlap. Címzés: Brenner József doktor ügyvéd úrnak. Deák utca 5. *Szabadka*

² Brenner László

³ Brenner Dezső

⁴ Brenner Etelka (1888–1960) = Mádi, Csáth Géza húga, 1911-ben feleségül ment Pókász Béla budapesti rajztanárhoz.

⁵ Cselédlány a Brenner családnál.

⁶ Brenner Józsefné, Budánovits Ilona (1876–1929) = Anyika, Csáth Géza mostohaanyja.

7.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves öcsém!

[Budapest, 1904. december 6.]

Az iparművészeti muzeumban vagyok most, nézem a nagyszerű kiállítást s a melyről a B. H.² nak szóló cikkemet³ a Péntekre irandó levelemben melléklelem. Ezt Szombaton 2 óráig juttasd el. A népszerű *vigadói hangversenyen* vasárnap

játszom. Most vettem egy vonót 12 koronáért. Azonban a Mikulás nem hozza majd el a Grósz¹ névnapi csemegéjéből a jogos részt?? Itt a kiállításon gyönyörű gyerekjátékok vagynak; mind szeretném elküldeni a kisbátyának² különösen szépek az írópadcskák.

Írjál fiú 15 *étől* kezdve Baross utca 52. alatt lakom.

Öllelek B. J.

¹ Ceruzával írt levelezőlap. Címzés: Brenner D. gimnazista Deák utca. Szabadka

² Bácska Hírlap, ebben az időben külső munkatársa volt a lapnak. A továbbiakban B.H.

³ Az említett írás adatai: B.J. *Budapesti levél*, (A karácsonyi íparművészeti kiállítás) B.H. 1904. dec.11. 8/292.9.

⁴ Id. Brenner Józsefné születésnapjára város szerte ismert volt.

⁵ Brenner László

8.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves Dezső!

[Budapest, 1904. december 12.]

Tudasd mindazokkal, akik nekem levelet küldenek, hogy *kedden* (azaz mikor e levelet kapod) már Bella néniéknél² vagyok s ott maradok 16-ig, amikor is már hazamendek. A lakásból én elmenék, mert Reiszné szemtelenkedett velünk s Pista bácsi³ mondotta, hogy menjek oda s ne maradjak addig is. A veszekedés lényege jelentéktelen. A B.H.-ot tudósítsd, hogy Baross utca 52 alá küldjék az újságot. Ölel

¹ Fekete tintával írt postai levelezőlap. Címzés: Brenner Dezső gimnazista deák. Deák utca. Szabadka

² Hofbauer Istvánné

³ Hofbauer István

1905

9.

DR. BRENNER JÓZSEFNEK¹

Kedves Apám!

[Budapest, 1905. feb. 6.]

Most d.u. 3 óra van. A csomag ellenben nincsen itt. Dezső nem írta hogyan külditek. Szeretem azonban hinni, hogy estére mire hazajövök a boncolásból itt leend. Dezsőnek mondd meg, hogy a vonót megcsináltattam 1.20 frtba került. 40: a szőrzés; 60: a törés kijavítása.

Farsangkor 5 napra hazamegyek, ha te is úgy akarsz; Ezért kérek gondolkodj jegyről.

Ami a többi dologra vonatkozik:

Teljesen egészsége vagyok. Az idő kiderült s ez a szép város most csupa öröm. – láttam a Nemzeti Szalont.

Bella néniéknél² voltam szóárán,[!] hallottam Apponyt, Kossuthot résztvettem a fáklyásmenetben³ – és tanultam – ebben foglalható össze multheti „működésem.”

Kezeidet csókolja Józsi

¹ Fekete tintával írt levelezőlap. Címzés: Brenner dr. ügyvéd Deák utca *Szabadka*

² Hofbauer Istvánné, Oravecz Izabella

³ Az országgyűlési választásokon a Függetlenségi párt és az ellenzéki koalíció győzött.

10.

ÖZV. DECSY KÁROLYNÉNEK, KLAUZER ANTÓNIAÉNAK¹

Kedves Nagymama!

Ma – a születésnapján – első pillanatban nagy kedvem volt, hogy körülményes és hosszú írásban elmondjam mindazt, amit az ember el nem mond és csak érez, – de lemondtam róla. Sokkal igazabb, szebb és egyszerűbb, ha megmondom neked, hogy egészséget és boldogságot kívánok neked, hogy hálás vagyok azért a sok jóért amit velem tettél és hogy szeretlek: amint egy unoka (aki felnőtt nagyra – a bajusza is ütöget –) és becsülni és értékelni

tudja igazában a saját elmúlt gyerekkorát, tudja azt, hogy mit kell köszönnie egy nagyon jó – és most öreg asszonynak – aki az ő hitetlen fejére csendes vasárnapdélutánokon áldást imádkozik.

Kezedet csókolja Józsi unokád

Bpest. 1905. II.27.

Kedves Nagymamám!

Születésnapja alkalmából fogadja szerencsekivánságaimat, Etelkáéval¹ egyetemben. Kivánjuk hogy az Ég tartsa meg még sok születésnapon át egészségben boldogságban, unokái szeretetében.

Kezeit csókolja Sándor³

Bpest 1905 febr 26.

¹ Decsy Károlyné, Klauzer Antónia (1828–1916). Levélpapírra fekete tintával írt levél, a boríték elveszett.

² Brenner Etelka

³ Decsy Sándor, közelebbi adatokat nem tudunk róla.

II.

DR. BRENNER JÓZSEFNEK¹

Kedves Apám!

[Budapest,1905] április 5.

A pénzt, amit küldtél, Hétfőn megkaptam. Szépen köszönöm. Most is, szokás szerint, beszámolok hogy mint használtam föl a múlt havi pénzemet.

dr. Reinke: Anatomie.....	6.80
(ez a könyv a legjobb anatomia; a régi csonka magyar anatómiára ennyit fizettem rá)	
Lakás.....	20.00
Régi petroleum és tej adósság.....	3.20
Az étkezésre költött összeg.....	26.00
Színház, tárlat, hangverseny.	04.00
	60.00

A hátramaradt 10 koronát a pályázat, a levelezés, kisebb orvosi könyvek (3 korona) és a névnap-i ebédelések, húrok, festékek, az újra megindult szövettani gyakorlatokhoz vásárolt kellékek, jegyzetfüzetek, villamosutazások, vacsorázásokhoz való: spiritusz, cukor, citrom és a végre a házimesteri kapuilletékpénzek emésztették föl.

Volt hazafias kiadás is. Márc.15-én fehér nyakkendő (!) vásároltatott s ugyane napon tartott hangversenyre a vonó beszűröztetett.

Mostanában keményen nekifogtam a tanulásnak, mert év végén legalább is 3 tárgyból szándékozom kollokválni. —

Mostanában minden héten (már 4 hét óta) járok egy bácsihoz aki zenetanár, és jó muzsikus. Vagy vonósnégyes van. Vagy csak mi ketten duozunk. Jól kísér és kitűnő hegedűi vannak.

A kitűnő műegyetemi zenekarban is játszom. —

E mellett sokat olvasok talán még az O.S.E. anatómiai szövettani pályázatán résztveszek

Esténként $\frac{1}{2}$ 7 – $\frac{1}{2}$ 9, – az iparművészeti múzeum nagyszerű világítású fényesen berendezett könyvtárában olvasok vagy rajzolok. —

A héten egy érdekes hangversenyen valék melyről a mellékelt cikk is szól.² Ezt a B.H.-nak küldöm vasárnapra.

Egyebeket illetőleg ...

Teljesen egészséges vagyok.

Más hír, hogy 15-én otthagyjuk a lakást.

Özv. Sztrokáné e napon Szegedre utazik s rokonainál fogja tölteni napjait. Az új lakásadó nő a szobát nem adja ki nekünk, mert a *szobaurait* magával hozza.

Husvételre a csomagjaimat Bella néniéknél³ fogom letétbe helyezni. Ezután pedig 1-re veszünk majd lakást valószínűleg az Üllői úton.

Itten csak 1 $\frac{1}{2}$ hónapig fogunk maradni.

Mindannyitokat ölel csókol szerető fiad

Józsi

Bp. IV. 5.

A kávé megkaptuk.

Köszönöm

¹ Kutyanylevélre fekete tintával írt levél, sérült.

² Brenner József: *Budapesti levél. Két hangversenyről*. [Filharmonikusok – Bartók Béla; fiatal zeneszerzők Fekete József, ifj. Toldi László és Kálmán Imre művei] B.H. 1905. ápr. 11. 9/84.2–3.

³ Hofbauer Istvánné, Oravec Izabella

12.

DR. BRENNER JÓZSEFNEK¹

Kedves Apuska!

[Budapest, 1905. április 10.]

Ma reggel kaptam a leveleteket. Tehát végre! Megjegyzem, hogy két levelezőlapot küldtem már. Kitűnő egészségsnek örvendek. Az a kis kezdődő betegség, mely elutazásom előtti estén gyötört régen visszafejlődött egy hercig gége katarsist hagyva hátra, amit inhalációval gyógyítok s az én kedves doktorom: befecskendéssel. Erre vonatkozólag küldök egy receptet, melyet (minta értéknélkül) lehetőleg gyorsan küldjete fel nekem.

Tegnap este Janka néni kíséretét képezve voltam a Filharmóniai hangversenyen.

Hallottam *Erkelnek* Beethoveni fényességű ünnepi nyitányát. *Bartók* Béla genialis *schercóját* mely az új divat szerint egy apró kis gondolatból monumentális zenekari hatást hoz ki. *Liszt* Holtak táncát zongorára zenekarkísérettel. Ebben óriási sikere volt a fiatal vezna Bartóknak, akinek a bő jellemzését majd nyomtatásban olvashatjátok. Én a holtak táncában se melodiát se hangfestést se bizarr hangulatot se temetőszagot nem találtam csupán néhány furfangosan kikombinált futamot a dies iracnek² a melódiája mellett, amely azonban kiváló gondossággal volt elrejtve a vonósok futamai mögé.

*Aggházynak*³ a gyászhangjai egy kisigényű de világosan dolgozó művészember munkájaként üdítőleg hatottak.

Ez után az ismert kedves *Volkmann* F dur szerenád következett mely talán *a legszebb volt* a programmban. A Berlioz Rákóczy indulójával végre a nagydob is szóhoz jutott a cintányérral együtt.

Most a *Polygnotos pályázat*ot kezdem majd írni, melyet 31 én nyújtok be.

A mellékelt cikket rögtön (azaz csak még ma este 6-ig vigye el Dezső a B.H. nak)⁴

Ami a kolbászt illeti minthogy a kalauz mostanában nem jó a szennyesért, és a véletlen megtakarított pénzt a szállításra kéne adni, azt hiszem itt fõnn venni elcsõbb leend *egészben véve*.

Lacit³ és mindenkit õlelek csókolok, a te kezeidet csókolva jó apám.

Józsi

¹ Kutyanylevélre fekete tintával írt levél. A boríték elveszett. Megjelent: Magyar Szó – Kilátó, 2006. november 18–19. 45. évf. 46. szám

² A harag napja

³ Aggházy Károly (1855–1918) zongoramûvész.

⁴ Bácskai Hírlapnak ebben az idõben lett belsõ munkatársa.

⁵ Brenner László

13.

DR. BRENNER JÓZSEFNEK¹

Kedves Apa!

[Budapest, 1905. április vége]

Itt küldök egy vastag levelet melynek a nagyobb de nem lényeges tartalma a B.H.-é; (még délig juttasd el (kérlek) hozzájuk). –

– Anyikát nagyon kérem, hogy egy kávésdoboz kávé-t küldjön el Sztrokayékhoz; (mert az én dobozom következik) és majd a Sztrokay² fehérruhájával feljõ a kávésdoboz is. (Vasárnap vagy Hétfõn)

*

– Most gyönyörû az élet itten; az idõ aranyos szép; sok kert, park tele zöld füvel mindenütt ott van az utamban. (Az egészség természetesen kitûnõ.) –

*

holnap az egyetemi zenekarral egy hangversenyen veszek részt.

*

A pályázatomat beadtam. Május 13 án megtudjuk az eredményt.

*

Lacit³ õlelem csókolom valamint mindannyiatokat. 13 án vagy 14 én megyek haza.

Kéz-csók

Józsi

¹ Kutyanyelvre fekete tintával írt levél. A boríték elveszett.

² Sztrókay Kálmán

³ Brenner László

14.

DR. BRENNER JÓZSEFNEK¹

[Budapest] 1905. május 13.

Jó apa! A mai nap egy – mint mondják – érzékeny csalogást hozott nekem, amely csalogás ezzel az összeggel fejezhető ki – 105 korona. A Polygnotis – pályázatot nem nyertem meg. Ennyi a tény.

Ellenben kérek, hogy ha lehet, a Dezsőt² engedd fel Budapestre a diákokkal. 3 nap mindössze az egész, az utazás 3 forintba kerül – odavissza nálunk ellesz az ifiúr, úgy hogy a te kiadásod nem lesz több mint 10 korona (maximum). A dolognak morális haszna is lesz a sunyi öccs-re nézve, mert meglátja azt a küzdelmes, de gyönyörteli életet mely a tudomány művelőinek jut s talán iparkodni fog, hogy az érettségit lerakja. – Hétfőn – vagy Kedden elmegyek Schefferhez óhajlásod szerint. A legújabb hírek alapján nem lehetetlen, hogy már 5-én otthon leendek. Az Egeret³, Etelkét, a sunyi Dezsőt csokolom, neked és Anyikának pedig a kezét.

Ölel Józsi fiad. Bp. 1905. máj 13.

¹ Fekete tintával írt levelezőlap. Címzés: Brenner József dr. Szabadka SZABADKA

² Brenner Dezső

³ Brenner László

15.

DR. BRENNER JÓZSEFNEK¹

[Budapest 1905. tavasza?]

Édes apám! Azokról a napokról, melyek óta itt vagyok a fővárosba a következőkben számolok be.

Természetes, hogy a hazulról való elköltözésnek a keserősége egy csomó igen kellemetlen perccel szerzett nekem, melyeket, ha végiggondolok belátom, hogy mennyire haszontalan bánatra tékoztam az időmet és hogy ez nem volt más mint a változás okozta kedélybeli zavarok, melyeknek a te hóbortos fiad *átengedte magát*. (Biz ennél okosabban is csinálhattam volna és jövőre el is kerülöm)

Miért mondom ezt neked apám?

Mert te is hasonló természetű (vagy mint én e tekintetben.) A mi idegrendszerünk egyformán túlságosan érzékeny s ha nem uralkodunk rajta bajt okoz nekünk. Nem azt az uralkodást értem, amit a harag pillanataiban elkövet az ember midőn ahelyett hogy ütné, a kezét leereszti; – hanem a külvilágból a mi kedélyünkbe bejutott benyomásoknak ökonomikus feldolgozását úgy hogy *a benyomásokat nem engedjük a mi idegeink útján megnagyítani hanem a valódi értékére szállítjuk le ezeket a benyomásokat.* Ha ezt nem tesszük csúnyán megjárjuk. S mivel az ember okos lény és szabad akarata van megteheti ezt. Az ember akarata nem az őt alkotó sejtek munkájának összessége. Nem csak egyfélét akarhatunk hanem többfélét is, az akarat ily értelemben semmi szín alatt sem determinált. Pl. az agyvelői ingerem ráparancsol, hogy köhögjek, de én nem akarok köhögni és elfolytom a szükséges testparancsolta (determinált) cselekvést mert van akaratom és *azért is van akaratom.* Most pedig ne hidd apa, hogy ezt én mondom neked. Ezt nekem mondta ilyenformán az én kedves doktorom a dr. Tovölgyi. Aki kisütvén, hogy az orrüregemben nincs semmi baj, megtiltotta, hogy megfigyeljem magam s ez alkalommal az idegességnek főnnebbi definícióját adta. És teljesen igaza volt, amint ezt te bizonyosan elismered.

De mondott mást is ami téged is érdekelni fog:

– „Azért pl. minden nemű idegességben szenvedő embernek azt kell ajánlanunk, hogy azokat az ingereket melyek a megtámadott szervtől az agyvelőbe mennek kellőleg redukálja sőt azoknak értékelését egyáltalán kerülje. El kell tiltani az önmegfigyelést, melynek haszna értelme nincs, de rengeteg kára igen. Ellenben a betegbe életenergiát kell öntenünk s az ő betegségének ezzel azután vége is van. Ebből láthatja – kolléga úr – hogy az idegesség nem más mint egy hatalmas pápaszem-féle mely mintegy be van igtatva az idegpályákba s a benyomásokat nagyítja. De aki tudja hogy *ott a pápaszem,* az csinál öntudatából egy másik lencsét csinál egy *kicsinyítőt,* mely azután redukálja a nagyítást és természetes képet ad. Az idegességet evvel a *kicsinyítő lencsével* lehet csak gyógyítani.

Azt hiszem, hogy jónak, szépnek és igaznak találod az én kedves doktor bácsimnak eme fejtegetéseit s nemcsak érdeklél olvasod hanem hasznodra is fordítod. Ezért írtam meg neked ezt apám.

Egyebekre vonatkozólag. Bella néniék² nagyon szívesen fogadtak. Két napig náluk voltam. Lakodalmat részletesen elő kellett adni az összes részletekkel. Ez az orgonázás bölcs elhallgatásával meg is történt.

Azután, valami húsz lakás megtekintése és hozzávetőleges számítás szerint

100 emelet megmászása után találtam meg mostani lakásomat, melynek 22 frt egy hónapi ára. Drága de szép. Liftes. Csendes nagy; világos ablakai magasan fönny nyílnak a gyárváros apró műhelyei fölött. Nagy tömeg levegőt kapunk belőle. –

Bélalék³ jól érzik magukat s üdvözlétet küldenek a kis Laci gyönyörű gyerek. Legközelebb lerajzolom.

Most jut eszembe, hogy még egy dolgot kell írnom.

Dudika⁴ és Lujza néni⁵ szóltak ugyanis nekem arról, hogy Dúda feljő Budapestre (talán) a fogait megcsináltatni, ami a nyári idő mián ajánlatos. Maghagyták, hogy Bella néninek ne emlitem a dolgot úgy mintha befejezett lenne a Pestre jövetel, már csak azért sem mert Bella néni most gyógyult ki igen súlyos lefolyású garat, nyelvcsap, mandolla – gyulladásból, mely 39 fokos lázzal járt. (Bella néni szerencsém kilábalt és erősödik.) Én úgy említettem a dolgot amint Lujza néni mondotta. Ő rögtön kérdezte, hogy jön-e a Dúda, hozzá jön-e. És hogy mikor? Rögtön kijelentette, hogy szívesen látná őt, de *eleve* híni nem akarja mert attól fél, hogy ő kisasszonysága a Szegedi emlékezetes fellépés után talán nem szívesen jőne hozzá. Egyuttal megkérdezte a fogorvosát *Madzsart* – aki (bátran állítatni) Budapesten és Magyarországon a legelső fogász – fogsorjavítás módjáról előadva neki az esetet. A doktor kijelentette, hogy a dolog semmi szín alatt se tűr halasztást mert a foggyökerek romlanak s azt a *mai technika pedig minden áron meg akarja tartani*. Épen ezért nevetséges és fenn nem állhat az amit Mocár amerikai fogtechnikus mondott, hogy várni kell az ín és a szájpadívek kifejlődését. Erre nincsen szükség de hiba is lenne ezt tenni. A foggyökereket meg kell tartani s beléjük *új koronát srófolnak* (mely azután nem mint hamis fog szerepel, hanem még a (nyomás közvetítése útján) érez is.) Ezért mondd meg Lujza néninek ezt az egész dolgot valamint azt az elvet is magyarázd meg – kérlek –, ami szerint a Dúda fogsorát meg fogják javítani.

Ennyi írást még mindig megérdemel egy olyan dolog melynek értékét egy jó és egy rossz fogsor közötti különbség nyújt hozzáadva a következő különbséget is szép fogsor — csúf fogsor —

Ma megkezdtem a kollokviumokra való készülődést. Bizonyos, hogy jun 15 én már otthon leszek, ha nem hamarébb.

A kalapügyben holnap fogok eljárni.

Még egyszer kérlek, hogy gondold meg amit a doktorom mondott és használd a *kicsinyítő lencsét*. Én már használom: eredményel.

Használnom kell, mert nekem is vannak nagyítóim miként neked. Mert

hiszen a fiad vagyok apám.

Kezeidet csókolja valamint anyikáét is;

a gyerekeket mind

Józsi

Édes Lacikám!

Tisztel és csókol: Babi, Babaci, és Laci. –

Írj a Józsinak, aki csókol.

Szervusz

¹ Két kutyanyelvre fekete tintával írt keltezés nélküli levél. A boríték elveszett.

² Hofbauer Istvánné, Oravecz Izabella

³ Budánovits Béla, Csáth Géza mostohaanyjának, Budánovits Ilonának öccse.

⁴ Decsy Lujza = Dúda, Dúdika (1886–1947), Csáth Géza unokanővére.

⁵ Decsy Dezsőné, Brenner Lujza (1856–1943), = Lujza néni, Csáth Géza édesapjának nővére.

16.

DR. BRENNER JÓZSEFNEK¹

Kedves jó Apám!

Bp 1905. szept 13.

Teljesen benne vagyok már a pesti életben és a munkában is. Fenomenális tág lakásunkban még a tanulás is jobban esik. Naponta 7 órakor kelek. Tus alá ugrok. Azután erősen letörölközöm ágyba buvok és rövidesen felöltözve megreggelizek. Tanulok 10ig stb. Különös, hogy bár a cimem emberi számítás szerint tegnap Szabadkán volt se én se Árpiék² hazulról levelet nem kaptunk. (Tehát: *IX Ferenc körút 42.I.9.*) A lakásunkat 11reig kifizettem. Vettem kalapot, keményet, angolt, elegánsat. 6 koronáért. – A tandíjat kifizettem. Ellenben hírlík, hogy az idén a kémiai díjat is előre kell lefizetni. Majd utánna járok, mert nem sürgős! – és ebben az ügyben még írok neked. Irjatok édes apa, mert most még nagyon nehéz az otthon nélkülözése. Dezső³ tanuljon és olvasson. De főleg a Latinon és a magyaron törje az eszét; mindent amit olvas – mond meg neki: – kivonatoljon!! Kezeidet csókolja, valamint anyikáét is József a jó fiad

Dezső menjen el a B.H. hoz és mondja meg, hogy a jegyeket ha már el nem küldték – express levélben küldjék.

¹ Fekete tintával írt levelezőlap. Címzés: Tek. Dr. Brenner József ügyvéd úrnak VI. Deák utca. 5. I. I. Szabadka

² Ifj. Kosztolányi Árpád (1886-1966), Csáth Gézával együtt járt a budapesti orvostudományi egyetemre, Csáth Géza unokabátyja.

³ Brenner Dezső

17.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves öregem!

[Budapest, 1905. szeptember 14.]

Kérlek még végezd el azt is, hogy a B.H. től már elkért cikken kívül még az 1905 szept 8-i számot is kérd el és kivágva belőle a *gimnáziumról*² szóló írásomat a többivel együtt juttasd el. *Többít* azért mondom, mert ha jól emlékszem meghagytam, hogy a nyomdába a Fischertől³ kérd el az aug 27-i számot (vezércikk)⁴ továbbá azt, amelyben *Mukics Simon* írt vezércikket a póttartalékos⁵ ügyről –Innen is kivágva az enyéimet, egy levélbe küld el jó fiú. Lacinak⁶ egész Pesten keressük a láncot.

Béláék⁷ azt állítják, hogy többször írtak már és kérik a fényképeket. Tanulj, Olvass. És írv (mindent) Ölel Brenner Jó

¹ Fekete tintával írt levelezőlap. Címzés: Brenner Dezső hatodik gimnazista úr. Deák utca Szabadka

² (Cs.G.): *A gimnázium*. Megkezdődött az új szántás. B.H., 1905. szept. 8. 9/207.8.

³ Fischer és Krausz nyomda a XIX. és XX. század fordulóján a Bárány szálló utcájában volt, ma Vuk Karadžić utca.

⁴ Csáth Géza: *A helyzet parasztfilozófiája*. B.H., 1905. aug. 27. 9/196. 1-2.

⁵ Mukits Simon írását ebben az időszakban nem találtuk meg a Bácskai Hírlapban.

⁶ Brenner László

⁷ Budánovits Béla

DR. BRENNER JÓZSEFNEK¹

Édes Apuskám!

[Budapest, 1905.] szept 16.

Épen most vettem kézhez a csomagot. A cipőt rögtön felpróbáltam. Kitűnően illik, mintha ráöntötték volna. – Köszönöm továbbá a lepedőt és a pompás nagyszerű törölközőt. Bizony úri mód nagyon ez a naponkénti *fürdőzés*, de az ember az ilyesmibe egy kettő beletalálja magát.

A beíratkozás simán folyt. Még élettanon is jó helyet sikerült kapnom; csak khémián nem jelentkeztem még, mert a legújabb módi szerint csak azt jegyzi elő laboratóriumi asztalhasználatra, aki a megfelelő díjat (az idén emelték föl) *előre kifizeti*. Hétfőre kérnék tehát 20–22 koronát, hogy itt is beíratkozhassam. (A pénzt mind a hármunk nevére címezd, hogy ha akármelyikünk otthon leend, – átvehesse) A díj t.i. 30 korona de 10 korona u. n. fölőselegem van, – (minden emberi számítás szerint.) = Bella néniék² kitűnő egészségnek örvendenek és most készülnek Egerbe szüretre, ahonnan, azt ígérték, küldeni fognak nekünk Pestre szállót. (Még nem utaztak el.)

Voltam az én kedves doktoromnál is a *dr. Tovölgyinél*. Azt mondotta, hogy ez a gégehurut semmi nyomot nem hagyott s a tudóm teljesen jó. – Említettem neki, hogy Irén³ fel fog jönni orropolipja kivételének mián. (ép a múlt héten Ertl Józsin Pista bácsiék ismerősének kis fián végezte, dr. Tovölgyi a hasonló orroperációt teljesen fájdalomtalanul.)

Ma este a lengyel diákok hangversenyére megyek. —

(Tegnap a T. Házba sajnos nem mehettem el, mert B. H.⁴ csak ma reggel küldte a jegyet)

Már benne vagyok a tanulásban. Naponta 2–3 órát dolgozom; tisztán anatómiát tanulva. —

Az előadások holnapután kezdődnek, s a nagy munka is akkor. —

Paula néniék⁵ kitűnően vannak, kivéve kis Jóskát, akinek tüdőhurutja volt és a doktorok szerint veszedelmesen hajlamos tuberculosisra.

A kis Lacinak⁶ szemgyulladásra volt. Még most is rózsaszínek a szemhéjai; le is soványodott a kicsike, de meg is nőtt.

Scheffer dr. hoz a jövő héten szándékozom vizitbe menni.

Az idő kedves és meleg, nyoma sincs szélnek, hidegnek.

És pacséri búcsú?⁷ Hogy sikerült. Laci⁸ hogyan van? (Irjon az öreg úr! „*A láncot*“ egész Budapesten keressük neki.) Dezső nagy levelet írjon! Megjelent – már a képezde elleni *kirohanásom*?⁹

Anyika és te kezeidet csókolja

Mindanyitokat ölel

Józsi

Fiatok

(A pénz nem nagyon sürgős!)

¹ Kutyanyelvre fekete tintával írt levél. A boríték elveszett.

² Hofbauer házaspár

³ Budánovits Irén, Csáth Géza mostohaanyjának a húga.

⁴ 1905-ben ő tudósított a Bácskai Hírlapnak a politikai változások idején.

⁵ Decsy János százados Csáth Géza édesanyjának budapesti családja.

⁶ Budánovics Béla kisfia

⁷ A pacséri katolikus templom Szent Kereszt felmagasztalására van szentelve, a búcsú szeptember 14-én van.

⁸ Brenner László

⁹ Az írás nem jelent meg a Bácskai Hírlapban, a cikk elveszett.

19.

DR. BRENNER JÓZSEFNEK¹

Budapest 1905 szept. 23.

Édes apám! Köszönöm a pénzt.

Ma reggel kaptam meg abban a pillanatban amikor arról gondolkodtam, hogy milyen menu tellik ki 10 fillérből. T.i. a *főlöszleges* 10 koronám mellé Pista bácsitól még kértem 20-at kölcsön és beíratkoztam kémiai gyakorlatra. –

Addig t.i. nem eresztik az embert az experimentáló szekrényhez. – Már kétszer valék ott és nagy gyönyörűséggel haladok előre a kémiai analízis rejtelseibe. – Egyébként teljesen egészséges vagyok és pompás kedvem van, amit a komisz idő – (amilyet te krumpliból szoktál magadnak faragni) – hasztalan igyekszik elrontani.

Az egyetemen – talán érdekel – sok dolgom van. 9-10 Tájézatomiát, – 10-11 élettant hallgatok; Azután minden negyedik héten *Élettani gyakorlaton* is vagyok 11-1 ig naponta. Majd 2-3 óráig *Chémiai analízis* hallgatása következik

(*dr. Winkler*² adja elő, egy bámulatosan genialis ember, és előkelő pedagógiai talentum) mely után kedden és Pénteken – (minden héten) a laboratóriumi asztal mellett dolgozom 3-7 ig. Ezenkívül Szombaton és Vasárnap 11-1 ig Embriológiát meg kórszövettant hallgatok míg később minden szabad délutánomat elfoglalja a meginduló boncolás. Ennyi dolog mellett teljes passioval mászkok bele a tanulásba mert minden amit tanulok gyönyörű; de azért is, mert az év végén ott a szigorlat, az első, a legnehezebb.

Már megmondtad, hogy ne számoljak be a pénzzel neked, mégis szeretném, hogy tekintsd át a következő kimutatást. (+140 korona) Utazás 3 K. Podgyász K 3.50 (Pest és Szabadka) Lakás 22.0 – Kémiai gyakorlatra 10.0 Tandíj 76.0 Bélyeg indexbe, levelezés 2.0. Házi szükségletek 3.0 Nyakkendők 1.20 A doktoromnak Dr. Tóvölgyinek festett kép kerete: 2.80 Étkezés: 10 korona. - Villamos 0.70 – Hangverseny. 1.80 – Jegyzetfüzetek. Sok ceruza, levélpapíros: 2.00, Ujság, borravalók, iratkozási költségek: származási lap, tanrend, egyebek 2.00 – összesen 140 korona.

Ma délután elmegyek Schefferhez vizitbe (nyugalom okáért megmondom, hogy komoly szándékom fekete ruhát húzni) – és megköszönöm neki a jogorvosságát, melyben az én ügyemet részesítette. –

Holnap utaznak Pista bácsiék³ Egerbe a szüretre.

Béláék⁴ és Jenő bácsiék⁵ jól vannak, a kis Lackó⁶ – remek kölyök és rengeteg sokat zabál, ami Szemere Árpád⁷ szerint az anyai hiúság egyenes következménye, ki a gyereket tömi, hogy azután mesélhesse, hogy mi mindent eszik az ő kicsije.

Még szeretnék mondani neked valamit édesapám! Egyszerűen röviden a mennyire lehet. Azt, hogy mennyire köszönöm neked azt a gondoskodást, mellyel szegény ember létedre, a te magabíró fiadat taníttatod, a kinek kötelessége volna az ennivalót magának keresni.

Azt, hogy mennyire köszönöm neked azt a munkát, amellyel a nekem való pénzt megszerzed, azt a gondot amelyet értem vettél a vállaidra, azt a meleg szeretetet, amelyet a távolból is nekem adsz. Mondhatja nekem akármilyen természettudomány hogy ez a szülői szociális kötelessége a gyermek iránt, az anyaszervezet kötelessége a létrehozott új egyének iránt, azt mondom magamban rá: nem, az én apám munkáját, szeretetét gondját meghálálni nem tudom, mert az nem kötelesség, de ajándék.

Tudja az isten miért kíváncszott ki ez belőlem.

Azt hiszem nem sikerült jól megírni, de tudom, hogy te így is megérted.

Kezeidet csókolja, ölelő fiad József

- ¹ Fekete tintával írt négyoldalas levél, a boríték elveszett.
² Winkler Lajos (1863–1939), vegyész, gyógyszerész, egyetemi tanár, a Magyar Tudományos Akadémia tagja.
³ Hofbauer István
⁴ Budánovits Béla
⁵ Decsy Jenő (1857–1942), szabadkai gyógyszerész, Csáth Géza nagybátyja.
⁶ Budánovits László, Budánovits Béla fia.
⁷ Szemere Árpád (1878–1933), operaénekes, az Operaház első örökös tagja, 1928-tól az operaház főrendezője.

20.

DR. BRENNER JÓZSEFNÉNEK, BUDÁNOVITS ILONÁNAK¹

Kedves anyika!

[Budapest, 1905. szept.26.]

Ahogy este fél VIII órakor a kémiai gyakorlatokban elfáradva hazaértem, – ott találtam „a csomagot“, mely dicső volt és remek. Azaz még nem voltan. Amikor kibontottam, a zöld paprikák úgy vigyorogtak rám vastag golyhó testükkel, hogy hangosan kellett kacagnom. És szét maradt húzva a szám mindaddig míg az első falat nagyszerű karmanádli a számba nem vándorolt. De ekkor azután enni kezdtem. (Kezdtünk t.i. én és Árpai,² – mert Dide³ semmit se eszik, mivel tegnap és tegnapelőtt kutyául volt a gyomrára.) Mondanom se kell, hogy rövid de rögzös pályámon már sok dióستészát fogyasztottam, de ilyent még nem. Mondhatom, hogy ilyen méltánylásra amilyenbe nálam e kitűnő tészta részesülnek – a legöregebb Diósok se emlékeznek. Mert nem emlékezhettek. Nem különben köszönöm a zsebkendőket. Kezeidet csókolja mind. ölel csókol József fiad

¹ Fekete tintával írt levelezőlap. Címzés: ŐNagysága Dr. Brenner Józsefné úriasszonynak. VI. Deák utca 5.I.I. Szabadka

² Ifj. Kosztolányi Árpád

³ Kosztolányi Dezső

21.

DR. BRENNER JÓZSEFNEK¹

[1905] Bpest. szept. 28

Édes Apa! Ma voltam Scheffer dr.nál vizitbe. Megnéztem a többek között a remek Erbachr féle zongoráját. Mondhatom, hogy ilyen hangú zongorát rég nem hallottam. Mesélte nekem Scheffer hogy most szeretne még egy zongorát venni és fáj a szive, hogy nem veheti meg, mert egy remek *Schreitkopfer* – vagy Schreitdorfer-féle zongorát volna alkalma kapni kéz alatt 450 – 430 forintért. Hangversenyzongorát, egészen újat. – Mondtam, hogy te nem sokára akarsz

venni egy zongorát – rögtön megforgatva elmémben, hogy hiba lenne valami nagyszerű alkalmat elszalasztani (ha t.i. az alkalom maga is nagyszerű) – és hogy lehetne-e azt a zongorát látni. Azt felelte, hogy majd megtudja és holnap nekem megtelefonálja, valamint azt is, ami kérdés, hogy eladó-e. Én a gyár nevét még sohasem hallottam, ő azt mondja, hogy *Erard* és *Bösendorfer*-féle gyártmányokkal egyenrangú. – Holnap megirom, hogy még eladó-e; tisztán azért, hogy ha esetleg most vennél, el ne szalasszuk az alkalmat. Ha a zongorát viszik okvetlenül írjátok meg, mert valamit írni is akarok erről. Kezeidet csók. Józsi

¹ Fekete tintával írt levelezőlap. Címzés: Tekintetes Dr. Brenner József ügyvéd úrnak. VI. Deák utca 5. I.r. Szabadka

22.

BRENNER LÁSZLÓNAK¹

[Budapest, 1905. szeptember 30.]

Édes Lacám, jársz-e már iskolába, tudsz-e már szépen sorba írni és jó vagy e, ki a legjobb pajtásod, kikaptál-e már az iskolába?? Írd meg édes kis bátyám! Mondd meg az apuskának, hogy a pénzt megkaptam és nagyon szépen köszönöm. Dezsőnek² pedig, hogy: jó tette, hogy megírta nekem a zongora elvitelét³ (arról a dolgoról cikket fogok írni)

Azt is írd meg Lacám, hogy tetszik e neked ez a szép kis kövér lány a képen

Csókol Józsi bátyád

¹ Fekete tintával írt képes levelezőlap. Címzés: Tekintetes *Brenner Lacika* kis fiúnak Szabadka VI. Deák utca 5. I. em.

² Brenner Dezső

³ Dr. Brenner József évtizedekig vezette a dalegyesületet, 1905-ben lemondott elnöki és karnagyi tisztségéről, mert a kórus elment énekelni Gaál Ferenc szabadkai zenészerző tiszteletére. Emiatt vitték el az egyesület zongoráját a Brenner házból. Csáth Géza: *A szabadkai Dalegyesület zongorája*. (Kulturtörténet adat). B.H., 1905. október 10. 9/234. 3-4.l.

BRENNER ETELKÁNAK¹

[Budapest, 1905. szeptember]

Nagyon örültem ennek a dolgozatodnak. Úgy vettem észre ugyanis, hogy sehonnan se írtad ki. Vannak benne ügyes részletek, amelyek ama régi vágyamat látszanak beteljesíteni, hogy belőled az átlaglányoknál különb fehérség válik. Igen tetszett nekem az a mondat, amit kétszer ceruzával aláhúztam. A tiéd-e az is? Írd meg ezt. Komolyan fölszólítalak, hogy szép dolgokat és *sokat olvass*. S azután az olvasottak után írd meg azt is amit gondolsz. Továbbá vezess naplót végre pedig írd nekem *hosszú és okos leveleket*. Amint hiszem meg fogsz tudni ily módon látni magad körül a világban, - ami a lányoknál nagy ritkaság. Üdvözöllek tehát okos kis húgom. Tudj férfiasan akarni és lásd be, hogy ha nők vagyunk még nincs betöltve a földön hivatásunk azzal, hogy anyákká leszünk.

Ölel jó Józsi bátyád.

% Az ő romlatlan igazi gyermek lelke t.i. Petőfié nem tudott leszállni a nagy gondolatok feneketlen mélységébe, de annál magasabban repült fönn az ábrándok végtelen magasságaiban.

¹ Noteszlapra fekete tintával írt levél. Az első sora olvashatatlan. A boríték elveszett.

BRENNER DEZSŐNEK¹*Kedves Dezső!*

[Budapest, 1905. szeptember]

Mellékelt cikked csak akkor vidd el Braunnak² ha a képezdéről szólót már hozták a lapban. Ha ma sem jelent meg, úgy menj el érte és kérd vissza!

Táblázatokat a családi ünnepekről és a szép leírásokat *kisbrennerúrról* nagyon köszönöm.

*

Pájó ügyét köszöni Árpí.

*

Kreutzert *lassan hegedüld és magyaráztasd el a szöveget (az írott instrukciókat) apával.*

*

A dolgozatodat jóelőre készítsd el és küldd fel nekem átnézés végett.

*

Küldjétek a ruhámat nyakkendőmet és azt amit Dide³ át fog neked adni (s amit Dide számomra Jenő bácsitól⁴ fog kérni.) Ebben az ügyben tárgyalj Didével!!

*

10 drb ½ gros aspirint is küldjétek!!

*

Mádinak⁵ fejezd ki hálámat és elismerésemet. A leányzó megtanul értelmesen stilizálni, *ha így halad...*–

*

Még mindig boncolok! Szorgalmasan hallgatom a cursusokat. Ma este... A *Toscaba* megyünk - ... potyán!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!

*

Igy állanak az ügyek! Irjatok! Nemsokára küldöm a szennyest!

Ölel

Jóska

Mindekit ölelek csókolok

¹ Kutyanylevélre fekete tintával írt levél. A boríték elveszett.

² Braun Henrik az írást nem közölte a Bácskai Hírlapban.

³ Kosztolányi Dezső

⁴ Decsy Jenő

⁵ Brenner Etelka

25.

DR. BRENNER JÓZSEFNEK¹

[Budapest, 1905. október 1.]

Édesapám! A zongora ügyéről írtam egy sikerült cikket B.H.-ba.² Mondanom se kell, hogy teljesen tudatába voltam, hogy ezt az ügyet milyen finoman kell kezelni, nehogy izléstelenség – bármilyen csekély is – történjék.

–

A dolog pointje a zongora klaviatura összetörésén van. Ezt a tényt Dezső

leveléből tudom és úgy állapítottam rá, hogy nem lényeges, vajjon szóbeszéd-e vagy a leghatározottabban megállapított tény-e?

Ennyit erről. Most Geizleréknél írom a levelet. A család $\frac{3}{4}$ része már elmerült Merfeus tengerébe ? III. Óra. Az idő hideg. – Olyan ragadós komisz reumahűvösség!! Köszönöm a pénzt. Ebben a hóban valószínű sőt bizonyos, hogy néhány írásomat majd értékesíteni fogom tudni. Csók mind. József

¹ Fekete tintával írt levelezőlap. Címzés nem az apjának szól, hanem öccsének Brenner Dezsőnek: Tekintetes Brenner Dezső ötödik gimnazista ár VI: Deák utca. 5. I. 1. Szabadkán

² Lásd a 22. számú levél vonatkozó jegyzetét.

26.

DR. BRENNER JÓZSEFNEK¹

[Budapest, 1905. október 5 előtt]

Édes jó apám! A mult zongoráját – a Blürhnert – letárgyaltuk et de mortuis inhi! (*nisi bene* mellőzésével.)

Ellenben a jövő zongorájának ügye van most napirenden, melyre vonatkozólag én egyszer már küldtem neked tudósítást, de amelyre vonatkozólag semmi választ nem kaptam. Az a rövid hír amit küldtem – valószínűleg nem emlékszel rá – arról szólt vala, hogy Scheffer nekem elmesélte, hogy egy „közönséges butorkereskedésben nagyszerű *Schweikoffer* zongorát fedezett föl, amelyet *potom* áron meg lehet kapni.” – A butorkereskedő egy nagy lakásberendezéssel együtt vette – és Scheffer szerint, halvány dunctja incsen a zongora értékéről. – Ez a jeles zongora ugyanis 700-800 forintot ér – mondja Scheffer – és 400-ért kapható. Egészen új. – *Shutzflügel*[?] – Én részben, hogy egy esetleg nagyszerű vásár *lehetőségét* el ne szalasszam, tovább érdeklődtem a dolog iránt. Megkérdeztem, hogy mikor lehetne látni?

Scheffer ma meghívott feketekávéra, bemutatott a feleségének és elvezetett oda azután (Újvilág utca) Egy nemelegáns butorkereskedés de sok vevő benne. Gyönyörű és drága műtárgyak, szőnyegek. Fialat jegyesek, mamák, tanácskozás, alkudozás. Játszottam a hangszeren, játszott *Scheffer* is. Megnéztük kívül-belül. Egészen modern szerkezet, amerikai húrozás. *Könnyű billentyűjárás*. Szép unakorda. Természetesen a Blüthnerrel nem vetekedhetik, mert végre is az értéke felényi, az ára pedig *negyedrésznyi*. De mondhatom, nekem a hangja nagyon tetszett. Szép basszus. Jó középregiszter. Csengő felső. A hangszer színe világos barna. Inkább rövid mint hosszú. (Körülbelül olyan méretű mint Decsyéké) (*Erős hang*)

Scheffer már az első látogatáson említette, hogy volna egy zongora – mikor az Ehrbérgátt[?] mutatta – amelyet megvenne, ha volna helye, - mert olyan kitűnő és olcsón kapható. (*Megjegyzendő, hogy ezt az előtt mondta, mielőtt a Blüthner ügye szöbakerült volna*) Továbbá sajnálkozott, hogy egy ismerősének a mult héten vett zongorát és akkor még nem akadt erre, mert akkor ezt vette volna meg.

– Most is mondja – (ez a zsidó, venne -) hogy ha akárki megveszi, és hazaviszi, otthon bátran mondhatja: - hogy 800 forintért vette.

Tényleg a zongora új és széphanjú. Én nem ismerem a Schweikoffer gyártmányokat, te bizonyosan körülbelül tudni fogod mit tart felőle az én és Scheffer véleményem után.

annyit azonban bizonyosan megér az egész dolog, hogy ha lehet 4 forintért főjere Pestre és megnéznéd. (Azt hiszem t.i. hogy 4 frtot megér *az a lehetőség*, hogy esetleg jó vásárt csinálj. (Mert zongora előbb utóbb csak kell!))

(NB. Minél hamarabb volna óhajtandó a fölutazás, mert félő, hogy valami kóbor muzsikusz felvilágosítja a butorkereskedőt, avagy valamelyes házaspár elcsípi a jutányos zeneszerszámot.)

* *

*

Ragadós eső esik künn. – $\frac{3}{4}$ 5 van és már sötétedik.

De ze a makacs fiatal és jókedvű főváros nem törődik mindezzel az utcákon folytonos zaj az emberek rohannak, a villamosok csengetnek s a szép asszonyok a körúton sétára indulnak.

NB. Ha ezt a jelt látjátok, az írásaimba

anyit jelent mint: új bekezdés. Ujságírószokás, meg hogy kevesebb papiros fogyjon.

Ha feljőnnél Pestre, apa, természetesen nálunk alhatnál. Van helyünk temérdek és ágyruhánk is, amennyi kell.

A zongorára vonatkozólag – kérlek – postafordultával írj. (Mellékelt levél, 6 Dezsőnek szól.) Kezeidet csókolja Józsi

¹ Fekete tintával kutyanyelvire írt levél, a boríték elveszett.

BRENNER DEZSŐNEK¹

[Budapest, 1905. október 5]

Kedves Dezsóm! Apának írtam egy *Schwakoffer*-zongoráról és egybekről. De erre vonatkozólag nem írt nekem. Mintha leveleimnek erre vonatkozó részeit abszolute nem is olvasta volna. (Vagy tán nem is olvasta?) Kérlek kérdezd meg őt e felől a dolog felől és írd meg nekem, hogy mit mondott. Azt-e, hogy igen azt-e, hogy nem. Szó lehet-e róla vagy nem. Mit szól az üggyhöz általában? – És végül mindezt írd meg nekem. *Laci írjon már!* Dolgozik az ifjúr? Hogy van? És te? Ölel mind. Jozsef

¹ Fekete tintával írt levelezőlap. Címzés: Brenner Dezső gimnáziumi tanuló úrnak Deák utca, *Szabadka*

BRENNER DEZSŐNEK¹*Jó Dezső öccse!*

[Budapest, 1905. október 9.]

Nagyon helyes dolog, hogy a leveleidben megírod az otthoni állapotokat *abban a pillanatban* amikor a levél kel, az időpont megjelölésével egyetemben. Én t.i. fejembe vettem, hogy te belőled is csinálod ujságíró-inast, amilyen én voltam s aki föl is szabadulhat legénnyé. – Csak kivonatold szorgalmasan *Redust*, jól és meggondolva s egyebet erre vonatkozólag, ne csinálj, pl. ne is próbáld meg, hogy egy elbeszélés témát kidolgozz. *Nem sikerülhet!* Olvass és kivonatolj: – azt hiszem hogy a csomagomat ma külditek el. Kérek bele – ha lehet – egy kis száraz kolbászt. – (Mi már télkabátba járunk és téli ruhába) – Scheffer dr.-al tudattam, hogy *apa nem veszi meg a zongorát, mert nagy alakú hangversenyzongorát szándékozik venni; punctum.* – Laci – irjátok – hogy szépen ír már. Irjon levelet, hosszút; a kutyateremtettét. Megkapta-e a láncot? – Mi a baja B. Nagymamának?² – Mit csinál Sándor,³ hol tanít és hogy él? – Hogy van Lajos?⁴ – Mandival⁵ mi van? – Irén⁶ jó Pestre – az orra miatt – Majáth úr⁷ hogy van; tiszteletem kedves nejével együtt legközelebb írok neki – mondd meg!⁸ – A gimnáziumban mi van, és *mi volt okt. 6.-án a képezdében??* – Hogy van D. Nagymama,⁸ Grósz?⁹ – Mit tudtok *Táti* utolsó napjairól, óráiról, perceiről? – Sárga rózsát el ne feledd! – *Minden kérdésre felelj!!* Csók mind. szervusz ölel József bátyád

- ¹ Fekete tintával írt levelezőlap. Címzés: Tekintetes és vitézlő közép és alsólovói *Brenner Dezső Lojzika, Mária, Leopold* gimnazista diák nemzetes úrnak, VI. Deák utca 5.I.1. Szabadka
- ² Budánovits Antalné, Sturcz Jusztonia
- ³ Budánovits Sándor
- ⁴ Budánovits Lajos, Budánovits Ilona öccse, borbély segéd.
- ⁵ Budánovits Margit
- ⁶ Budánovits Irén
- ⁷ Majláth István, Id. Brenner József ügyvédbojtárja.
- ⁸ Özv. Decsy Károlyné, Klauzer Antónia
- ⁹ Id. Brenner Józsefné, Hofbauer Aurélia

29.

BRENNER DEZSŐNEK¹

[Budapest, 1905. október 11.]

Kedves Dezső! A B. H. Szombati számát kérd el Fischertől az Irodalom rovatban ugyanis kritika áll benne ifj. Lányi Ernő² dalairól; plajbárzozd körül és keresztkötés alatt küldd el Miskolczra.

A csomagot megkapám. „Egy fényes gondolat” volt a tartalma mint a Lipótvárosban mondják.

Ird meg, hogy a lányok mit csináltak okt. 6án a *képezdében*???

Holnap érdekes dolgom lesz; elmegyek Kossuthoz és Apponyihoz a B. H megbízásából s a vasárnapi számban írást kérek tőlük.³ – Erről majd írok még.

- Vettem egy „kesztyűt”, mert máma fázott a kezem (téлит. 3 korona . – De csak azért mert csak fázott a kezem!

Öllelek

Ezt ne feledd a feleleteket! – A sok kérdésre!

¹ Fekete tintával írt levelezőlap. Címzés: Brenner Dezső Mária gimnazista úrnak Deák utca Szabadka

² Ifj. Lányi Ernő: *Virágénekek*. BH, 1905. okt.7. 9/232. 4.

³ Kossuth Ferenc: Együttes erővel. BH, okt.15. 9/239.1.

BRENNER DEZSŐNEK¹

[Budapest, 1905. október 23.]

Kedves Dezső öcsém! A csomagomat holnapra vagy holnaputánra megkapjátok. Azt hiszem, hogy még október 31-e előtt sikerül vissza kapnom hazulról. Ha *azután* küldenétek, akkor már az új lakásomra, Ferenc körút 42. III. 23 alá címezzétek. – Ép most mielőtt e levelet – Bella néniéknél – írnám hallgattam a *Telefon Hirmondón* Sába királynőt. *Árpád² éneke*li *Salamont* és még nem tudni, hogy sikerül a dolog: mire a levelet megkapod te már azt hiszem az újságban megolvashatod – Ma boncoltam, ez évben először. (NB. rém komisz női hulla a miénk, és a munka nehéz,) de tekintve, hogy sebész akarok lenni türelemmel ki fogom keresni a legrejtettebb erecskéit is.

Bélalék³ Lacija kicsit beteg gyomorhurutos, de csak enyhén

Nagymama, hogy van otthon? írd meg, hogy van-e *láza* és hogy milyenek (milyen természetűek) a fájdalmai, *ezt tőle magától megtudhatod*.

Mindszentekre 1.) *nem megyek* haza mert két napra nem érdemes egy napig utazni, és 2.) *nem mehetek* mert *boncolásra ki vagyok* írva s e miatt nem lehetne bliccelni. Mindazáltal apuska kérjen jegyet mert *ha rektori szünetet kapunk véletlenül:* akkor (esetleg) hazamegyek és különben is a jegyet karácsonyra föl tudom használni.

Tegnap voltam hangversenyen és hallottam az *5. szimfoniát:* kitűnő előadásban, továbbá a Tannhäuser-nyitányt.

A kedves Margit és Marry⁴ nénikét üdvözlöm s a mennyiben nekik nem kényelmetlen: csókoltatom is. Ap. és any. kez. csók; mind. öl. csók.

Józszi

Kérek feketekávét üvegben!!

¹ Feketet tintával írt levelezőlap. Címzés: Brenner Dezső Mária ifjúrnak VI. Deák utca. 5. I. 1. Szabadka

² Szemere Árpád

³ Budánovits Béla

⁴ Budánovits Margit és Mária, Budánovits Ilona húgai.

DR. BRENNER JÓZSEFNEK¹

Édes apám

[Budapest, 1905. október vége]

A lakásunkból melyet eddig laktunk elsején költözünk. Nem mi mondtunk föl, hanem nekünk, mert a házi nők a szoba kifestését átalakítását és drágább áron való kiadását határozták el. Nem protestuáltunk sokat a dolog ellen – mert ügyis hiába – hanem néztünk lakást és találtunk is olcsót, jót. *Ugyanabban a házban* III.23. A címen tehát nem sok változás leszen. Mi több az új lakásunk csak 28 forintt összesen. Elsején megyünk föl; még a költözködés se kerül egy krajcárunkba is. Addig ki fürdjük magunkat és novembertől kezdve úgy sincs kedve az embernek a káposztásmegyerit természetes hőmérséken élvezni. –

Micsoda okos kis fiú lett az én kis bátyám.² Mondd meg neki apuskám hogy valami nagyon szépet kap tőlem, amiért ezt az óriási hosszú levelet írta!!!

Nagymama³ betegségéről Dezső⁴ azt írja, hogy *vesekővesedése* volna. Nem értem, *vese kövei* vannak, – vagy csak ennek a *veszedelme* forog fönn? Van e láza is? Az elválasztás innormális? Végeztek húgyvizsgálatot? Tulajdonképen ürültek ki kövek? Mindez olyan dolog ami érdekel és írástok meg annál is inkább mert akkor a betegséget nagyon figyelemmel kell kísérni és kísértetni. A mint vesebajról van szó az *igen komoly* dolog s a vidéki doktorok – amilyen az öreg Wilhelm⁵ is – ebben a tekintetben a gyógyulás és gyógyítás fogalmát valami igen elasztikus szubsztanciának vélik s nem igen szokták meggondolni, hogy tulajdonképen az egészséges anyagcsere biztosítékáról van szó. De itt nem akarok a vesék fízológiájáról értekezni csak annyit kérek, hogy a tüneteket írástok meg.

Budanovics Bélát⁶ Szemere⁷ valóságos operaénekekké akarja képezni. Naponként gyakorlatokat tartanak és rövid idő múlva elmennek az operába hogy az új tehetség, megkezdje káprázatos pályafutását, mely egyedülálló leszen a tenoristák történelmében.

Tény, hogy Béla gyönyörűen kívágja a „d“-t is, hogy erő és szépség van a hangjában, hogy a középhangjai bámulatosan ki kezdenek alakulni. Már *Ernaniból* és az *álarcos bálból* is tud több áriát.

A mult héten Árpád a grammafonghoz is bevitte. T.i. már előbb jelezte, hogy egy mesés hangú orosz tenoristát – a jó barátját – visz el, aki megfelelő honoráriumért énekel hengerekbe.

Tényleg elmentek. A Béla – már t.i. mint az „orosz“ tenorista – *bunyevácúl*(!!) beszélt Árpáddal a Grammofonék tátották a szájukat hozattak kísérot és francia tolmácsot. Az orosz tenorista benyuvácúl megmondta Árpádnak,

hogy csak oroszul tud, amit Árpád ki is jelentett mire a francia tolmács elmaradt. Ellenben a zongorista zongorához ült és bediktálták, hogy *Budanov Vladimir* úr a Moszkvai cári opera tagja előadja Az Ernani áriáját Verditől a X Y társaság felvétele Budapesten. És Béla hőstenorja megőriztetett az örökkévalóság számára.

Szó ami szó magam is bizom benne, hogy a hangjából még lesz valami.

Dezső kíváncsiskodott, hogy miket „beszélgettem Kossuthal“.⁸

NB. én szívesen beszélgettem volna de csak a titkárral beszélhettem, aki azután az én dolgomat az „elnök úrnál“ elvégezte. S a cikk meglett.

Ez az egész.

Még amiket magamról írni akarok azok a következők:

- 1.) Teljesen egészséges vagyok amit...stb.
- 2.) Vigyázok a ruhámra és mindenemre, ami annál indokoltabb mivel az az u.n. kémiai gyakorlatokon folyton veszedelemben forog.
- 3.) Jövő héten kezdem a boncolást.
- 4.) Szükségem volna *Hertwig Entwicklungsgeschichte*re,⁹ melyet szeretnék megvenni. Irj kérlek – talán – egy levelet Aufrechtéknek hogy Brenner Józsefnek, (aki ott igazolja magát indexxel) adják oda ezt a te nevedben megrendelt könyvet.(15 márkás könyv)

S amit tudni szeretnék:

- 1.) Mi a felelet a levélben elszórt kérdésekre?
- 2.) Hogy állotok az egészséggel?
- 3.) Lacika *milyen módon* tanul; türelmetlen, éleseszű, szórakozott; jó, mulya vagy csintalan az iskolában. Mennyit alszik?
- 4.) Dezső tanul-e, vagy Julizik? (*Irjon gyakrabban az öcskös!!*)
- 5.) Anyika, hogyan áll a *fejfájásokkal*?

De most sietnem kell kémiai analízisre, akit a kiváló, óriáshomloku Winkler dr. tanár¹⁰ ad elő. D.u. ¾ 2 van

Kezeidet csókolja; mind ölel csókol (Lacit 100) József

⁸ Kutanyelvre fekete tintával írt 4 oldalas levél.

⁹ Brenner László

- ³ Budánovits Antalné, Sturcz Jusztinia, Csáth Géza mostohaanyjának az édesanyja.
⁴ Brenner Dezső
⁵ Wilhelm Adolf (1853–1933), kórházi főorvos, a Brenner család háziorvosa.
⁶ Budánovits Béla, Budánovits Ilona öccse.
⁷ Szemere Árpád
⁸ Kossuth Ferenc (1833–1914), publicista függetlenségi párt elnöke.
⁹ Oskar Hertwig (1849–1922), német anatómus. A mű pontos címe: Lehrbuch der Entwicklungsgeschichte des Menschen und der Wirbeltiere (1886).
¹⁰ Winkler Lajos

32.

DR. BRENNER JÓZSEFNEK¹

Bp. 1905. nov. 1.

Édes apám. Már mindenestől az új lakásunkban vagyunk. Én azonban most nem innen, – hanem Helén néniéktől írok neked, hová azért mentem, hogy az öröm hírt: „Jenő bácsi² patikát kapott!” – elmondjam. Épen Pista bácsiékhoz³ toppantunk be Én Dide⁴ és Árpi⁵ ebédre, amikor Jancsi⁶ megérkezik és mondja a nagy ujságot.

A pakkot és a sok remek ételt nagyon köszönöm: anyikának és Mádinak.⁷ NB. A nyakkendők kitünőek.

Bella és Jancsi mikor jönnek Pestre? – Ezt nem tudtuk megkérdezni Jancsitól, aki szaladt a vasútra.

Etelke írja, hogy a szünetjük rövidebb lesz és hogy valószínűen karácsony alatt is kell járniok a tifusz miatt, – Elmondtam Bella néninek a száraz ténnyt, aki rögtön így szólt:

– Hát jöjjön Etelke most mindjárt Pestre; még jobb is, te itt leszel fönn és mégis az a kis lány többet lát mert te mindenfelé elmehetsz vele. – Én is viszem ugyan mindenfelé, de így még jobban kihasználhatja a pesti élvezeteket.

Most Hofbauer Aurél⁸ főjegyző van fönn nála a feleségével 3 tól, de mihelyt elmennek – mondja nekem Bella néni – írni fog Etelkének és ő jöhet. = Mikor az iránt akartam tapogatózni hogy tulajdonképen „*mintegy*“ e Bella néniéknek a dolog: előre kijelentette, hogy teljesen mintegy és Etelkét bármikor biztosan várja; mert nem az a fontos hogy mikor jön, hanem hogy „*mikor jöhet*“ – mondja ő „s ezért hittam karácsonra, mert nem volt kilátás más szünetre.

Ezzel ez az ügy el vagyon intézve. Mádi készüljön, hogyha a levél megy – jöhessen. Megjegyzendő, hogy előreláthatólag Hofbauer Aurélék hosszabb ideig maradnak. Bella néni nagyon óhajtja Mádit látni. – Ezt különben csak neked mondom el ilyen hosszan apám, aki bocsáss meg jól tudom: az ilyen dologban erősen vigyázol a skrupulusukra.

A holnap eljövendő pénzeket előre is köszönöm.

Kezeidet és anyikáét valamint mind

ölel csókol

József

NB. Béla⁹ fölszólítására holnap beszélék

Tovölgyivel a dologban; szerintem ugyan

nem lenne szükség erre. 40 frt: elég.

¹ Merített levélpapíron fekete tintával írt levél. A boríték elveszett.

² Decsy Jenő (1857–1942), budapesti gyógyszerész.

³ Hofbauer István

⁴ Kosztolányi Dezső

⁵ Ifj. Kosztolányi Árpád

⁶ Decsy János százados, Csáth Géza édesanyjának a bátyja.

⁷ Brenner Etelka

⁸ Hofbauer Aurél, Grószai bátyjának fia, később marosvásárhelyi polgármester.

⁹ Budánovits Béla

33.

DR. BRENNER JÓZSEFNÉNEK, BUDÁNOVITS ILONÁNAK¹

[Budapest, 1905. november]

Édes Anyikám. Első sorban megköszönöm neked a kitűnő és emberi szavakkal nem is magasztalható étkeket, melyek a rendes mondhatnám főrangú vacsorázást biztosítják nekem; Nekünk!! Mert teljes köztársaságban élünk, mint az első keresztyének. Minden falatunkat megosztjuk egymással, – már csak a változatosság kedvéért is. Másfelől meg az osztozkodásnál senki se húz rövidebbet hála a te gondosságodnak és bőkezűségednek. (amely egyszermint az apáé is.)

– Tegnapelőtt voltam Meráyéknál² (Váci körút. 51. III). Igen szép lakásuk van és kitűnő egészségben leledzenek. Különösen az asszony meglepően helyrejött. Piros az arca és meghízott – Opika³ szépen fejlődik s a fiúk is nőnek. A néni nagyon kíváncsi Mádira⁴ és várja; (mert mondtam, hogy elviszem hozzá.) – (A fölutazáshoz mit szól Mádi? Sok ruhát ne hozzon magával (felsőt) és olvassa a lexiconból „Budapest“et.) – A Meráyéknál visszatérve érdekes (de nem meglepő) hogy az ember külön lakásban lakik és csak vizelni jár haza. Nem tom egyenlőre-e. Úgy látszik hogy végleg. Most 4 hete jöttek haza a néni és a gyerekek Krumpendorfból és már egészen rendben vannak. A bácsi

könyvtárának és bútorainak azonban nyoma sincsen a hatszobás lakásban *); Mérayné ottmarasztott engem vacsorán és részletesen kikérdezett mindenről. – Kérdezősködött, hogy voltatok-e Pesten. Én pedig bölcsen elhallgattam hogy: igen. A Béla⁵ gyerekének nagyon örvendett. (NB. olvastatok hogy Béláékat kirabolták; nem tudom biztosítva voltak-é). Irént⁶ is várja mert mondtam, hogy feljö. (Béla fölszólított, hogy tudjam meg: mibe kerül az operáció. A kedves Tovölgyi a kész költségeinek megtérítésén kívül csak annyit kér amennyit a leány anyja⁷ (özvegy tanitónő) könnyen ki bír fizetni. (Köztudomású, hogy a polip operáció az orrgyógyászati operációk közül a legdrágább; mert az utó- és mellék-kezelésekkel egy hónapig tart el és rendkívül sok időt rabol. Ezt én jegyzem meg. (Irén minimum 30-40 forintot hozzon.)

*)

„A tata a Miksa utcában lakik“ (Endi)

Leveletem végezve még köszönetet mondok a szép nyakkendőkért, – (Igaza volt Dezsőnek)⁸ továbbá a következőket kérem elintézni

1. vasútijegy Grósz⁹ névnapjára (dec.2)

2. Írjátok meg:

α) Jenő bácsi¹⁰ patikadolgát

β) Nagymama¹¹ állapotát

γ) Laci¹² köhög-e még?

De most sietnem kell órára, mely csak minden Szombaton van 4-5 ig s melynek címe Az enyzmák. Prelegál: Dr. Tangl¹³. – Ez olyan érdekes, hogy Etelkét elviszem rá. *Egyáltalán Mádival be fogjuk járni az egyetemet.* (Érdekes lesz.)

Kezeidet csókolja és

válaszokat kér (Dezső írjon)

jó fiad József

¹ Másolópapírra fekete tintával írt levél. A boríték elveszett.

² A Méray családdal 1898-ban Palicson ismerkedett meg a család. Budánovits Ilona a feleséggel, Csáth Géza a legidősebb fiúval levelezett a későbbiek folyamán.

³ A középső kislány a családban.

⁴ Brenner Etelka

⁵ Budánovits Béla

⁶ Budánovits Irén

⁷ Budánovits Antalné, Sturcz Jusztinia. Budánovits Antal 1904-ben halt meg.

⁸ Brenner Dezső

⁹ Özv. Brenner Józsefné, Hofbauer Aurélia

¹⁰ Decsy Jenő

¹¹ Budánovits Antalné, Sturcz Jusztinia

¹² Brenner László

¹³ Tangl Ferenc (1866–1917), 1903-tól a budapesti orvostudományi egyetem tanára, a Magyar Tudományos Akadémia tagja.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves Dezső öccse!

[Budapest, 1905. november 2]

Úgy alakulnak a viszonyok, hogy 15 én már bizonyosan otthon leendek s ép ez okból valószínű, hogy nem megyek haza a Grósz² névnapjára lévén az *időköz* és, a tanulási *idő* is igen rövid. Most már nem marad más hátra, hogy anyika és Lálika néni³ gondoskodjanak arról hogy a kárlátót mi is megláthassuk. Mádi⁴ nem jöhet fel most, mert Hofbauerék már ugyan Vasárnap elmentek, - mindazonáltal Bella néninek⁵ olyan *súlyos csonthártyagyulladás* van, hogy alig tud beszélni. A csonthártyagyulladás rendes lefolyása pedig minimum 1 ½ hét. Jó lesz a dolgot karácsonra vagy ami még üdvösebb Husvétra halasztani. Husvétra itt maradok, de karácsonra nem maradhatok, mert egy hónapi szünet van és a lakást fölmondjuk.

Jenő bácsival⁶ találkoztunk. Egészen megváltozott, jókedvű és szellemes, mint a Decsyek szalonspiccben.

Nagymama kitünően érzi magát.

Mellékelt cikket vidd el Braunnak és kérd a János bácsit, mondd meg, hogy *kéretem* olvassa el a *Szappanos András és családját*⁷ s te majd elmégysz szombaton megtudni hozhatják-e vasárnap? Mert ha nem akkor ugyanekkor (Szombaton) visszakered a cikket. Természetesen még ma: (Pénteken) el kell vinned.

Ma voltunk reggel 10 kor Tovölgyinél én és Irén.⁸ Megvolt az első legsúlyosabb operáció, mely váratlanul igen enyhe lefolyású volt, amenyiben:

1.) Irén egy csepp könyet és egy jajt se produkált

2.) Igen kevés vér folyt.

3.) Körülbelül két gesztenye nagyságú poliptömeg jött ki összesen.

A leányzó igen jókedvű volt, mert szabadnak érezte orrlükát. Már ömlik által rajta a levegő.

20 percig nem tartott az egész procedura. A polipokat dunctosüvegbe tesszük el, hogy otthon is mindenki láthassa azokat.

Mégegyszer kérek, hogy a cikkemet még ma vidd el.

Irj még ma! Mindenféléről.

Ölel

mindannyitokat

József

Kisbátyát⁹ csókolatom.

¹ Négyzethálós füzetlapra fekete tintával írt levél.

² Özv. Brenner Józsefné, Hofbauer Aurélia

³ Kosztolányi Árpádné, Brenner Eulália (1866–1948), Csáth Géza édesapjának a húga, Kosztolányi Dezső édesanyja.

⁴ Brenner Etelka

⁵ Hofbauer Istvánné, Oravecz Izabella

⁶ Decsy Jenő

⁷ Ilyen címen nem jelent meg írása a Bácskai Hírlapban.

⁸ Budánovits Irén

⁹ Brenner László

35.

BRENNER DEZSŐNEK¹

[Budapest, 1905. november eleje]

Átirat szabadkai nagykövetemhez

Dezső! Igazán botrányos dolog hogy egy hét óta nem kapok levelet, aminek *tisztán* te vagy az oka, mert neked, mint középsőbátyának — a „kötelessége“ hogy gondoskodjék a legnagyobbik bátyáról. Gondoskodjék, hogy az a szabadkai ügyekről tudjon, hogy hetenként több írásban értesüljön a családi eseményekről. Gondoskodjék, mert jól tudja, hogy a levelek elmaradása milyen aggodalmat okoz neki. Fölszólítlak tehát szabadkai képviselőm és nagykövetem, hogy haladéktalanul menessz levelet nekem, melybe *a család minden tagja* írjon. N.B. mindenkitől kérdeztem valamit: – Lacitól² meg pláne egy egész novellára tartok számot. Továbbá Mádi³ okvetlenül írjon beleszóval mindenkinek akarom az írását látni.

Gondoskodj továbbá a dec 2 án való hazautazásomra szánt jegyről.

NB. Elsején estére fogunk érkezni minden valószínűség szerint.

A Bácskai Hírlapnál¹ elvégezted-e a novellám dolgát. T.i. addig nem kapnak tőlem kéziratot míg azt nem hozzák.

Ezért akarom ezt tudni.

El ne felejts továbbá az általános kérdésekre felelni; kik a betegek *s hogy vannak õk?*

Én Holnapután megyek Burmester hangversenyére² és Szombaton a Walkürbe. Pompásan fogok élvezni.

Most rengeteg sokat kell tanulni, mert az élettan napi anyaga is rengeteg e mellett naponta d.u. 3-6 boncolok vagy kémiai laboratóriumban dolgozom.

E mellett u.n. revizióra is ki vagyok írva, ami anyit jelent mint: felelés.

(Igaz. Már kétszer „feleltem“. Természetesen: *Jól*)

Beláthatod tisztelt öcsém, hogy komisz eljárás volt tőled, hogy nekem nem írák.

Irj hát gyorsan.

Ölel

József

Bátyád

Mellékelt novellát³ a Bácsországnak vidd el.

¹ Kutyanylevélre fekete tintával írt levél, a boríték elveszett.

² Brenner László

³ Brenner Etelka

⁴ A Bácskai Hírlap 1905 augusztusa után csak december 31-én közölt tőle novellát, a *Riporter álmát*. Valószínű a *János bácsi* írásról van szó, ez viszont elveszett.

⁵ A hangversenyéről kritikát írt: *Budapesti levél*. Burmester hangversenye 1905. november 12. 9/262. 9-10.

⁶ *A béka* című novelláról van szó, Bácsország 1905. november 15. 2/41. 5-6.

BRENNER DEZSŐNEK¹

[Budapest, 1905. november 13.]

Kedves öregem! 1. János bácsit² kérd el a Brauntól okvetlenül és küldd el nekem *minden esetre*. 2. Lacikának³ a leveleit senkinek se engedd diktálni. *Ő maga írja azokat!!* 3. Laci arcképét minél hamarabb küldjétek el. 4. Mádinak⁴ mondd meg, hogy Pista bácsi⁵ és Bella néni⁶ okvetlenül várják és ha iskolája is lesz, ne menjen, mert 20-án biztosan följöhet s akkor 1-éig mulathatunk!! 5. Ma haza akartunk menni én és Árpí,⁷ ha jegyünk lett volna, akkor nem e levelet hanem a bátyádat kaptad volna kézhez. – NB. valószínű hogy egy heti szünet lesz a tanításban. – Tekintve azonban, hogy a laboratóriumokat nem csukták bé, nem menék haza. 6. Apuskát értesítsd, hogy a mult jegyem már nem érvényes (2-án járt le) és *oda-vissza valót kérek*, november végére. (Minél hamarabb.) 7. Tegnapelőtt voltam a Walkürbe.

Ölel Józsi

Írj!!

¹ Fekete tintával írt levelezőlap. Címzés: Brenner Dezső Mária hatodik gimnázista úr Deák ucca 5 Szabadka

² Ilyen novellája nem jelent meg, vagy elveszett, vagy később más címen közölte.

³ Brenner László

⁴ Brenner Etelka

⁵ Hofbauer István

⁶ Hofbauer Istvánné, Oravecz Izabella

⁷ Ifj. Kosztolányi Árpád

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves öregem!

[Budapest, 1905. november 17.]

Semmit sem írok a mulatságról és egyáltalán semmiről – Eddig többször kijelentettem, hogy ez nem járja. A kutya-fáját! Iskolai dolgokról, meg családiakról is! Mindjárt írj egy levelet. *A béka*² című novellám megjelent, kérj egy példányt és küldd el *Balázsnénak*,³ helyesebben Grófnénak. – (megkékceruzázva)

N. B. Ma küldöm a fehéreket, hogy Mádi⁴ magával hozhassa 20-án.

Írj

Ölel mindenkit

József

¹ Ceruzával írt levél. Címzés: Brenner Dezső gimnazista Deák ucca. 5. I. Szabadka.

² Bácsország, 1905. november. 15. 2/41. 5–6.

³ Nem tudjuk ki volt Balázsné, illetve kit nevezett a család Grófnénak.

⁴ Brenner Etelka

38.

BRENNER DEZSŐNEK¹

[Budapest, 1905. november. 22]

Kedves öregem! Köszönöm a leveledet; de ne maradjon el egy hétre sem. Egyezzünk meg: *Csütörtök reggelre mindig* küldesz egy l.lapot, *Vasárnapra* pediglen egy levelet, hosszút. – Laca² képe minden várakozásomat felülmulta, mindennap sokszor megnézem. *Braunnak*³ csak még egyszer menj el a nyakára a héten és többször ne, (akkor ha a *Budapesti levelemet*⁴ melyet holnapután küldök el, – elviszed neki) – Etelkára⁵ vonatkozólag tévedsz; én azt írtam, hogy Bella néni⁶ *valószínűleg 20-án* fog írni neki, de ez csak valószínűségepen mondtam. – A *Kneisel*⁷ jellemzése amit megírtál jó, ha szorgalmasan tennéd amire kértelek, t.i. kivonatolnál – úgy azt hiszem tisztességesen megtanulál szépiírní is. A Kosztolányi-féle táskára vonatkozólag csak annyit mondj apának, hogy az *eredeti láda* hurcolkodáskor összetört s emiatt se küldhettem abban, másrészt ha papír skatulyát vettem volna, a fehérneműek számára, akkor a csomagolásra tenger időt kellett volna pazarolnom. Ölel J.

Ennek okáért ne haragudjon apa.

¹ Fekete tintával írt levelezőlap. Címzés: Tek. Brenner Dezső gimnáziumi tanuló úrnak VI. Deák utca 5. I. 1. Szabadka

² Brenner László

³ Braun Henrik

⁴ 1905. október 15. után a Bácskai Hírlapban nem jelent meg több Budapesti levél. Az írást vagy nem írta meg, vagy Braun Henrik nem közölte.

⁵ Brenner Etelka

⁶ Hofbauer Istvánné, Oravec Izabella.

⁷ Franz Kneisel (1865–1926), román zeneszerző. 1885-ben emigrált az Egyesült Államokba, 1886-ban pedig megalakította a Kneisel Quartet-et. 1903-ban kilépett a zenekarból, majd 1905-től a New York-i zenei intézet tanára.

BRENNER DEZSŐNEK¹

[Budapest, 1905. november 27.]

Édes öregem. Hirül adom neked, hogy a leveledet tegnap (Vasárnap) megkaptam és benne a vasuti igazoló-utalványt is. Köszönöm szépen apuskának és neked. Szinte köszönettel nyugtázom a tudósításaidat. Ellenben nem vagyok még abban a kellemes helyzetben, hogy a csomag átvételét elismerhessem, mivel még nem kaptam kézhez. Remélem azonban, hogy mire hazamegyek (most $\frac{1}{2}$ 7 van és e levelet Bella néniéknél² irom) rendben lesz a dolog, s otthon találok az asztalon a ládát. (Bella néni már *egészen jól van*. Csonthártya gyulladása az utolsó stádiumban van) A Dide³ kufferjában lehet küldeni Grósz⁴ névnapi kárlátott holmikat; amilyenek: hideg malacpaprikás, sonka, hideg borjuszült, hideg pulyka, sok torta, sok giarilinetto. Minden (sok) – Természetesen mindháromunknak.⁵ *Ezt az ügyet ajánlom becses figyelmedbe.* Még nem tudni, hogy mikor lesz vége az előadásoknak, de ha becsukják az egyetemet, – én szaladok haza. Ölel József

¹ Fekete tintával írt levelezőlap. Címzés: Tek. Brenner Dezső 6. gimnazista úrnak Szabadka

² Hofbauer Istvánné, Oravecz Izabella

³ Kosztolányi Dezső

⁴ Özv. Brenner Józsefné, Hofbauer Aurélia, névnapját december 2-án ünnepelte minden évben.

⁵ Kosztolányi Dezső és ifj. Kosztolányi Árpád

40.

DR. BRENNER JÓZSEFNÉNEK, BUDÁNOVITS ILONÁNAK¹*Édes anyika.*

[Budapest, 1905. november vége]

Ma vagy holnap megy a szennyesruhám. (Dide² táskájában, mivel egyrészt az addig használt faláda igen nagy, ügyel bajjal volt csak összeszedhető; másrészt pedig jelenleg szemétládának használjuk.

A táska visszaküldésére háromféle kombinációm van.

1.) vagy Etelke³ hozza föl a napokban (Kedd v. Szerda) a tiszta holmival együtt. Hiszen neki 8-10 napra úgyse kell sok ruha.

2.) vagy én hozom föl dec. 3-án szinte más kimosott ruhákkal töltve, majd ha Groszi névnapjáról visszautazom.⁴ Pista bácsi⁵ remek borokat fog vélem küldeni és feni a fogát a kárlátott maradékokra amit megint nekem kell majd szállítani.

3.) A harmadik változat arra a nemvárt esetre vonatkozik, ha nem mehetnék le elsején, (ámbár a boncolással már készen vagyok) Ebben a nemremélt esetben a táskát te és Lálika néni⁶ küldenétek vissza összepakkolva illetőleg fölpackolva – Ebben az esetben beleférne két ing, egy gatyá és vagy 10 zsebkendő, *mert másra nincsen szükségem.*

Irén azt mondja, hogy csak akkor utazzam le ha 4 napot otthon tölthetek. Lehet hogy *ennyit* otthon lehetek, de lehet, hogy kevesebbet. A hazautazás mellett szól az is, hogy Mádit – *valakinek csak baza kell kísérni!*

Irént⁷ a Bélával⁸ történt megegyezés szerint Hétfőn visszük doktorhoz.

*

A Berger-féle mandarinból ettem, melyet apuska fedezett föl. Éljen!

*

A pénzt megkaptam, szépen köszönöm

*

Apának írtam, hogy az egyetemi kör irodalmi estélyén felolvastam, azaz, hogy fogok felolvasni. Most megemlitem, hogy sikert arattam. Az itteni irodalmi előkelőségek mint *Juhász* a mester, *Endrődi* Béla a költő fia, *Vikár György*⁹ (a költő fia melegen gratuláltak.)

*

Bella néni¹⁰ levelét express küldi, hogy Mádi jöjjön, mihelyst elmennek a vendégek.

Kezeidet csókolja Jóska

¹ Fekete tintával írt levél, a boríték elveszett.

² Kosztolányi Dezső, Csáth Géza unokabátyja.

³ Brenner Etelka (1888–1960), Mádi, Csáth Géza húga.

⁴ Özv. Brenner Józsefné, Hofbauer Aurélia

⁵ Hofbauer István, Csáth Géza nagybátyja, keresztapja, tábornok.

⁶ Kosztolányi Árpádné, Brenner Eulália

⁷ Budánovits Irén, Budánovits Ilona húga.

⁸ Budánovits Béla, Budánovits Ilona öccse.

⁹ Juhász Gyula költő, Endrődi Béla (1886–1956) Vikár György (?). Négyessy László (1821–1933) stílusgyakorlatain részt vett Csáth Géza is, ott olvasta fel írását.

¹⁰ Hofbauer Istvánné, Oravecz Izabella

BRENNER DEZSŐNEK¹

[Budapest, 1905. december 7.]

Kedves öccse! Haladéktalanul menj el B. H.-hoz és mondd Braunnak: „a bátyám kéri a szerkesztő urat, hogy adja vissza az utolsó tárcáját, (ha lehet a János bácsit is)² mivelhogy ők nem használhatják. Pesten az állapotok komiszak. Most, hogy Bella nénihez jöttünk (mert itt vagyunk kedélyes beszélgetésben) látjuk, hogy minden kávéházban le vannak bocsátva a vasfüggönyök; (a városban többhelyütt lövöldöztek a kétlábú felebarátaink egymást.) – *Valószínű, hogy a forradalom lassan de biztosan megjő!!* Az előadások rendesek, az egyetem nyugodt. *Erősen tanulunk.* 13-án zárunk. A koffert apuska tanácsa szerint fogom elküldeni. Irj, irj, irj. A Grósz³ névnapját hosszabban kellett volna leírni, kevesebb filozofiai elmélkedéssel, több új színnel. Irj. Ölel József

Dezső!

Menj el Braun Henrikhez és kérd el a *János bácsi* című nálok heverő tárcámat. – !! mert itt Pesten értékesitem. De okvetlenül szerezd meg, – és ha nem találják meg, akkor kérdezd, hogy mikor menj el érte, mert a bátyámnak kell. Irj! József

¹ Fekete tintával írt levelezőlap. Címzés: Brenner Dezső Mária joghallgató jelölt gimnazistadeák úr Szabadka Deák ucca 5. I. 1. Szabadka

² A tárca címét nem ismerjük, a *János bácsi* novellája elveszett.

³ Özv. Brenner Józsefné, Hofbauer Aurélia

BRENNER DEZSŐNEK¹

[Bp. 1905. dec. 8.]

Perpedő! Ha én lennék az öccse és te a bátya, akkor te naponként kapnál tőlem az öccsétől levelezőlapot, a pech az, hogy én vagyok a bátya és hetenként legfeljebb egy darab rongyos írást látok csak tőled – az öccsétől. – Többször kapáloztam már eme állapotok ellen. Én aki naponként 2 kollokviumra tanulok ujságokat olvasok, látogatásokat teszek, tárlatokat szemlélek, hegedülök sőt mi több: *eszem is*, – legalább minden héten kétszer irok neked, haza. Irj, irj.... Az egyetem becsukásáról kétes hírek merültek forgalomba, hogy talán az orvoskari előadások még tovább tartanának mind a többi karéi! – amire még

nem volt példa a világtörténelemben. A héten nem voltam Gaizleréknél¹ és, hogy Irén³ állapotáról se tudok referálni apának, tény, hogy jobb *orrlyuka* ma már akadálytalanul átadatott a légforgalomnak. – Az eddigi 3 operáción kevés vér folyt s általában, meglepő fájdalomtalanok voltak. Mi ujság otthon, írj öccse, családi képeket vigakat és közönségeseket, *Laca*⁴ életmódját a tiédet, apáért, mádiét⁵ mindent írói ambicióid stb. stb.

Írj

Ölel József.

¹ Fekete tintával írt levelezőlap. Címzés: Nagyreménységű Brenner Dezső (perpedő) úr Deák ucca 5. Szabadka

² Budapesti orvos

³ Budánovits Irén

⁴ Brenner László

⁵ Brenner Etelka

43.

BRENNER DEZSŐNEK¹

[Budapest, 1905. december 14.]

Kedves öregem! Szombat este érkezünk. Tudasd az egész városban, akiket illet. Ma és holnap még kollokviumok, holnap indexalírás. Ma volt Irén² utolsó operációja, aránylag nagy vérzéssel. Most borogatják az orrát, különben jól van.

Ölel Jóska

¹ Fekete tintával írt levelezőlap. A címzés *Brenner* gimnazista *Szabadka*

² Budánovits Irén

44.

DR. BRENNER JÓZSEFNEK¹

Édes apa!

[Budapest, 1905. december.]

Pénteken több mint valószínű, hogy újra megkezdjük a munkát, ámbár most szünet alatt se lustálkodunk ám. N.B. A laboratoriumok most is nyitva állanak és boncolni is lehet. –

Ilyenformán nem is megyek haza rögtön, hanem várok az ügyel egy kicsit.

Itt az ügyet tisztán látjuk, mert láttuk a lefolyását, de annyit mondhatok

róla, hogy nem Melha Armand² és Vágó Béla³ a hibásak hanem a kormány és a piszok rektor. Az a rémhír hogy a félévünk elveszhet semmi alappal sem bír. Erre még nem volt példa; másrészt meg akkor lenne csak rémes komédia! --

Ma délután az Egyetemi kör⁴ retorikai szakosztályában olvasok föl valamit. (A mult hónapban jelent meg az első cikkem – azt hiszem már megírtam – a *Virágfakadásban*⁵ egy pesti revűben, melyet Endrődi Béla⁶ (a költő fia) szerkeszt. A tárca az ősmuzsikusokról: Correlli, Tartini – szól)

Anyikának a kitűnő elemőzsiát hálásan köszönöm, bár szalonna még vagyon. De kitűnő pihenő léssen ez a sok szalonna után.

Laci⁷ írjon és rajzolja le a csizmáit. (Rajzoljon!!)

Szombaton hallottam a Walkürt. Szenzációs meglepetés volt még a Lohengrin után is – számomra: Ellenben a *Bolygó görögöt* Jancsival tegnapelőtt néztük meg. Remek muzsika. Nem olyan invencióktól duzzadó mint a János vitéz, de csapongó fantáziájú és sok apró kényes zenei pikantéria. Fedák Sári⁸ egyszerűen merész ebben a szerepben.

Mikor *Burmester*⁹ hallgattam rád gondoltam apa. A végén 4szer ujrátuk meg. (Frankl Pistát¹⁰ ott láttam de neje nélkül.)

Vasárnap megyünk *Fidelioba* (Van még pénzem!)

Lacit ölelem csókolom a vékony kis nyakán ott ahol a kék ér van.

Kezeidet csókolja és a jó

sütő főző anyikáét is

József

Fiad

Dezső írj!! *Sokat*.

Sárga Rózsa??

Mit tanulsz?

Írj.

¹ Fekete tintával levélpapírra írt levél. A boríték elveszett.

² Jobboldali ifjúsági politikus.

³ Vágó Béla (1881–1939) 1905-ben a szociáldemokraták diák vezetője.

⁴ Négyessy László stílusgyakorlata.

⁵ Brenner József: *Muzsikások* (Corelli, Tartini. (1905. nov. 17. 2/20. 318–320). Ez volt az első írás, amely fővárosi lapban jelent meg.

- ⁶ A kéthetente megjelenő szépirodalmi folyóirat 1904–1905-ben jelent meg, a fiatal írókat karolta fel. Kosztolányi Dezső is a munkatársai közé tartozott. Az irodalmi rovatát Juhász Gyula szerkesztette.
- ⁷ Brenner László
- ⁸ Fedák Sári (1879–1955), színésznő.
- ⁹ Burmester Willy (1869–1933), a korszak legismertebb német hegedűművésze.
- ¹⁰ Ifj. Frankl István és felesége dr. Brenner József szabadkai barátai, a felesége szőlőénekes volt a Szabadkai Dalegyesületben.

DR. BRENNER JÓZSEFNEK¹

Kedves jó apuska!

[1906.] Budapest. jan 22.

Ma találtunk lakást. Szépet, világosat, tisztát. Kedves öreg háziasszonnyal és külön bejárattal. Mindennek ellenére a szoba mindent beszámítva a szolgálatba (edenymosást és ruhatisztítást) csak 36 korona. Iratkozni csak holnap fogok, mert még mindig lehet, és lehetni fog még holnapután is.

Az előadások holnap kezdődnek. *A lakáscím* üllői út 70 (hetven) 3 emelet 41. Az anatómiai intézet szomszédságában. Kezedet csók. Jozsi

Kérlek mindjárt küldjétek a ládát.

Dezső menj el B.H. hoz és add le Fischernek² a címetet.Dezső³ és Laci⁴ írjatok.

¹ Fekete tintával levelezőlapra írt levél. Címzés: *Tekintetes Dr. Brenner József* ügyvéd úrnak. *Szabadka*

² Fischer Móric

³ Brenner Dezső

⁴ Brenner László

ÖZV. BUDÁNOVITS ANTALNÉNAK, STURCZ JUSZTINIÁNAK¹

[Budapest, 1906.]

Kedves Nagymama, ma irok először u.n. részvételvet és ne vegye rossz néven ha ez hosszú és a többitől eltérő lesz.

Különös feladat nekem vigasztalni önt, akit a sors mintegy kiképzett a *vigasztalódás* művészetében. Hiszen a nagymama a férjét² is olyan rettenetes módon veszttette el, hogy a halála kevésbé volt szomorúság mint megkönnyebbülés. A gyász, az igazi lélek rengető bánat akkor érte önt, amikor a lépésről lépésre látnia kellett, hogy az egészséges ember, mint esik bele az élőhalottak koporsójába, miként változik át veszttettelelkű tehetetlen vázzá. Ez lehetett a kegyetlen fájdalom. Vagy nem is ez! Talán inkább: *az, hogy a*

halállal napról-napra apró alkukat kellett kötni...

„No még elég jól van! Ma rosszul volt, de holnap jobban lesz. Talán nem is lesz olyan végzetes a betegség lefolyása. Talán segítenek az orvosok!! Ez a reménykedés és kétségbeesés apró dolgokban az, amelyeknek bevétele után rettenve látjuk egy napon, hogy *a fájdalomhoz hozzászoktunk és félig meddig érzéketlenek vagyunk iránta*. Ezt az érzést ismerte meg a nagymama immár második periodusban hosszú évek során. Ennek az érzésnek az igazságához jutott el a fájdalom mérgének apró részletekben való bevétele után. De amily kegyetlen lehet a magunkra ismerés eme fájdalma, amilyen irtózatossá lehet a napról-napra való megnyugvás kényszere, oly *igazság is van ez érzésben*.

Ami veszendő elvész a maga idejében! De mindannyian veszendők vagyunk! S ha Nagymama saját maga előtt nem is meri beismerni, hogy Nagyapa az ő 56 esztendejével és Lajos³ az ő 25 éves ifjúságával *az idő szerint a halálra megérték*, ...lelke mélyén tudja jól a bölcsességet, hogy valami uralkodó Igazságtalanság igazsága teljesedett be rajtuk. Az anyag igazságát, az anyag törvényeit értem, azért a valamiért, melyből gyúrva vagyunk valamennyien. Amit nem ismerünk csak sejtünk s mely felett urrá lenni: az egyetlen törekvése az emberi erőknél. –

Mindez nem vigasztaló a nagymamának ugyebár, aki ma és holnapután csak sírni tud, azután meg néhanapján hosszan elgondolkozik. Igaza van: az ön asszonyi fájdalmán a könnyű és szabad sírás segít csak tartósan – és kívánom hogy segítsen. Az igazi vigasztalás útja azonban más: az a tiszta és sokat érő öröm, melyet, a „*legnagyobb*“ fia Sándor,⁴ ez a remekalkotású gyerekférfi és széplelkű három leánya adnak.⁵ A fárdalomra ez lesz a legjobb kárpótlás. Hogy haldokló fiának testi és lelki kinjait végig kellett néznie.... és vele együtt végigszenvedni ezt el nem felejtheti a nagymama soha de kell hogy megbékéljen látva többi gyermekének az egészségét és szép fejlődését. Ha tudjuk, hogy eljő az ősz – ez nem rontja meg gyönyörködésünket a tavaszban.

Eddig tart az én furcsa részvétlevelém.

Hiányzik belőle az „engedje az isten“!...„az idő minden sebet begyógyít!“ stb...de azt gondolom, hogy a nagymama ezt ép úgy nem veszi illetlenségnek, mint ahogy én óhajtom, hogy a levelem vigasztalódást – ha igen keveset is, de vigasztalódást – okozzon.

kezeit csókolja hű unokája

Józsi

Budapest 1906. január 27.

¹ Feketet tintával, levélpapírra írt levél. A boríték elveszett.

² Budánovits Antal (1848–1904)

³ Budánovits Lajos (1881–1906), Budánovits Ilona öccse borbély segéd volt, tüdőbajban halt meg.

⁴ Budánovits Sándor

⁵ Budánovits Irén, Margit és Mária.

47.

DR. BRENNER JÓZSEFNÉNEK, BUDÁNOVITS ILONÁNAK¹

[Budapest, 1906. január 29.]

Édes anyika! Ma kaptam meg a ládámat. Ha láttad volna bizonyára sírva fakadsz. A fináncok összehányták az egészet. Szeretném tudni nem loptak-e el valamit? (Pecsét természetesen fölívgya) Megvolt minden. Ezenkívül szalonna és birsalma, amiket hálásan köszönök. Dezső² nem ír és senki se!!! Szegény Lajos³ utolsó körülményeiről, a temetésről és a többiről. A kis bátyának⁴ Szombatra levélpapírosokat fogok küldeni, hogy van az öreg? (*Egyéb hírek*: Ma kezdtem a boncolást. A család egészséges. Lacika gyönyörű. (Azt álmodtam, hogy Béla⁵ legközelebbi fia Mandihoz⁶ iszonyúan fog hasonlítani!! Jó lesz erre emlékezni) Bella néninek⁷ apró torokfájásai vannak. Az idő enyhült. A pénzt megkaptam és nagyon köszönöm. Különben Szombaton hosszú levelet írok. Kez.csók jó fiad Józsi

¹ Fekete tintával levelezőlapra írt levél. Címzés: Önagysága Dr. Brenner Józsefné úrasszony. Deák ucca 5.I. 1. *Szabadka*

² Brenner Dezső

³ Budánovits Lajos

⁴ Brenner László

⁵ Budánovits Béla

⁶ Budánovits Margit

⁷ Hofbauer Istvánné, Oravecz Izabella

48.

DR. BRENNER JÓZSEFNÉNEK, BUDÁNOVITS ILONÁNAK¹

Édes anyika!

Bp. 1906. febr. 7.

Tegnapelőtt délután kaptam meg a 21 drb. *felsőleges dióspitét*, melyeket a kalauzzal küldtél. Nagyon köszönöm a gondoskodásodat igazán jóízűen ettünk belőle. Szalonna még van. Nem untuk meg (bár húsa nincs) mert jóízű és a hideg fagyasztó hatása jó (halmaz)-állapotban tartja. *Apuskának* is szépen köszönöm a pénzt. Anatómiai ismereteimet sok, igen jelentős résszel ki fogom

itt bővíteni. Mégegyszer köszönöm nagyon. – A szennyest a héten küldöm a kofferembe (!?) – *Igen jó egészségnek örvendek.* Dezsőnek¹ bátyai és ujságírói dicséretemet nyujtsd át. Ügyesen fog írni a kölyök! Kéz csók Józsi

¹ Fekete tintával írt levelezőlap. Címzés: Tek. dr. Brenner Józsefné úrasszonynak, Szabadka, Deák Ucca.

² Brenner Dezső

49.

BRENNER ETELKÁNAK¹

Kedves Mádi!

[1906. február 10.]

Ma álmodtam, hogy a ruhámmal húst küldtetek jól becsomagolva, a fináncok azonban fölbontották és apának anyának minden ujságpapirosát összehányva úgy tették vissza, hogy a hústól a ruha egészen zsíros lett. Apa természetesen beperelte a kincstárat, de a per 1 ½ évig húzódott. Ime az álom! Vigyázat az okából!

Küldjetez azonban valami szagos ne parfümszagú: hanem pacsuli vagy pénzma (ilyen durva szaga legyen)-illatú szappant a boncolásokhoz és egyebeket, amiket Dezsőnek² írtam. Ne feledjetez el egy magyar-német zsebszótárat is mellékelni; a naplómát t.i. újra írom: de németül.³ Ha nem szerénytelen a kérés: csinálj nekem *vékony* selyem megkötős hosszú nyakkendőket. Sötét narancssárga és közép-világos lila. Itt Árpádnak⁴ kiállították 40 vasból-egyed. Igen elegáns. Ölel Józsi

Mindenkit csókolok. Dezső, Laci íratok!

¹ Fekete tintával írt levelezőlap. Címzés: Brenner Mádi. Deák ucca 5. Szabadka

² Brenner Dezső

³ 1905-ben nem vezette a Naplóját, 1906-ban csak néhány oldalt írt németül.

⁴ Ifj. Kosztolányi Árpád

50.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves öcskös!

1906. febr. 10.

Most jutott eszembe, hogy a mai napon szerencsésen tizenhatéves levél! Tizenhatéves! Nem tréfa dolog ám ez. Érezd magad jól ezen a napon és gondold a következőket: - Az életemnek öntudatos és értékes részét ezennel megkezdem. Bizakodva és jókedvűen nézek a világ rejtélyei közé, mert azt hiszem, hogy a problémákat meg fogom fejteni s a megfejtetlenek miatt

nem száll el az álmom. Mert jól tudok aludni, s amellet, hogy egészséges vagyok – s így meg van a beléptijegyem ahoz, hogy mindabban, ami szép: - gyönyörködjem – eléggé okos tudok lenni, hogy örüljek annak a jónak, amit a perc hoz. Örüljek a 16 évemnek és az utánna következőknek, melyekben sok szép lesz! Tudd akarni, hogy legyen is bennök szép. És lesz is bizonyosan. Ezt kívánja öreg bátya aki sokszor csókol

¹ Fekete tintával írt levelezőlap. Címzés: Brenner Dezső úr, VI. Deák ucca 5. I. 1
Szabadka

51.

DR. BRENNER JÓZSEFNEK ÉS BRENNER DEZSŐNEK¹

Édes Apuskám!

Budapest.[1906.] febr.11

Igaza van Dezsőnek,² már jó ideje nem írtam neked. Nem is mentegetőzőm. A leveleimben rendesen szívességekért kunyeráltam Anyikának, Dezsőnek, Mádinak³ – és rólad aki oly pontosan (sőt elseje előtt) és minden külön kérés nélkül megírja nekem a postautalványokat *látszólag* meg is feledkeztem. Talán azért, mert nem kellett semmit kérnem és megköszönnöm??

Nem, hiszen mult héten is 40 koronát küldtél, hogy kényelmesebben és többet tanulhassak, – és mindezt kérés nélkül

De hisz – jól emlékszem – mult héten is küldtem neked egy lev.lapot, s hogy levelet nem menesztettem ennek oka, a nyugalmas gondolkozás hiánya. Mióta itt vagyok, ez az első nap, hogy a vasárnap délután itthon töltöm. Azok az írások, amiket küldtem, lázas gyorsasággal, hevernyészve készültek – most úri időgazdagságban vállakozom rá, hogy levelet írjak neked.

– Ne szólj magadhoz apám most így! –

„Ez a kölyköpozőr és betegesen vadássza a belletristikai hatásokat, – már furcsa ember lesz az Józsi fiamból!“

Ne szólj így kérlek, mert őszintén és igazán mondom, hogy ma délután amúgy is akartam neked írni.

*

Ma jó napom volt. Reggel IX kor felkeltem s az ismeretes vasárnapi lassú öltözködéssel: X órára készen voltam toalettemmel. Szabó Pista barátunkkal aki ilyenkor látogatónk, beszélgettünk el. A fiút megnyertem a zene ügyének úgy, hogy elmagyaráztam neki Tannhaüsert és megígérttem, hogy eljő az operába kedden a Wagner-napra. A végén a ludasi-fiú, aki cigánymuzsikánál és Dudánál egyebet még nem hallott – lelkesen énekelte a zarándokkar-témát.

Azután a vigadóba siettem, ahol 40 fillérékért a filharmonikusokat hallgattam meg. Előadták: *Erkel Sándor*: Csobáncát. Igen finom, modern és magyar muzsika. Látszik, hogy a szerzője jó ismerőse volt Wagner geniejének. Erős konstrukciók, bájos és nagy színesen hangszerelt [?] magyar melódiák! (Magyarabb mint az apja – mondtam magamban.)

A második pont volt az isteni *Jupiter-szimfónia* Mozarttól. A Beethoven IV.-nek a párja. A *jókedvű* Beethoven és a *komor* Mozart: – hasonlítanak. Az *adagioja* és a *Finaleja* a legszebbek. A Finale különösen erőteljes, – Mozart ritkán mutatja, hogy „én ezt is tudom” – és mégis micsoda horribilis energia van némelyik gondolatában.

Lisztnek az I. Rapszódiaja következett ezután. Csupa üres póz és nagyhangú tanultság. Eredetileg a III.-kat tervezték, de tekintettel egyrészt arra, hogy abban a „még is huncut a német” foglaltatik, – másrészt pedig hogy az egész hallgatóság csupa fiatal gyerekekből állott: nem merték előadni.

A piece resistance volt *Csajkovszky* nagyszabású ouvertürje az 1812. Az orosz-francia háborúk emlékünnepeire írta ezt. Érdekes, hogy *Csajkovszky* orcseszterének gondolatvilága, – helyesebben az orcseszterre gondolokozó *Csajkovszky* – merőben más mint a hangulatos zongorára szánt lírai képek szerzője. Ez melódia – az program, ez ábránd – amaz energia. Az egész ouvertür: az orosz himnusz és francia marszeilléz küzdelme, melyben győz az orosz. *Két zenekar* dolgozik benne. Óriási színeffektusokat hall az ember, harangoznak, deszkát ütnek és félhang távolságra fekvő hangokat fújnak trombitákon egyszerre. A marszeilléz földolgozása mesés, s az orosz himnusz fokozatos előtérbe nyomulása elragadó!

Nem hallottam még muzsikát, mely ennyire és pompásan programszerű. Különösen érdekes ember ez a *Csajkovszky*, amikor klasszikusan és nemesen patetikus. Nem ismerünk rá a hangulatemberre és az oroszra.

*

A hangverseny után az eddigi gyakorlattól eltérőleg nem mentem Paula nénihez, hanem a diákebédre Bánovszky-tatához. Nem laktam magam annyira tele, mint máskor, de nem vagyok éhes sem; s ez a fontos legalább szerintem.

*

Mádnak tegnap este – azaz ha vesszük éjszaka – küldtem egy kártyát. A szabadkai kör u.n. *ülésén* voltunk együtt sok szabadkai fiúval és mindennemű írások nélkül maradtunk egy kocsmában XII-ig. éjfélig.

*

Egyéb dolgokra vonatkozólag:

- 1.) A ruhámat (a szennyest) Tobolának odaadom.
- 2.) Az új ruhámra szükségem volna, mert a nadrág alja rojtosodni kezd és a kék tavaszi még igen hideg.
- 3.) Kérek egy drb. jó és jószagú szappant a boncolásokhoz.
- 4.) És némi ennivalókat, (akár szalonnát!) mert ma fogyott el a jeles szalonna, és irtózom a pesti szalonnáktól – ez után a kitünő fagyos étel után)

–

Kezdtém kéréssel s azzal is végezem:

Ne haragudj rám, hogy eddig nem írtam hosszú levelet!

Kezeidet csókolja és ölel

Józsi fiad

Dezső!

1. A képezde-cikket küldd vissza nekem – A rongyos B.H.-nak most nem írok soká, – (talán soha.)

2. Pájó-ügyet⁴ köszönjük!

3. A nyakkendőről lemondok!

4. Kisbrennerúr⁵ írjon! –

5. Dudának⁶ nyújtsd át különös üdvözetemet!

6. Csütörtökre írjatok sokat!

7. Majlath urat üdvözlöm.⁷ A Mikovics-ítéletet⁸ a legnagyobb igazságtalanságnak tartom. Rosszak a magyar törvények. Az állam védelmezi az alkoholista gonosztevőket és enyhítő körülménynek tudja be a részegséget. Ez abszurdum!

8.Ölel

9.Jóska

¹ Írólapra fekete tintával írt levél, a boríték elveszett.

² Brenner Dezső

³ Brenner Etelka

⁴ Kuluncsich Pál hittan tanárra vonatkozó utalás.

⁵ Brenner László

⁶ Decsy Lujza

⁷ Majláth István

⁸ Mikovics Gusztáv 1905 nyarán az Aranyosi mulatóban megszúrta Bliesz András rendőrt, aki rendet akar tenni a duhajkodók között. A sérülésébe belehalt a rendőr. A szabadkai bíróság három és fél évi börtönbüntetésre ítélte Mikovicsot.

52.

DR. BRENNER JÓZSEFNÉNEK, BUDÁNOVITS ILONÁNAK¹

[1906.]

Édes anyika! Még ma reggel apának föladott levelemben azt irtam hogy a csomagokat nem kaptam. Mikor ezt a levelet föladtam 9 óra volt. Most $\frac{1}{2}$ 2. Azóta sok minden megváltozott. A többek között: –

Magyarország alkotmányának beharangoztak, – és a csomagok megérkeztek. – Az elnapoló kéziratot az országgyűlés *félretette*, és egy Oláh *honvédőrnagy olvasta föl* a Ház üres padjainak.² Az országgyűlés szuronyok között gurult ki a házából stb. Még a hírek nagyon ellentmondóak. Véres dolgok lesznek most itten. Vigyázok magamra ne aggódjatok. Naponta írunk vagy én vagy Árpi.³

A mesébe illő étkeket köszönöm. Míg pakoltam őket – a gyomrom vigyorgott. A ruha jó. Szépen köszönöm. (Úgy örültem neki mint egy kis gyerek.) Kezeidet csókolja Józsi

Majláthnak⁴ e héten írok – mondjátok meg neki.

Budapest, 1906. II. 19.

¹ Levelezőlapra fekete tintával írt levél. Címzés: É.T. Nagyságos Brenner Józsefné úrasszony. VI. Deák ucca 5.sz. *Szabadka*

² Nyíri Sándor vezérőrnagy teljeshatalmú királyi biztos felosztatja az országgyűlést. Az országház épületét katonaság szállta meg.

³ Ifj. Kosztolányi Árpád

⁴ Majláth István

ÖZV. DECSY KÁROLYNÉNAK, KLAUZER ANTÓNIAÉNAK¹

Édes jó Nagymamám!

[Budapest, 1906]

Te ma töltöd be a 79. évedet. Kérlek hallgasd végig a köszöntőmet, mely olyan hosszú lesz mint én magam.

*

Amikor végigtapasztaltam és végigbámultam azt a szép komédiát, amit életnek nevezünk (hja bizony manapság korán öregszenek a gyerekek) – s amelyben mindannyian olyan halálos komolysággal játsszuk végig aszerepeinket – megtanultam egy nagy dolgot. Azt, hogy mindaz a gyermekkori őszérzés, mindazok a benyomások, amelyeket talán akkor kapunk először amikor az első lélekzetet vesszük – nagyon becsülendő, tisztelendő igaz dolgok. S most nagymama, amikor azon fáradozom, hogy multam hazugságait kiküszöbölve: tisztán lássam magam előtt az életet, észrevettem, hogy a multból ki kell halásznom ezt az értékes holmit a jövő számára. Éreztem, hogy ezek az ősigazságok azok, amelyekre támaszkodhatunk az élethajsza ingoványában s amelyek számunkra nyugalmat is adnak. Az emlékezés nyugalmas tiszta derűjét.

Az emlékezés látótere nyílik meg előttem – (soknak borús és kietlen ez a látótér!) – számomra a gyermekkor gondtalan, erőtől duzzadó jokedve aranyozza meg e képet. Hogyne hiszen csupa szeretet vett körül mindig.

Ott látom ebben a perspektívában a multamat. Az édesanyámat, az édesapámat, akikről származtam – ó jól látom – azután téged nagymama elsősorban. *Mindanyian, akiket e képben megpillantok egyek velem, s ők – én.* Most hogy e sorokat leirom, nagyon érzem mennyire elválaszthatatlan az ember azoktól, akiknek: a létét köszönheti. Hiszen egy fonálnak a szétszakadt darabjai vagyunk; de csak látszólag – szétszakadtak mert az idők folytonosságában egy pillanatra se szakad meg a mi életünk. Én élek benned Nagymama és te élsz bennem. Kölcsönös a dolog.

S amikor ezt elgondolom és érzem, meg tudom magyarázni azt a kötelességszerű, de roppant erős ragaszkodást amellyel szüleink és azoknak szülei iránt viseltetünk. Egy fajtája ez a nemes önzésnek. Hiszen amikor téged szeretlek nagymama, – magamat szeretem. És így vagyunk vele kölcsönösen!

*

Visszaemlékszem most egy éjszakára, amelyen agyacskámban fölébredve, eszembe jutott hogy szomjas vagyok. A sötétben halkán szólítottalak

- Nagymama, kérek vizet!

A következő percben te fölkelteél nehogy elkényeztetett unokád szomjan haljon és hoztad nekem a vizet

- Cukrosan akarod lelkem?

Persze hogy cukrosan akartam.

Neked kiment ezalatt az álom a szemeidből, de nem törödtél vele, mert nagyon szerettél engem nagymama jól tudom, azzal a szeretettel az öreganyák az unokáiknak a jövődjében szeretik a saját végtelen – jövőbe nyuló életüket. És ez nem tizszer történt!

Ime nagymama ezért köszöntelek ma – (mint régen, előtted állva, rövid nadrágban) – azért a sok jóért amit velem tettél s amit én, neked meghálálni sohase tudhatok, - akármeddig éljek is.

Kivánom, hogy élj soká egészségben mindannyiunk örömére. Igérem, hogy igyekezni fogok – amennyire tőlem telik neked örömet szerezni. Ez a kívánságom és köszönhetem kedves születésnapj üdvözlatedre, amit ma kéthete küldtél nekem.

Kedves Nagymama vége a köszöntőnek.

Kezeidet csókolja

Budapest 1906 febr. 26. Józsi unokád

¹ Levélpapírra fekete tintával írt levél.

54.

DR. BRENNER JÓZSEFNEK¹

Édes Apuska!

[Budapest, 1906. február 26.]

Majláthnak holnap írok.

Halasztgattam az írást, mert reméltem, hogy ma jó levél. De nem jött. Most farsangolunk. Tegnap, Vasárnap, Pista bácsiéknál² valénk *díszebéden*. A menut ide iktatom: (Marhahúsleves – 2. borjúpecsenye, sóskauszós, karfiol, rizskása, burgonya 3. Fánk 4.) Töltött káposzta, kolbásszal, 5.) malacpecsenye. 6.) giardinetti 7.) fekete

Most igen jó napjaim vannak. (8ig lehet aludni) Szombaton voltam Mérayéknál.³ Jól vannak. Vonósnégyes már kitelik a családból. (Opika az nap ment a Ludovika bálra!) Láttam a Rippl-Rónai⁴ kiállítást, tegnap pedig

meghallgattam a Budap. kamarazenekar első estélyét. Az egylet csupa műkedvelőből áll; én is tagja vagyok (Tagdíj: 1 korona) Elnöke *Lenhossék*¹ az anatómia tanára, aki kitűnő cellista. Ma is voltam Bolte tanárnál kamaramuzsikálni. Mozartot, Haydint és Bachot játszottunk. Kezeidet csók

IRJATOK Józsi

¹ Fekete tintával írt levelezőlap. Címzés: Brenner József dr, ügyvéd Deák ucca 5, *Szabadka*

² Hofbauer István

³ A család budapesti rokonai.

⁴ Rippl Rónai kiállítását a Könyves Kálmán Rt szervezte meg 1906-ban.

⁵ Lenhossék Mihály (1863–1937), a budapesti Orvostudományi egyetem anatómia professzora.

55.

DR. BRENNER JÓZSEFNÉNEK, BUDÁNOVITS ILONÁNAK¹

Bp. 1906. febr. 27

Édes anyika! ma kaptam meg apa levelét. – Az egyetemen az a hír hogy márc 15.-én becsukják. Úgy látszik komoly a dolog. – Ma Lálíka néni² írt Árpinak,³ hogy küldje a holmiját; minthogy nekem is sok a szennyesem, elhatároztuk, hogy együtt küldjük, így olcsóbb is mert közösen viselhetitek a postaköltséget. A kosárban felül az én szennyesem van, alól Árpíé, elválasztva újságpapiros által. – *Józsi szennyesé*: 4 ing, 2 gatyá, 16 zsebkendő, 2 harisnya, 2 törülköző, 1 kezelő. – (színes, ne küldjétek vissza) Árpí szennyesé: 12 zsebkendő, 4 ing, 2 törülköző, 2 ½ harisnya, 2 gallér, 1 gatyá.

Kosztolányiéknál már tudják e kölcsönös küldést és várják a szennyeset. 28án már mosnak. Rögtön küldesd kérlek tehát át. — Dezső⁴ mért nem ír és Laci?⁵ (feladom neki a „rendőrt“.) Majláthnak⁶ mondjátok meg hogy a héten hosszú levelet írok. KEZ.CSÓK ... FIAD JÓZSI

¹ Fekete tintával írt levelezőlap. Címzés: Őnagysága Dr. Brenner Józsefné urasszony Deák ucca Szabadka

² Kosztolányi Árpádné, Brenner Eulália

³ Ifj. Kosztolányi Árpád

⁴ Brenner Dezső

⁵ Brenner László

⁶ Majláth István

DR. BRENNER JÓZSEFNEK¹

[Budapest, 1906. március 3.]

Édes apuskám! Köszönöm a pénzt. Még tegnap elsején kaptam meg, holott értesítésed szerint nem is vártam tegnapra. Az egyetemi zűrzavarok miatt nem tudja senki mit csináljon. Mi megpróbálunk a háziasszonnyal egyezkedni, ha nem sikerül – kénytelenek leszünk egész réig kifizetni lakást. Valószínű, hogy ha az egyetemet be is csukják (amit némelyek újabban erősen kétségbevonnak) – a laboratoriumi munka tovább is folyik s ebben az esetben (a szigorlat miatt is) legalább márciusra fennmaradok (a drága és hasznos kurzus miatt is.) Ismét más verzió szerint a kormány ügyelni fog a laboratoriumokra s nem engedi meg a munkát, mert ha fennmaradnak diákok, akkor ez baj lesz reá nézve.

Az ujságban olvasom, hogy a Llyd² estéjén közreműködsz....Az idő egészen meleg. A kalapom annyira rossz, hogy a napokban veszek egy újat és ezt beadom Pelikánhoz javításra. (A téli kabát is kezd nehéz lenni) Dezső levelét megkaptam. Kézcsók J.

¹ Fekete tintával levelezőlapra írt levél. Címzés: Tek. Brenner József dr. ügyvéd. Deák ucca 5. Sz. *Szabadka*

² A Bácskai Hírlap két alkalommal is beharangozta a Llyd egyesület estélyét 1906. március 2-án és 3-án. Két budapesti művész Bárdy Gabi és Koroknai Richárd hangversenyezett Szabadkán. Az énekeseket Csáth Géza édesapja kísérte zongorán. B.H. 1906 március 2. 3. l. illetve március 3. 3. l.

DR. BRENNER JÓZSEFNEK¹

Édes Apuska!

[Budapest, 1906. március 6.]

E percben a hazai lekváros kifliket fogyasztom. Dezső² levele már figyelmeztetett erre a nagyszabású csomagra s így ma nem ettem meg a 3. tál ételt Bánovszky apánknál, hanem itthon ezeket a fenomenalitásokat. Anyikának hálás szívvel és még hálásabb, – ha lehet – gyomorral köszönöm őket.

A filharmoniai hangversenyre bár ma a jegyváltás első napjának reggeli 8 órájában már a boltban voltam – nem kaptam egymás mellett helyeket. Így neked és Anyikának kisteremben 3 sor 1 szám és 4 sor 20 szám alatt kell ülnötök. A helyek jók(3 koronásak) karzaton nem kaptam 1 forintos helyet: – mindet bérelik. Tehát van jegy és élvezni fogjuk.

A kiadásom tehát: 8 korona volt erre, hozzászámítva a kalapot: 13 korona. Azért említem fel, mert a hangversenyig még 20 kis nap lesz még. (Ugyanis: 26 án Hétfőn lesz)

Tegnap úsztam a zenei gyönyörben és a modern muzsikában. – *Dohnányinak* egy páratlanul szellemes és nemes gordonkaversenyét, *Brucknernek* a IX. Szimfóniájából való Scherzóját és *Svendsennek*³ Párizsi carneválját hallottam többek között.

*Bruckner*⁴ a szimfónia Wagnere. Benne van a germán ősgenieknek a szigorú átgondoltsága. Tisztában van, hogy az ötletei hogyan hatnak legjobban. Irtózatossá emóciókat hoz ki a hallgatóból. Veszettül tökéletes invenció és mégis csupa merészség és meglepetés!

Svendsennek a Párizsi carneválja majdnem programmuzsikának nevezhető. Pokoli kontrasztok! A kis dob és a fafúvók trenolója crescendója kezdi. Hopp! Benne vagyunk a párizsi carnevál-éjbe. Káprázatos farsangi jelenetek egész sora játszódik le előttünk. Csupa hullámvás. Ömlik a pezsgő. Pezseg a jókedv. Féktelen akaratos témaszöveg káprázatos hangszerelés. Csak annyit mondok, hogy ekkora zajt se Beethovennél se Goldmarknál, se Wagnernél se Lisztnél nem hallottam. Mégis szinte áttetszően világos az egész mű.

De a IX szimfónia mindenél szebb lesz. –

A vasúti jegyem csak márc 1-ig volt érvényes. A lakásunkat már egész hónapra kifizettük. Ha az egyetemet zárják is valószínű, hogy az orvosi kar nyitva marad, de a kurzusok mindenesetre folynak és laboratóriumi munka – amit hírlik – nem fog szünetelni.

Az idő mesésen szép. Itt igen szép őszi kabátokat árulnak 30 koronáért sőt olcsóbbért is. De ez nem akar kérés lenni apa. Meglehetek én új őszi kabát nélkül is, mint ahogy mindenki meglehetne; hiszen csak finyás lukszus az egész különbség ami a téli és a nyári ruha közt van.

Laci⁵ levelét várom.

Kezeteket csókolom mindannyitokat ölellek

Jóska

¹ Levélpapírra fekete tintával írt levél, a boríték elveszett.

² Brenner Dezső

³ Svendsen, Johan (1840–1911), norvég zeneszerző és hegedűművész.

⁴ Bruckner, Anton (1824–1896), osztrák zeneszerző és orgonamuzsikás.

⁵ Brenner László

DR. BRENNER JÓZSEFNEK¹

Édes Apuska!

[Budapest, 1906. március 11. előtt]

Tulajdonkép semmi különösebb okom nincs a levélíráásra, mégis valami határozott vágyal veszem kezembe a tollat, hogy hazabeszélgessek.

Ma reggel kaptam meg Lacikának² a hosszú levelét hazai hírekkel és magvas disszertációjáról (*az ételekről*)

Mikor olvastam persze folyton ama nevető és részben meghatott pofával, amelyet az ember mindig vár valahányszor találkozik azzal, akit szeret, a kis bátyám fehér és okos kis arcát láttam magam előtt. Közben jóízűeket nevettem, úgy hogy a háziasszony is felnevetett:

– Bizonyosan valami kedves levél hazulról!

Bizony nagyon jól esett. Biztassátok apa a kis bátyát, hogy minél többet írjon.

Nekem a napjaim egyforma jókedvű és szép munkában múlnak.

Nem tudom eléggé megköszönni neked, hogy a cursus hallgatására kiutaltványoztad nekem ama nagy összeget. Ennek kettős haszna van. 1.) Naponként 7kor kelek, ami óriási testi energiával ruház fel és 2.) napról napra többet tudok az igazi anatómiából, amely golya koromban olyan homályos valami volt előttem a részletekben.

Egyéb hírek, hogy Bella néni³ mandolagyulladásban szenved, melyeket kellemetlen lázak és álmatlanság kísérnek. (Oka: a climatérium beállta) Róza néni⁴ ma benn volt a városban. Üdvözlését küldi (meghagyta, hogy el ne feledjem megírni). Róza néni egyéb iránt kitűnő színben van és Márc 11 én – *Bella néni születésnapján* – nagy ebédet rendez Szt. Lőrincen, amelyre én, Árpí,⁵ Hönes Maca a hódító (Árpí) és Bella néniék hivatalosak.

Másik újság, hogy ma kevés hó esett és hidegült az idő. Szél fú. Újra fütünk. (Miótán a fütést vagy 1 ½ hete felfüggesztettük)

A szalonna, a hideg sertéskaraj, a vaj és főkép a monumentális rétesek felségesen esnek, különösen azért mert vagy egy hete nem volt más hazai vacsoránk – Anyikának külön sok kézcsókot küldök gondolatban a pompás étkekért, valahányszor csak izlelő szerveimet mámorba ejtem azokkal.

Ma fejeztem be a boncolást, – de azért állandóan járok tovább is a boncterembe mert még sok mindent kell tanulni a szigorlatig. – Árpí is most boncol, valamint Artúr⁶ is. Mikor azután a meleg vizes medencénél

szappanozzuk a kezünket sokszor negyedóráig is (az emberzsírszagtól való megszabadulásunkon fáradozva) akkor érezzük azt a kéjt amelyet a gimnáziumban (az öntudatlan gyerekélet és az öntudatlan munka idejében) nem ismertünk, bár csinos példabeszédekben így tárták elénk: *munka után édes a nyugalom*. A ruha gyönyörű; még nem avattam föl. Szombaton megyek vizitbe Mérayékhoz.⁷ Ma vettem (a mult Szerdához hét hétre leendő) IX filharmoniai hangversenyre jegyet. Gondolkozz apa: *az azután következő X. hangversenyen a IX Szimfoniát játsszák!?! Kezeidet csókolja mind. ölel csók*

Jóska

¹ Merített levélpapírra fekete tintával írt levél.

² Brenner László

³ Hofbauer Istvánné, Oravecz Izabella

⁴ Csáth Géza édesapjának rokona.

⁵ Kosztolányi Árpád

⁶ Munk Artúr

⁷ Brenner család budapesti ismerősei.

59.

DR. BRENNER JÓZSEFNEK¹

[Budapest, 1906. március 10.]

MA BELLA NÉNI² SZÜLETÉSNAJPA VAN

Édes apuska! E pillanatban este van 7 óra. Még nem szivárgott ki, hogy az egyetemi tanács elmegy e a kormány alá nyalni, de ha elmegy akkor mi sztrájkolni fogunk. Az egyetemet ilyen áron ne tartsák nyitva! Ma készült el a fogorvos (három heti munka után) a fogammal. Oly kitűnően tömte be (a már egészen az idegig lyukadt fogat) oly finoman ölte ki az ideget, hogy azt szinte *kellemesnek* lehetett mondani. két fogamat tömött be ily módon. De ma amint megkérdeztem az összeget amivel mint tiszteletdíjjal tartozom, rendkívül kedvesen (mint Tovölgyi) visszautasította a *kollégától* a fizetséget. Ez annál meglepőbb mert a pesti fogorvosok az egyetemi hallgatókkal szemben se ismerik a tréfát. *Dr. Madzsar* azonban, mint anarhista (Tolsztojánus) és mint az országban elsőnek mondható fogműterem tulajdonosa (akinek olyan óriási praxisa van, hogy egy órai váráson alul sohase lehet bejutni hozzá) és mint gazdag ember nem fogadott el pénzeket. *Dr. Tóvölgyi* üdvözlí Irént.³ (Irjon neki Irén, ez a páciens udvarias kötelessége!) Dezső⁴, Laci⁵ nem irnak! Te se

apa! Az étkeket mégegyszer köszönöm. Kezeidet csók. Józsi

¹ Fekete tintával írt levelezőlap. Címzés: Tek. Brenner József ügyvéd úrnak VI. Deák utca *Szabadka*

² Hofbauer Istvánné, Oravec Izabella

³ Budánovits Irén

⁴ Brenner Dezső

⁵ Brenner László

60.

BRENNER DEZSŐNEK¹

[Budapest, 1906.március 13.]

Kedves Öregem! Már te is végleg elfeledkeztél rólam! Két hete, hogy egy sor írásodat se látom. Irj. Referálj minden családi eseményről valamint arról is, hogy mint áll a lakásügy. Ma botrányos *rendőrharc* volt az egyetemen. Gyalázat, hogy az ifjuságot be lehet ilyen csapdába ugratni. Gyerünk barrikádokra – ha el jó az idő, de különben (ha semmi szándékunkban a hazáért meghalni) üljünk csendben. Dühös boncolásokat csinálunk Artúrral². Laci³ írjon. Irj. Irj. Ölel Jóska

¹ Ceruzával írt levelezőlap. Címzés: Brenner Dezső gymn. tan. Deák utca *Szabadka*

² Munk Artúr

³ Brenner László

61.

DR. BRENNER JÓZSEFNEK¹

Édes apám!

[Budapest, 1906. március 15.]

Ma kaptam meg a pénzt és a leveledet. Takarékoskodni fogok a pénzzel. Az amit írtál a pénzről egyrészt elkedvetlenített de azután fokozta az akaraterőmet, hogy eltökélten és szilárdul haladjak a kitűzött cél felé. És szemrehányásokat tettem magamnak, hogy ilyenért egy pillanatig is szomorú voltam:

Hát nem tudjuk világosan – szoltam magamhoz – *hogy az élet küzdelem!* Födolog hogy egészségesek vagytok mindannyian.

Azt hiszem följuttok a IX Szimfoniára.! A hangversenyt ugyanis ápr. 2. Hétfőre halasztották!

Nagy Laci ügyre vonatkozólag kértem tanácsot. Még nem adtál! Tekintve,

hogy a dolog sürgős – apa – kérlek irass vagy írd e dologban. Amint Dezső¹ leveléből kiveszem, Bélának² fia született; *a napokban elmegyek hozzájuk és megírom orvosi szempontokból nézve a tudósításomat.* (Én még nem tudoksemmit ezen örvendetes családi eseményről.)

*

Ma – márc 15-én – vigyázni fogok a bőrömre, ne aggódjatok tehát.

*

Ma hó esett. Hideg van, de fűtésre nincs szükség.

*

Örömmel hallottam a hírt a vegyeskarról. Ha husvétra mégis hazamegyek, t.i. ha a laboratóriumi munka abszolút szünetelni fog – én is be fogok állani. (Most kitűnően érzem magam és mindenféle hurutokból kigyógyultam korán kelek, sok tejet iszom, sokat járok sokat eszem)

*

Dezsőnek köszönöm a hosszú levelet. *Irjon még Pájóról és Laca is a barátairól.* Pájó ügyének az eldőltere kíváncsi vagyok!!

*

Engedd meg apa, hogy én is figyelmeztesselek valamire. Azt álmodtam, hogy egy igen rossz lakást találtatok az utolsó pillanatban szükségből. Láttam amint savanyú pofával szorongunk az ebédlőben s te azt mondtad:

– A fene egye meg, minek is hagytuk körmünkre égni a dolgot!

Ez volt az álom.

Anyika hallom újra szegényvérüség³től eredő fejfájásokban szenved. *Neki jól tette ha kapnánk szép fűs udvart!*

*

Ne haragudj rám apa ezért a szakgatott és helyenként talán sértően rövid mondatokba szedett levélért.

Kezeidet csók és ölel jó fiad Józsi

¹ Fekete tintával kutyanyelvre írt levél.

² Brenner Dezső

³ Budánovits Béla, Csáth mostohaanyjának az öccse.

DR. BRENNER JÓZSEFNEK¹

Édes apám!

[Budapest] 1906. márc 17.

Ismét ünnepnap kettőnknek: a Te névnapod. Az én köszöntőim pedig lassanként egyformák lesznek mind.

Gyerekkorunkban könnyű a dolgunk; kezünkbe nyomják a verseskönyvet, hogy az érzelmeket, melyeket mint homályos ösztönöket csak egy gyermeki csókban tudunk kifejezni körmönfont és tetszetősen összeállított retorikával mondjuk el. Ez végre még nem erkölcstelen dolog, csak hazug. Azután felnövünk; a homályból kezdenek kibontakozni az élet körvonalai, amelyeket egy-egy pillanatra nagyszerűnek, máskor meg kétségbeejtően nyomorultaknak látunk. És ekkor kezdjük valamennyire látni azt a helyzetet, amelybe belecsöppentünk amikor élni kezdtünk. Ó ez a meglátás sok kiábrándulást hoz, de meghozza a szülők iránti szeretet valódi nemes erejét is. A gyerek nem tudja mi vonzza őt az apjához s mit kell köszönnie amikor fehér ágyában lecsókolják a szemét. A férfi mindezt tisztán látja, tudja. Az érzései világosak, erősek.

S amikor ilyen tisztán megérezzük mindent, ismétlődik a gyermekkori állapot. Most hiányzanak a szavaink, a gondolatkomplexusok – ahhoz amit némely alkalommal mondani szeretnénk. Kezünkben a retorika, a toll,...és a gondolatok értékelése sem valami titkos mesterség többé előttünk. S mi némán állunk magunk elé bámulva mert nem tudjuk kimondani amit akarunk. Meg se is próbálok egyhamar s azt hiszem te apa szerető öleléssel megbocsátasz ma megnémult kis fiadnak.

Igy aztán vége a köszöntőnek is.

A mai postával címedre feladtam egy könyvet. (A mult hónapban vettem még) *Stendhal* „Vörös és feketéje”: az első teljes magyar fordításban.² Nagyon megszerettem ezt a csodaregényt és úgy küldöm neked mint egy darab énemet. Ne hidd, hogy a hőse Julian tetszik nekem. = *Stendhal* – a költő – ő az én emberem. Szeretném, hogy te is gyönyörködj ebbe a franciába, mint én és írd a holnapi nap dátumát belé.

Nagyon keveset írtok Apa, pedig én olyan szorgalmasan írok!

Ölel és csókol a kézcsókoló Józsi fiad.

¹ Merített papírra feketet tintával írt levél. A boríték elveszett.

² Salgó Ernő fordítása 1905-ben jelent meg.

BRENNER DEZSŐNEK¹

[Budapest, 1906. március]

Kedves öregem! Elsősorban is mindannyitoknak köszönöm a kedves jókivánatokat, de nyomban zúgolodni bátorkodom, hogy különösen te: *végleg beszüntetted* hosszú és mulatságos leveleidet. Ez barátom nem járja. (Mádi² is neki ülhetne a tentásüvegnek.) Épen szemlét tartok a levelek fölött: *már két hete nem kaptam érdemleges értesítést az otthoni dolgokról*. Javulj meg Dezső és irj!

*

Továbbá kérdezd meg *Majláth Pistát* is hogy miért nem ír? Tőle is sürgősen várok értesítést. *Szombaton t.i. el akarok menni bizonyos Csomossy tanárhoz* – mondd meg ezt neki. (Szombat reggelre tehát okvetlenül irjon nekem Pista)

*

Ma küldöm haza a felgyúlt szennyest.

Jegyzék

törülköző3(4)

gatyá3

harisnya3

ing6

zskendő.....15(18)

A zárójelbe tett számok azt jelentik hogy: „nem tudom biztosan talán 3, talán 4.”

*

Fölkérlek továbbá Dezső, hogy keresd meg a Piszok Pusztai Bélát³ és a mint Bácsország szerkesztőjétől a legudvariasabb hangon kért el, Magyar Artúrnak⁴ *Dér András meséje* című novelláját; és az én tanulmányomat.: *A modern magyar lyrát*.⁵ Úgy látszik az ujság megszűnt. Mi már rég beadtuk a cikket. Ebben a dologban is, járj el amint teheted és aztán *haladéktalanul* értesíts engem egy levelezőlapon. *Munknak, aki a cikkeiért pénzt kap itt Pesten, ugyanis szüksége van a kéziratra.*

*

Apa nem adott tanácsot, hogy menjek-e el Nagy Laciékhoz,⁶ vagy ne!?

Kérdezd meg tőle mi a teendő; nem késő-e? Erre is *rögtön* írj. (Fontos)

*

Béláké⁷ kisfiát láttam. A kis *Budanovics Béla* pompás fiú. Igen szép nagy gyerek amint mondják de szerintem, nem hosszabb a normális 52 cm-nél. Persze az öröm határtalan. Két fiú bizony nem tréfádolog!!

Ma találkoztunk Jancsiékkel Bella néniéknél:⁸ Végre hallhattam hazúlról hírt.

Grósz⁹ írja nekem, hogy szüleid megszöktek a névnaptól! Már készülöben voltunk hogy átmegyünk. Csukva volt a lakás. MI az oka, nem képzeljük el magunknak?”

Talán apa behozta azt az újítást, hogy a névnapot mint buta szokást – nem ünnepli meg a szokásos convencionalis módján???

Erről is írj!!

Egyáltalán mindenről hosszan!! – Én szombaton írok hosszú levelet de te hamarabb küldj értesítést mindarról amiről kérdeztelek s ami engem érdekelhet. Dide¹⁰ – Étsy ügyről is írj. (*Menj át személyesen Didéhez és egy ujság – interjouv alakjában írd meg a látogatást nekem. Ha nem tudod mi az interjouv, kérdezd meg először tőle Didétől, mint az ujságírás atyamesterétől és magyaráztasd el magadnak a dolgot. Mi az interjouv formája? stb. stb.*) Tehát az Étsy-Lehotai¹¹ ügyről így referálsz!

*

Olvastátok-e a B. H.ban, az *Éjszaka dalát* Kosztolányitól. Mi volt róla a vélemény a családban? Tetszett-e neked. Hát az ezt megelőző prózai dal a *Holdfény*¹²

*

Lacinak most föladom dolgozatul a *biciklit* és a *síntért*. A bicikli szerkezetének a lényegét magyarázd el neki valamint azt is, hogy micsoda egyszerű mód az, amellyel az emberi erő belevitetik a kerekékbe, hogy azok tova tudnak haladni.

A *síntér* mesterségére vonatkozólag emeld ki e foglalkozásnak közegészségügyi jelentőségét és szükségességét.

*

Kimerítő értesítést kérek továbbá a család *minden tagjának* egészségi állapotáról.

*

S ezzel végére értem az ügyeknek.

Irjatok.

Ölel Jóska bátya

¹ Levélpapírra feketet tintával írt levél.

² Brenner Etelka

³ A Bácsország szerkesztője 1905-ben.

⁴ Magyar Artúr, Munk Artúr álneve.

⁵ Az írás elveszett

⁶ Nagy László egyetemi tanár.

⁷ Budánovits Béla

⁸ Hofbauer Istvánné, Oravecz Izabella

⁹ Özv. Brenner Józsefné, Hofbauer Aurélia

¹⁰ Kosztolányi Dezső

¹¹ Étsy Emília (1884-1964), színésznő. Lehotai Kosztolányi Dezső álneve. Az ifjú költő szerelmes volt ebben az időben a szabadkai színházban is fellépő színésznőbe.

¹² Az írás a Bácskai Hírlap 1906. március 4. X/32. 2-3. jelent meg.

64.

DR. BRENNER JÓZSEFNEK¹

Édes apa!

[Budapest, 1906. március]

E pillanatban Pistával együtt Bánovszky atyánknál vacsorázunk. –

Örömmel hallom, hogy biztosan feljöttök. Én annyi *partitúrát* szerzek, hogy lesz dosztig. Egy kétkezes zongora kivonat és egy kétzongorás kivonatunk léssen.

Kérlek, ha jöttök, hozzatok 3-4 drb. *egygrammos szublimát pasztillát* (mert elfogyott) továbbá: 2 üveg *Pollacsek féle vas-elixirt* (az orvos tanácsolta, hogy még szedjem).

Egyébként kitünően érzem magam. Apa de jöjjetek még vasárnap ha lehet. Hadd legyünk együtt hosszabb ideig. –

(A rokonságban titokban tartottam jövedeleteket.)

Mindenkit csókol és vár kézcsókoló jó fiad

Józszi

¹ Írólapra ceruzával írt levél.

DR. BRENNER JÓZSEFNEK ÉS BUDÁNOVITS ILONÁNAK¹

[Budapest, 1906. március vége]

Kedves Anyika! és Apa!

A hónapvégnek és az esős bűdös Budapestnek sötétszürke hangulatába: mint egy erőteljes C dur akkord, ... mint egy ragyogó napsugár, mint egy finom illat...lebbent be ma a te küldeményed. Elsősorban is nagyon köszönöm hogy jött s főképp, hogy ilyen hamar s legfőképp hogy ilyen alkalmas időben. A tojások is sértetlenül érkeztek meg. Pompások és nagyszerűek, mint általában minden ami a csodaládikából kikerült: a sonkától le egészen a tiszta zsebkendőig, melyeket én már jóideje sajnos egyaránt nélkülöztem. (De nem kell megijdeni, az orromat azért tisztán tartottam!)

Óriási átváltozáson mentem keresztül. Orvosi tanácsra igen lassan eszem. Eddig hiába próbáltam, de már egy hét óta annyira komolyan nekifeküdtem a dolognak, (hogy t.i. lassan megtanulok enni) hogy ma már természetemmé vált ez a szokás. Vérlázítóan lassan eszem. A vendéglőben legfőbb ambícióim, hogy a leglassabban evő nyárspolgároknál is lassabban eszem. Ideges alakok nem bírnak velem egy asztalnál enni, mert fölforr a vérük ennyi ökonomikus nyugalom és birkatürelem láttára mellyel én az ételeken kérődzöm. Ezt mint öröndetes hírt írom meg haza magamról.

*

Tehát április zán találkozunk. Nem hiszem, hogy husvétra hazamegyek, de mégis szerezzetek szabadjegyet, hiszen ezzel esetleg szigorlat után is utazhatom (jun 15-18.) A fölutazástokról rokonság semmit se tud, mert titokban tartottam.

(Mellékelt levelet Majláth² kezeihez kérlek juttassátok el.)

Mindenkit csókolok.

Kezeiteket csók

Józsi

A lakásunkról Dezső³ *körülményesen* írjon.

¹ Fekete tintával írólapra írt levél. A boríték elveszett.

² Majláth István

³ Brenner Dezső

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves Dezső!

[Budapest, 1906 április 8. után]

Összeviszsa és csunyan írom ide neked, ami üzeni valóm van és ezért előre is bocsánatot kérek tőled. Nem az etikett mián, de mert művészetlen dolog. Következésképen erkölcstelen is.

*

I. *Pusztait*² ne hadd békén. Naponta telefonnal csöngesd föl és kérdezősködj: mi lesz Munk³ cikkével és az enyémmel s hogy adja ide (1) Deér András meséjét 2.) és a *A modern magyar lírát*⁴ Ennek a dolognak okvetlenül járj végére kedves öregem, mert nem akarom, hogy hányódó kéziratom legyen annál a többszörfölpofozott alaknál, de főkép mert Munk is, én is másutt egykettő leközölthetjük az írásainkat.

*

II. Ez a második pont, zártkörű közlés. Csak apának anyikának mutasd meg. T.i. elhatároztam, hogy Nagy Laciékhoz⁵ *nem megyek el*. Végre is erre nekem nincs szükségem s távolról sem akarok abba a gyanúba keveredni, hogy tolakodom. Tudok annyit, hogy a szigorlaton Nagy Laci protekciójai nélkül átmenjek. Punctum.

*

III. Ez kérés. Ne haragudj a goromba levelemért. Egész világos, hogy dühös voltam rád, de még tisztába lehet előttd, hogy *érzékeny és könyező* rózsaszínű pofabőrödre akartam hatni. Tanulj öregem miként ezt én teszem: Végre is a *tények* nem sétálhatnak be a fejünkbe *maguktól*. S azt se lehet kívánni, hogy ott minden segítség nélkül mint *emlékezeti képek* sorakozzanak. Csak azt ajánlhatom, hogy sokat ismételj, sokszor. Pl. egy délután határozd el, hogy átolvasod a középkor egy akárhogyan de átolvasod. (Legjobb mindig három mondatban leírni a margóra a szakaszok tartalmát) Szóval egy egész cikket végigutazni az emlékezetben. Másnap már ráismerünk a tájakra (mert ismételni kell a kirándulást) harmadnap minden fű, fa, virág helyét jól tudjuk. Nem hiába mondták az okos rómaiak: „repetitio est mater stb...”⁶ Te azonban nem fogsz erre a tanácsra hallgatni jól tudom, aminthogy nem etted szívesen ama bizonyos kellemetlen ételeket, amelyekből ha nem eszünk, nem kapunk téstát. Fiú, ezek nélkül az enivalók nélkül nem kapod meg a nagy és nemes emberi tudományok csemegéjét. Még kóstolót se. Ezt gondold meg. (Ujabbán kedvenc tervem, hogy belőled orvost csinálók és együtt fogunk dolgozni.)

*

Figyelmeztetlek, hogy ha a reggeli zöld köpések még fennállanak, akkor ne cigarettázz. Sokat mosd az orrodát (mert neked hamar beduguló orrod van) és sokat sétálj a városon kívül. Engem talán azért viselt meg a növés oly kegyetlenül mert nem voltam eleget szabad levegőn, hanem otthon hegedültem, festettem, stb. stb. stb. stb. (Ez az ügy még a tanulásénál is fontosabb.

*

A lakást⁷ nézd meg és hosszan írd róla. Rajzold le Szabadka térképéből ama tájat, hogy tájékoztass a ház helyzetéről.

Az intervjú amit Didéról⁸ küldtél igen rövid volt. Az intervjú körülményeit igen hosszan az interjút magát, azaz a beszélgetést igen röviden adtad. A nagy férfiú feleletét igen röviden adtad. A nagy férfiú feleletét mindig lehetőleg szószerint kell közölni. Vagy jegyezni, vagy úgy adni elő mint *ha jegyeztél* volna. Itt éppen Dide fonákul kapkodó beszédmodora az, amit meg kellett volna kapnod és mint *érdekeset* figyelembe részesítened. Ezért új *intervjú-feladatot* adok. (Ráérsz a szünet alatt) Ismét Dide a személyed. Elmégsz és *megkérded őt legközelebbi irodalmi terveit és olvasmányait felől. Meddig szándékozik még frázisoktól dagadó vezércikkeket okádni, mikor készíti el a Childe Haroldot⁹, miért nem megy Párisba? Mit szól ahhoz, hogy mi néhányan itt Pesten komolyan féljük az ő tehetségét?* A feleleteket hiven rekonstruáld. Továbbá hozd eszébe, hogy a *Dorian Gray*¹⁰ című könyvet holnaputánra vissza kell küldenie.

*

Lacit ösztönözd, hogy a *biciklit* és a sintért írja meg mihamarabb.

*

A kabak – ügyre vonatkozólag anyit még, hogy a fenségről szóló befejezés feltételezni, hogy ismered Wagner operáit. Ezekre vonatkozólag meg kell jegyezned, hogy minden Wagner operában van hősi küzdelem. *Tannhäuser* szembe száll –(karddal kezében) – az egész királyi udvarral, - Lohengrin – Felramunddal; - Siegmund – Hundiggal; - Sziegfrid – Tafnerrel; stb. Ezek a küzdelmek mind fényes és félelmetes zene által kísértetnek. Ha tanulni fogsz és Pestre jössz, majd együtt végigélvezzük az Operában.

*

Egyenlőre azonban tanulj, hogy levágd a VI. osztályt. Egész vakációban mulatni fogunk. Mulatásnak nevezve az értékes és nemes szellemi munkát.

Irjatok. Mindenkit csókolok.

Ölel Jóska

- ¹ Fekete tintával levélpapírra írt levél. A boríték elveszett. Megjelent: Magyar Szó – Kilátó, 2007. január 24-25. 46 évf. 8. szám
- ² Pusztai Béla a Bácsország főszerkesztője. A képes szépirodalmi megyei képeslap 1906. január 15-én szűnt meg.
- ³ Munk Artúr
- ⁴ Mind két írás elveszett, nem publikálta
- ⁵ Nagy László egyetemi tanár
- ⁶ Repetitio est mater studiorum [ismétlés a tudás anyja]
- ⁷ A család 1906-ban a Miklós utcába költözött. A Szent Teréz templom mögötti utca, ma Kujundžić.
- ⁸ Kosztolányi Dezső
- ⁹ Byron, versét Kosztolányi Dezső a Kisfaludy Társaság 1904-es pályázatára fordította le, díjat nem nyert vele, viszont 1906. áprili 8-án néhány részletet közölt belőle a Bácskai Hírlap.
- ¹⁰ Maupassant, Guy de regénye.

67.

DR. BRENNER JÓZSEFNEK¹

Édes Apám!

[Budapest, 1906. április 12.]

Mióta Magyarország, mint a krízisen átment beteg – állandóan jól érzi magát, még nem írtam haza.

A béke kétségtelenül Méray² csinálmánya és érdeme. Se a koalíció se Bécs nem gondolkozott komolyan és szívósan a békéről; erre az emberre volt szükség aki az ő világos számításával addig beszélte tele az emberek fejét, míg be nem kezdték látni: ennek a bácsinak igaza van. A tegnapi Budapesti Naplóban³ (Szerda) bámulva olvasom, hogy ugyancsak Méray jósolta meg az általános titkos választói jog diadalát is, akkor 1903ban amikor azzal még senki se gondolt. Ép ezért apa ajánlom, hogy hozasd meg a kaszinónak a

*Die Phiosilogie unserer Weltgeschichte und der kommende tagot*⁴ az ő művét, amelyben a világ jövő folyása 25 évre úgy meg van jósolva mint, ahogy előre számítjuk a csillagok járását. = Nekem az egész békében az tetszik legjobban, hogy az *egy embernek* ilyen bámulatosan kivitt *észmunkája*. –

*

A kaszinónak megrendelted már a Magyar Szemléte⁵ Holnap, (azaz ma (Csüt.)) jelenik meg benne egy novellám s ezzel végkép pesti íróvá leszek.

*

Paula néniék kicsit orrolnak, a látogatás elmaradása miatt. Ők nem szóltak, de Margit.⁶ Azonban érveim súlya alatt ő is belátta, hogy Budapesten töltött 24 órából 8at aludni 4et enni 3at hangversenyezni és 9et sétálni kell s a rokonságnak semmi jogcíme, hogy innen vagy amonnan miatta elvegyünk.

*

Tegnap volt fönn Pista továbbá Toskó igazgató is és neje. Én nem akarván az egész napot ide oda járkálással ellopni nem mentem el velők Újpestre, Rákospalotára, meg tudja a fene hovanem, hanem azt mondtam, hogy laboratoriumban van dolgom. ===

Tegnap este hallottam Slezákot⁷ és Mozart *Requiemjét*. Az előadás igen jó volt. A Slezák-énál stilszerűbb Mozart éneklést még nem hallottam. A rekviemben vannak csodálatos komor részletek is (amit Mozarttól nem szoktunk meg,) de általában nem monumentális muzsika, hanem játszi – akár a Don Juan vagy egy hegedűszonáta. Az énekkar pompásan hozta ki a hosszú és komplikált fugákat.

*

A Műegyetemi Zenekari hangversenyünk is szerencsésen elmúlt. Szerencsésen, mert bár Haydn D-moll szimfoniájának utolsó tételében az összes brácsások elvétették a számolást *s a fugába egyszerűen nem ugrottak be* – az általános vélemény szerint ez a D-moll szimfonia volt a legszebb!!

*

Hétfőn éjjel Bella néniéknél⁸ aludtam, mert Pista bácsi⁹ Egerbe utazott szőlészkedni, ma már itthon van.

*

Hirkó az öreg igen rosszul van. A guta ólálkodik körülötte – Sógora (Bródy dr.) – a Margit ura – Rudnaytól elvállalta a Pestmegye főorvosságát amelyről az öreg Hirkó Rudnay beütésekor leköszönt – Most persze a Bródy urat menesztik és az öreg visszahelyeztetik. Attól félnek, hogy nem bírja visszafoglalni a hivatalát. (A másik két fiú Béla és Feri előlépnek, szintén leköszönt megyeiek.)

*

A Múcsarnokban is voltam. Néhány elsőrendű dolog van itt, de összesen nem több mint 18. –

*

Egyébként pedig egész nap tanulok. Itthon, – fűvészkertben, itthon, fűvészekertben stb stb. Most este pihenésképen megyek Bolte bácsihoz négyvonóst muzsikálni.

*

A szennyeseget a héten küldöm. Mindenkit üdvözlök. Az orvosszereket köszönöm. Irjatok.

Kezeidet csók

Józi

Mi lesz apa, a pesti utaddal?? Erről még ma írjon Dezső

¹ Kutyanyelvre fekete tintával írt levél, a boríték elveszett.

² Méray Horváth Ádám (1859–1938), 1906-ban a politikai életben is szerepet vállalt a király és a koalíció között közvetített.

³ A cikket Ady Endre írta, a Budapesti Napló 1906. április 15. számában jelent meg. *A béke verebei* Apróságok egy bankettéről címen. Ady Összes Prózai művei VII. 204–206.

⁴ Helyesen *Die Psychologie der Weltgeschichte und der kommende Tag* 1901.

⁵ *A Találkozás* című novella 1906. április 12-én jelent meg a Magyar Szemlében, később *Történet a boncteremben* címen publikálta.

⁶ Szabados Margit (1888–1968), Csáth Géza budapesti rokona

⁷ Leo Slezak (1873–1946), világhírű osztrák operaénekes, 1901-től volt a bécsi opera tagja.

⁸ Hofbauer Istvánné, Oravecz Izabella

⁹ Hofbauer István

68.

DR. BRENNER JÓZSEFNÉNEK, BUDÁNOVITS ILONÁNAK¹

Kedves Anyika!

[Budapest, 1906. április 15 előtt]

Egy órája nincs még, hogy kézhez kaptam az ennivalók azon impozáns garmadáját amellyel a húsvéti ünnepeimet akartad megédesíteni.

Nagyon köszönöm a teméredek illatot, ízt, a sok fehérjemolekulát és lóerőt amelyeket mind te alakítottál át megfelelő – művészi formába – hogy a szájam nagyobb gyönyörűségére befűtsek velök az én gépembe. –

Miközben kibontottam a csomagot, eszembe jutott, hogy a süteményeket két részre kell választani. Az egyik rész az amit a spajzból lopkodnék otthon, a másik, amelyet az asztalnál ennék meg. Én meg is tettem a szétválasztást (A lopott részt nagyobbra hagytam!)

Ma halebéden Bella néniéknél² voltam. Ők egészségesek. Ma d.u.

boldogünnep kívánó levlapokat írnak.

Vasárnap Jani bácsiéknál¹ leszek.

Hétfőn pedig Szent Lőrinczen Róza néniéknél (Bella néniékkel együtt)

*

Egyéb hírek.

A sötétkéék ruhámat kitisztíttattam s a nadrágot *újra* megfoltóztatva kivasaltattam. Most ebből megélek nyárig!

Sokszor gondolok én is haza. Különösen a feltámadás délutánját látom előre. Szeles napos idő lesz és ti (utoljára az erkélyről)* nézitek a tovamenő emberáradatot.

*

Még egyszer köszönöm a csomagot. (a fináncok 20 fillérrel megadóztattak) Otthon mindenkinél adjátok le a boldogünnep-kívánásomat, akiknek ti kívántok.

Kezeidet csokolja Józsi

¹ Merített levélpapírra fekete tintával írt levél, a boríték elveszett.

² Hofbauer Istvánné, Oravecz Izabella

³ Decsy János

⁴ 1906. májusában költözött a Brenner család a Miklós utcába. Előtte a Piukovics-féle házban éltek, ma Matka Vuković utca 4.

69.

BRENNER ETELKÁNAK¹

[1906. április 28.]

Kedves Etelkém! Most ½ 5.=künn jégeső zuhog és mi ezen az álmos szombat délutánon itt tanulunk benn a kis szobában. Az elmúlt hét eseményeit igazán össze lehet foglalni ezen a kisdéd levelezőlapon. Az előadások ismét gőzerővel folynak. A laboratoriumi munkának már csaknem vége, mert maholnap mindenki nekifekszik az egésznapos tanulásnak. A boncteremben most kínlódunk délutánonként az agyvelőboncolással: én és Munk.²

Egyéb esemény: csütörtökön megjelent a B.Naplóban³ egy tárcám, melyre te egyszer azt mondtad: „te Józsi mindig olyanokat írsz, hogy nem lehet megérteni.” – Nem szép töletek, hogy egész héten nem írtatok

Ölel csókol (és mindenkit)

Jóska bátyád

Ma megyünk Urániába!

Apa mikor jó?

Dezső tanul?

Mi van a lakással?¹

Anyika, hogy van a fejfájásokkal?

Laci igyon sok tejet!

Hát Majláth úr?

¹ Képes levelezőlap, fekete tintával írva. Címzés: Tekintetes: Brenner Etelka Viktória úri kisasszonynak *Szabadka, Deák utca 5.*

² Munk Artúr

³ Ifj. Brenner József: *Fekete csönd.* Budapesti Napló, 1906. ápr.26. 11/114.1–2.

⁴ Ebben az időben költözött a Brenner család az új lakásukba.

70.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves Tettet!

[Budapest, 1906.április vége]

Ma ért haza a szennyesem ha tiszta lesz Vasárnapra akkor Árpai² elutazásakor vigyetek ki az ő kupéjába ahonnan én Pestre – ha értesíttek – haza fogom vinni.

Nem irsz semmit a zsúrokról. A közelben lévő hurcolkodásokra neked a következő tanácsokat adom.

A hurcolkodás megkezdése előtt jó néhány nappal *helyezd biztonságba* D. Nagymamánál³ a *kosaramat* (amelyben összes titkos írásaim és pályázataim vannak) továbbá vázlatkönyveimet és kottáimat. Gondoskodj a festékekről és a festőállványról is, amely nem tudom, hogy Grószinál⁴ van-e. Ha igen úgy csak maradjon ott. A kosarat csak akkor vidd át az új lakásba, ha már egészen készen lesztek.

Figyelmeztetek még, hogy minden erődet vedd latba, hogy az u. n. gyerekszobában csak mi ketten aludjunk vagy hogy a mellékhelyiségben (az irodában) kapjunk külön szobát. Írj meg minden berendezkedési tervet s azt is vajjon az irodaablakokat elég nagyokra csinálják-e. Beszéld meg anyikával hogy a régi címtáblák közül egyet otthagytatok és az alá festessetek! egy

értesítést, hogy

Dr. Brenner József

ügyvéd irodája

Miklós utca 40 sz. alatt

a Teréz templom

megett van. Értesítés

itt az udvarban!

(A Grósz szekrényének a tetején vagy a háta megett a gangban van nekem egy erős alkalmas horgonylemezem!!)

S azután, hogy egyik béresgyereket fölfogadjatok ilyenképen: „öcsém mindenkit aki engemet keres elvezetsz ide és ide se ezért kapsz fejenként mondjuk 15-20 krajcárt.” Mondom: ezeket anyikával beszéld meg, most apa úgys tudom fölöslegesnek tartja. Irj. *S e levelet senkinek se mutasd.*

Ölel Jóska

¹ Fekete tintával levélpapírra írt levél.

² Ifj. Kosztolányi Árpád

³ Özv. Decsy Károlyné, Klauser Antónia

⁴ Özv. Brenner Józsefné, Hofbauer Aurélia

71.

DR. BRENNER JÓZSEFNEK¹

Kedves Apa!

[Budapest, 1906. április vége]

Nagyon köszönöm – első sorban is – hogy a szennyest, azaz a *tisztát* olyan expres gyorsasággal s olyan dús mellékrakománnyal súlyosbitva kaptam vissza. Mint egy király az újonnan elfoglalt birodalom felett úgy néztem én szét ma este a tiszta zsebkendők jószágú garmadáján. Néhány zsebkendőt az utóbbi időben itt mosattam s azért nevezem jószágúaknak az otthon mosottakat. (Azokból ugyanis dől a klórmérszag, amit elvégre is rövid idő alatt megűn az ember)

De nem folytatom a köszönést mert már $\frac{3}{4}$ XII az óra. (Vasárnap) csak (összegzésképen) csókolatom anyika kezzeit.

Irtad apa, hogy május első felében jössz. Jó lenne tudni mikor?

Mihelyt megtudod ird meg kérlek! És természetesen ha már jössz, egy éjjelre

maradj itt az opera miatt. Ha szerencsések leszünk ugyanis a terminusban, akkor....épen mire fölérsz *itt lesz Puccini*,² aki különben két hétig itt marad. Ez alkalommal előadják (kitűnőek a pesti Puccini-előadások) *Toscát* és a *Bobéméletet*. Mind a két darab a modern zenének valóságos dokumentuma. Csak annyit mondok, hogy pl. a *Bobéméletet* husvéti előadásán annyit

élveztem, amennyit operában még nem. Ez nem a jövő zenéje ez a máé!

Nemesebb és újabb, meglepőbb és bájosabb művészi gyönyörűség nem terem a XX. századbeli ember számára mint Puccini muzsikája. Ezt nem azért írom, hogy gusztust csináljak hanem mert úgy áll a dolog, hogy *Puccini* az a muzsikós amilyenén én – mielőtt még őt ismertem – mindig akartam lenni. Merész ember, nyakas ember, hangulatember. –

Azért apa úgy nézd, hogy operaelőadásra itt maradj. Nálunk jó szállásod lesz és nem kerül sok pénzbe – sőt semmibe se többbe – mint különben – ha este mennél.

A Magyar Szemléből 10 koronát kaptam.³ Természetesen óriási befektetéseket eszközöltem, melyek közül a bicskavételt, a cipőcsináltatást és ruhavasaltatást mint olyankora emlitem.

Cooperfield – et megnézem.

A tanulásról annyit írok, hogy amennyit bírok – tanulok. A szigorlatoknak *mindenesetre* neki mék.

¹ Kutyanyelvre fekete tintával írt levél. A boríték elveszett. Megjelent: Magyar Szó – Kilátó, 2006. január 6-7 46. évf 1. szám.

² Giacomo Puccini 1906. május 4-én érkezett Budapestre.

³ Valószínű a *Találkozás* című novelláért, amely 1906. április 12-én jelent meg a Magyar Szemlében. (18/15.230–231.)

Kedves öregem! Én a kulcsot föladtam. Tévedés kizárva, a posta vesztette el. Rajzold le a kulcslyukat, végy kulcsot és intézkedj mert az ügy sürgős. Ma jelentkezem szigorlatra. – Igen, örülök, hogy olyan tisztességesen dolgozol! Úgy látom, hogy neked sikerült megmagyaráznom, hogy hogyan kell akarni. Lacikát² csókold meg a sebhelyén, ha begyógyul: – én helyettem. A csomagomat a szennyessel holnap küldöm. Mondd el apának, hogy szűken

vagyok pénz dolgában, mert Nagy Laci féle³ *szövevtani cursusra* (12 korona) 6 pengőt adtam ki, úgy hogy nekem az életre csak 24 forint maradt. Ennek okáért kérem, hogy ha küldi a szigorlati pénzt dugjon be egy 10 koronást még. Intézkedj és írv. Borzasztó mennyi dolgom van.

Ölel

Jóska

¹ Fekete tintával írt levelezőlap. Címzés: Brenner Dezső gimn. tan. Deák utca 5.

Szabadka

² Brenner László

³ Nagy László egyetemi tanár.

73.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Vasárnap

[Budapest, 1906. május 13.]

Kedves Dezső!

Ma még nem jött értesítés hogy Lacika² mint van, de tekintve a tegnapi lev. lapot melyen egy pompás székletétel örvendetes bekövetkezését jelezte apa – bizonyosan tudom, hogy jól van az öreg úr! Kérlek azonban, hogy míg a kórházban van, mindennap egy levlapot küldjetek.

*

Ma seholye voltam csak a *Vigadóban* egy szinfónikus hangversenyen. Tegnap pedig az operában Lohengrinben. Te már beleszagoltál öregem abba mi az a nagyszabású zenei élvezet s azt hiszem, hogy már ez is elég ok lesz arra, hogy minden erőddel törekedj szellemileg élő ember lenni azaz tanulni és Pestre jönni, hogy itt nagy kanállal edd az élet azon élvezeteit melyek pl. egy

Puccini; egy Wagner opera meghallgatása.

Egyébként, amint tudod Puccini a világnak ez idő szerint legnagyobb élő zeneszerzője: *Pesten van*. Látni fogom őt a

1. *Pillangó kisasszony* premierjén.³ Majd irok neked róla!

*

Kérlek, hogy terjeszd apa elé a következő interpellációm. Hallottam (még tőle), hogy abban a melléképületben, melyben az irodának két helyisége leend, még egy helyiség van, mellyel nem tudja még mi lesz. *Sejtem, hogy azt*

*lehetne diákszobának berendezni. – Add elő hogy tekintve 1) azon körülményt hogy egy szobával több szoba az mégis több mint ha kevesebb volna 2) másodszor, hogy én rendetlen természetű ember vagyok, s hogy ily módon akarva nemakarva bontom a ház békéjét, 3) hogy *anyikának is régi óhaja egy külön diákszoba felállítása* 4) hogy különben is kicsinyek a szobák, s ott nehezen férünk majd el egymástól és a sok bútortól 5.) hogy sok könyvemnek papiromnak és műszereimnek alkalmas helyet a tisztességes szobákba úgy se lehet adni, 6.) hogy a cselédek a konyhában is alhatnak, mindezeket tekintve ne csináljanak ebből a szobából cselédszobát (amint a terv ha jól emlékszem volt) *hanem nekünk egy örökös úri diákszobát.**

Ölel Jóska

Irj.

¹ Fekete tintával kutyanyelvre írt levél.

² Brenner László

³ A bemutató 1906. május.12-én volt, a főszereplő Szamosi Ella.

74.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves öregem!

[Budapest, 1906. május 11. után]

Az úgy sürgős. Arról van szó, hogy ma postán küldtem, ugyne[?] szállítmányképen a kosaram kulcsát (apát nem akartam terhelni a dologgal, tehát téged kérlek meg.) És fölszólitalak, hogy a kosarat ovatosan kinyitva, a fenéken elhelyezett okmányokat szedd ki s keresd meg köztük:

I. Érettségi bizonyítványt

II – Keresztelő levelet.

Óvatosan!! szedd ki a sok írást és ne zavarod össze (különösen a leveles ládára vigyázz.) A naplóimba ne nézz² (azokat magyarázat nélkül nem szabad olvasni mint tanulatlan embernek a szentírást) Tudod, hogy nem csak öcsémnek hanem barátomnak is tartalak), (ami az előbbinél sokkal több) és hogy előtted nincsen titkom se, de arra kérlek, hogy még ne bánts, azokat az ügyeimet melyek bennök vannak, majd csak *előszóval* szándékozom az orrodra kötni. Miért is fölszólitalak hogy *csak az esetben nyúlj a ládához, ha kész vagy utólagosan becsületszavadat adni, hogy ott nem fogsz turkálni.* A kért okmányokat küldd ajánlottan. Azaz elég ha akkor küldi apa amikor a pénzt is (80 koronát) a szigorlatdíjat. A szigorlatra T. i. indexxel jelentkezik az ember, de a szigorlati díj lefizetésénél (melynek határnapja május 15) a keresztlevelet és a születési bizonyítványt is be kell nyújtani. Ha tehát már úgy is költünk ajánlott levélre, célszerű lesz a pénzt is ebben küldeni.

A kulcsot (minthogy becsületszavadban megbízom) tartod magadnál míg hazajutok.

*

Lacát csókolom. Hogy sikerült a foga kivétele?

*

Piukovitsné³ temetéséről is írj!

*

Mellékelt receptet csináltasd meg és *haladéktalanul* küldd.

*

Olvassátok el, amit Pucciniról⁴ írtam (a Magyar Szemlébe, Csütörtökre)

*

Írj a Nagymamákról,⁵ a vizsgákról, a tanárokról, Majláthról⁶ az apáról, Mádiról⁷ a prepáról, Sándorról a tanárról és különösen a családi ügyekről. Látod én annyi dolgom mellett olyan hosszú leveleket írok!!??

Ölel

Jóska

Csók mind.

Szigorlattel jun. 15-én kész leszek.

¹ Fekete tintával kutyanyelvre írt levél.

² Csáth Géza 1897-től vezette naplóját.

³ Piukovits Ágostonné 1906. május 9-én halt meg, 11-én temették el.

⁴ Magyar Szemle, 1906. május 10. 18/19. 304.

⁵ Özv. Brenner Józsefné Hofbauer Aurélia, Özv. Decsy Károlyné Klauzer Antónia, Özv. Budánovits Antalné Sturcz Jusztinina.

⁶ Majláth István

⁷ Brenner Etelka

DR. BRENNER JÓZSEFNÉNEK, BUDÁNOVITS ILONÁNAK¹

Kedves Anyika!

[Budapest, 1906. május 6. körül]

Én nem írhatok a Lacáról,² mert ott van melletted és nem iparkodhatok, hogy megnyugtassalak, mert a ti értesítéseitek azok, amelyek engem – minket – teljesen megnyugtattak. Semmi kétség, hogy az operáció *teljesen sikerült* (különben a láznak már be kellett volna állnia) s ezzel a szomorú kis esetnek (mely nem jelentősebb mint bármely kéthetes kis gyerekbetegség) örvendetes vége van. A Laca egészségesebb lesz mint valaha és fölemelt fővel henceghet az osztályában:

„mutasson föl valaki egy drb. hashártyát a sajátjából, mint én!” Kétségtelen, hogy mint valami újdonsült kis arisztokrata fog visszatérni Haza, mint akit az orvos kése és a kiállott szenvedések vitéz férfiúvá és a boldogság lovagjává avattak.

Mert komolyan hiszem, hogy a szenvedésekkel mintegy előre fizetjük meg a jövődő boldogságunkat s minél több valakinek ez a szenvedésekből deponált összege annál vigabban élhet majd annak a busás kamataiból. Mennyi pénze van most a kis öregnek berakva! Akár iskolába se járjon! Még talán emeletes házat is építhet belőle!

Abban a házban én is kérek 18 szobát (Egyet orvosi rendelőnek Egyet könyvtárnak és laboratoriumnak Egyet operációs teremnek, egyet váróteremnek, egyet előszobának tízet betegszobának, egyet zeneteremnek, egyet hálószobának és egyet...ezt találja ki Laci)

*

Újra megkeztük a hármass köztársaságot én, Dide³ és Áрпи.⁴ Pompás. Most két szobánk van. Ha nálunk tisztogatnak – oda megyünk át, míg Dide, hogy együtt legyünk nálunk vacsorál. Ez alkalommal óriási komplikációk jönnek létre. Dide t.i. teázik, de nem kakaózik, mi Árpival mindkettőt csináljuk. Ezért szükségessé vált két cukortartó fölállítása (egy *hármass* teázó és egy kettes kakaózó cukortartóé) Természetes, hogy a teázó cukrot az u.n. *hármass közös* veszi, (amelyben mind a hármunk pénze fekszik) míg a kakaó-cukrot a *kettes közös* vásárolja (amelynek érdekkörébe csak én és kisöreg tartozunk). De jött egy bökkenő. A spiritust mind a hárman használjuk. Igen ám de azt nem lehet így kezelni. – már azért sem mert ugyanannyi tej felforralására kevesebb hő kell, mint ugyanannyi víz felforralására (lévén a víz *fajhője* igen nagy) Áрпи evégből két délutánt számolt (kis noteszában) és megállapította, hogy Dide a spiritusköltségeknek (tekintve hogy két findsa teát iszik) épen

o. 291 részét tartozik viselni. Dide erre fölfolyamodással élt, hogy ő csak egy szem cukrot eszik ami összesen annyi mint 2 drb, míg én 3 darabot fogyasztok egy findsára és Árpí ötöt (!) egyre. Azóta Árpí éjjel nappal számol és biztat bennünket, hogy pár hét alatt biztos eredményt mond. — (Ilyen fene dolog Pesten lakni!)

Ami engem illet teljesen egészséges vagyok. Jól érzem magam. Készülök szigorlatra egész nap. Holnap megyünk Lohengrinbe

*

Bánovszky a budapesti egyetemi (Rémhír) hallgatók imádott atyja, a legolcsóbb vendéglős a *krémes lepény* és *gőzben sült* feltalálója: felemelte az ebédek árát. Most 40 krajcár egy ebéd (De 15 ebédet 10 korona 50 fillérért adnak. S ezért vettem bérletet) tavaly január óta ez már a második áremelés és a pesti asszonyok (Helén néni, Paula néni) tanulsága szerint *még ez is olyan olcsó*, hogy abból a pénzből házilag elő nem lehet állítani az ilyen ebédet:

1. Leves

2. Borjúsült (v. főzelék hússal)

3. Két drb. krémespite (v. diósmetélt porció)

1-5 drb. fehér puha kenyér

De Bánovszky hízik és nyer. Hogy hogyan *nyer* azt senki se tudja, de nyer. A hasa mindennap egy *cmel* nő kerületében és az aranylánc minden hónapban egy karikával hosszabodik. Ez az áremelés sokak szerint, azért történt, mert a lánc sem tudott lépést tartani a hassal és egyszerre két karika betétele vált sürgős szükséggé, amiért is a felemelésnek meg kellett történnie.

Itt bemutatom Bánovszky atyánkat bájos mosolyával és nagy hasával.

Ő engem vagy mást épügy kiszolgál mint egy pincér s amikor feladja rád a kabátot, (akinek a zsebében öt forint „zsebpénz“ terpeszkedik) nem jut eszedbe, hogy ennek az embernek gummirádlis fogata van, melyben vasárnaponként a Stefánia uton végigfeszít

Rossz emberek azt mondják hogy ilyenkor hasonlít ő a Beketow cirkusz tudós disznójához, aki szinte fogatot hajt? De ennyi elég a pesti kedélyességekből.

*

Most egy megdöbbenő hír következik. Az u.n. szigorlati díjat még e hó tizenötödikéig – mint hallom – le kell fizetni a dekanatusban. (Ha a lapok nem fizetnek nekem, azaz nem közölnek addig valamit, akkor az egész összeget kérnem kell *majd*) ha sürgősen szükség lesz reá – irok. Előbb ne küldjétek.

*

Az iroda átköltözését el ne feledjétek B. H.-ban közölni valamint a B.N.-ban^s is vagy kéthétig és egy bérest fölbérelni az udvarban az eltévedt báránnyá (akarom mondani kliensek) vezettetésére.

*

Végre köszönöm, hogy olyan kimerítően tudósítottatok Laci állapotáról. Nagyon jó volt.

Csókkollak mindannyitokat

kez csók

Józsi

A kisbátyát üdvözlök és csókolják még

Dide

Árpi

és

*Amunk*⁶ (vagyis az Artúr)

¹ Fekete tintával kutyanyelvre írt levél. A boríték elveszett.

² Brenner László

³ Kosztolányi Dezső

⁴ Kosztolányi Árpád

⁵ Bácskai Hírlap, valamint a Bácsmegyei Napló szabadkai napilapok. A Brenner család ebben az időben költözött át a Miklós utcába.

76.

DR. BRENNER JÓZSEFNEK¹

Édes apa!

[Budapest, 1906. szeptember 18.]

Rendben van a dolgom az operával. A kérvényemet még nem intézték el. Egyetemre járok. Míg lakást nem találok (ami holnap v. holnapután be fog következni) Didénél² maradok. (Eötvös utca 44.II.16.) Irok, irjatok.

Kéz csók.

Mindenkit csókolok Józsi

¹ Ceruzával írt levelezőlap. Címzés: Brenner dr. ügyvéd Miklós utca *Szabadka*

² Kosztolányi Dezső

DR. BRENNER JÓZSEFNÉNEK, BUDÁNOVITS ILONÁNAK¹

[Budapest, 1906. szeptember 19.]

Kedves Anyikám. Ma (Szerdán) vettem lakást. Új címem Lónyai utca 7.I. 21. Magam lakom. Tizenkét forintot fizetek a szobáért és ezenkívül még kettőt a ruhatisztításért a világításért és fűtésért. *S ami a legfőbb zongorahasználati jogom van.* (Jó zongora) A lakás maga a villamosmegálló mellett van és a klinikához közel a lehető legjobb helyen a dunaparthoz egy ugrásra. Kérlek azonnal küldjétek a ládát (és a renovált fekete ruhát is). Egyetemre már rendesen járok. Vasútjegyem lesz. Mint operai kritikus megkezdtem működésemet.² Nagyon jól érzem magam. A tandíj-dolog csak huszadikán sül ki. Irjatok. Mind csókol. Kez.csok Józsi

Budapest, 1906.IX.19.

¹ Levelezőlapra fekete tintával írt levél. Címzés: Ngys Brenner Józsefné úriasszonynak Miklós utca 43. *Szabadka*

² 1906 szeptemberétől lett a Budapesti Napló zenei rovatának vezetője.

BRENNER DEZSŐNEK¹

[Budapest, 1906. szeptember 20.]

Kedves öregem. 1.) Féltandíjat elengedtek. 2.) Küldjétek a barna bársony mellényemet. 3.) Egy üveg sóborszeszt is (Ha t.i. még otthon van a láda, ha már elküldtétek úgy később: alkalommal juttassátok föl a kívánt tárgyakat. 4.) Arcképeket küldj. 5.) Irjatok. 6.) Braunnak² telefonáld meg a lakásomat. 7.) Majláth³ úrnak mondd meg, hogy elsejéig legyen türelemmel, és akkor mindent meg fogok neki írni. 8.) E sorokat $\frac{1}{2}$ 5 kor Méregtanon írom. 9.) Megkezdtem a fogaim csinálataását; már kettő be van blombirozva. 10.) Ma alszom először a lakásomon. 11.) Este Toszába megyek. 12.) Mikor jönnek Bóciék⁴ 13.) Hogy megy a Fizika⁵ 14.) Mádi⁶ és Laci⁶ üljenek neki egy levélnek. Biztosan. Vasárnapra. Ölel Csók. mind. Jóska

Lónyai utca 7. I. 21.

¹ Levelezőlapra ceruzával írt levél. Címzés: Brenner Dezső hetedikes gimnazista úr Miklós utca 43. *Szabadka*

² Braun Henrik

³ Majláth István

⁴ Szabados Béláné Decsy Margit (1884–1968), Csáth Géza unokatestvére, Szabados Béla felesége.

⁵ Brenner Etelka

⁶ Brenner László

79.

BRENNER ETELKÁNAK¹

Kedves kis Mády!

[Budapest, 1906. szeptember 24.]

Egy gyönyörű lapon akartam neked gratulálni a 18. Szül.-napodra de vasárnap lévén a komisz trafikos nem akarta ideadni a lapot. Remélem nem fogsz megharagudni rám sem *ezért* sem pedig azért, hogy *lekéstem* (gratulációval)² Végre pedig azért fogsz megharagudni Józsi bátyádra, hogy ceruzával ír, a Józsi bátyádra aki itt a csillogó pesti utcán állva mindazt a jó kívánságot elküldi neked amit csak egy ember az ő jó kis hugának (jó nagy hugának) kívánhat

Sok csókkal és öleléssel Jóska

¹ Ceruzával írt zárt levelezőlap. Címzés: Brenner Etelke úri kisasszony Miklós utca 43. *Szabadka*, Feladó: Brenner József, Pest

² Brenner Etelkának szeptember 22-én volt a születésnapja.

80.

BRENNER DEZSŐNEK¹

[Budapest, 1906. szeptember 25.]

Édes Dezső öccse! Nem értem miért nem irtok. A koffer még most se jött meg; holott *nagyon* szükségem volna rá. – A Szemlét² és a Naplót³ ezután is rendszeren fogjátok kapni. Kérlek vágd ki a cikkeimet (a zenekritikák közül csak azokat amelyek alatt (cs.g.) van) és tedd félre őket. Nagyon szép de szeles őszünk van. Én pompásan vagyok csak a kár hogy minden mellékkeresményemet ennivalóra költöm, annyira jó az étvágyam (nem akarok lefogyni) Valószínűleg úgy fogom csinálni a dolgot, hogy elsejétől teljes ellátásra megyek a lakásadóimhoz, akiknél még három diák van így teljes ellátáson. (Erről csak zárt levélben) De írv rögtön az istenért. Mikor jön apa vagy apáék? Hogy vagytok? Laci?⁴ Mit csinál az öreg? Nagymamának⁵ mondd meg, hogy nemsokára küldöm a széktervet és Pistának⁶ a címet. – Hogy megy a Fizika? Sokat sétály. Nekem

naponta 7– 8 órát kell hallgatnom, de kettőt mindig elstátlok (nem akarom engedni, hogy lehervasszon ez a főváros) Mikor megy hozzátok a színház. A Bácskai Hírlap nem jön. Menj be Fischerhez⁷ és add le a címetet. Ölel Joska

¹ Fekete tintával írt levelezőlap. Címzés: Nagyreményű *Brenner Dezső* ifiúr gimnazista úrnak Miklós utca 43. *Szabadka*

² Magyar Szemle, ebben az időben rendszeresen írt a lapnak.

³ Budapesti Napló

⁴ Brenner László

⁵ Özv. Budánovits Antalné, Sturcz Jusztínia

⁶ Majláth István

⁷ Fischer Móric

81.

DR. BRENNER JÓZSEFNEK¹

Kedves Apuskám!

[Budapest 1906. szeptember 30.]

Most kapom levlapodat, hogy csak Hétfő este *tíz*kor jössz. Házigazdám (akihez hasonló kedves embert keveset láttam) rögtön megígérte, hogy csinál neked ágyat. Oly módon ütnénk nyélbe t.i. a dolgot, hogy te az én ágyamba aludnál és én pedig a földön szalmazsákra-vetett ágyon. Hogy az én ágyam *jó* hely azt állítom mert naponta kilenc órákat alszom benne egyhuzamban; bárha nincs ruganya: egyszerű matracos és nem is nagyon széles. Remélem azonban hogy te magad is jól fogsz benne aludni. Kár, hogy nem írtad meddig maradsz. Én mindenesetre úgy fogok eljárni mintha kedden este operába szándékoznánk menni. Csókol Józsi

Itt Pesten nagyon meleg van.

Ha a terv neked nem tetszik sürgönyözhetsz még: ezt azért mondom, hogy lásd, hogy mindenre gondolok.

¹ Fekete tintával írt levelezőlap. Címzés: Brenner dr. ügyvéd úr. Miklós utca. *Szabadka*

82.

BRENNER DEZSŐNEK¹

[Budapest, 1906. október 6.]

Kedves öreg Dezsőm. Sorba veszem a dolgokat, amelyeket el szeretnék e levélben intézni mert sok dolgom van. Csak e percben (este ½ 11) jutok az íráshoz, – semmi kedvem, hogy sokat törjem a fejemet.

A B.H. okt. 2. és szept. 18. iki (mind a két szám keddi szám volt) szerezd meg. Délután menj akkor ráérnek kikeresni. És küldd el azután ezeket az

ujságokat, de csütörtökre ám. Nem is gondolod, hogy miért kellene nekem ezek az ujságok de ne is törd rajta a fejedet megmondom: az egyikben egy lóversenyeredmény van, amely iránt valaki sürgősen érdeklődik míg a másikon egy színészi zugügy tárgyalatik vidéki ujságokban is ritkaságba menő bányászással.² Punctum!

Ma voltam Nagy Laciéknál³ vizitbe. Holnap zsúron leszek nálok. Nem tudom még, hogyan fogom megoldani az überciger⁴ - kérdést, de meg fogom oldani.

Voltam Kovaldnál. Sugár⁵ nem csomagolta külön az én holmimat; ez baj. Nagy baj. Nekem minden tisztagallér és pár mandzsetta egy koronámba kerül és minek adjam ki a sok pénzt amikor nincs rá szükség! Azazhogy mégis szükség van! Épen ezért sürgősen kérjétek meg Sugárt, hogy adjon neked egy saját aláírásával és üzleti pecsétjével ellátott kis írást, amelyben meghagyja Kovaldéknak, hogy az általa felküldött 120 gallér és nemtudoménhány mandzsetta közül „e sorok felmutatójának tessék megengedni, hogy ennyi és ennyi darabot a sajátját ott a gyártelepen a sok közül kiválasszon és azt *ingyen elvigye*. Mondd meg Sugárnak, hogy tévedés nem foroghat fenn és hogy habozás nélkül adja ki azt az írást. Ezzel siess! Nincs halasztani való. Minden nap súlyos kiadásokat jelent nekem. Pedig nem tudok piszkos gallérban járni, amit zsidó ujságíró kollégáim sportszerűen üznek. (Nem is szólva a paradicsomszószos és földszínű mandzsettákról) Sürgős,Sürgős!!

Persze a Sugár céduláját azonnal küldd.

Harmadszor mért nem küldesz arcképet? Micsoda eljárás ez kérem. Semmi beszéd kérem – rossz a kép! Micsoda beszéd ez – semmi okoskodás – küldeni oszt rendben van. Kékre is másold ha van papiros, de küldj, küldj és küldj már. Mind a háromból mintát Egykettő. Tudom, hogy sok a dolgod, de hát csak megvannak a copiák!!

*

Azonban ne félj az élettől! Nem érdemes de nem is szabad. A modern irodalom többet lát a világban mint ami benne van, s minthogy tulajdonkép a világ mégis csak bennünk van: hát kész a veszedelem ez a megnőtt világ szétnyomja a koponyacsontjainkat és fájdalmat okoz. Ne engedjük megnöni a kis piszkot. És ha buján tenyészik mert a loholó élet sarlói le nem metszik aljas ágait – hát ez se olyan nagy baj. Nem győzőm azonban hangoztatni, hogy csak a jelennel szabad törődni. Én nem a *jövő* kedvéért írok, hanem azért, hogy abban a pillanatban jól érezzem magam. Ebből a horatiusi életbölcességéből, ebből az olcsó de üdítő italból kell meríteni az erőt az okos öléshez. Élvezd ki fiú a jó paradicsom szövegeket (savanyú uborkákkal??)

vasárnaponként és élvezd ki a nyugodt álmot. A visszértágulással pedig ne sokat gondolj. Mindenesetre jó lesz ha: *nem!* Nem! Te most rengetegül nőlsz. Én is megsínletem ezt a gyönyörű korszakot: mellfájás, gyöngeség, fejfájás, köhögés, torokfájás, rheuma és minden egyéb alakjában. Este sokat sétálj. Fáradtan, nem szellemileg de testileg fáradtan fekdj le – és passz: Sok tej vagy kávé (mintegy) Ha ideges vagy: hipofoszfit. Bátran.

Hegedülj sokat ma voltam a Műegyetemi Zenekarba. Megint pompás dolgokat tanulunk. Neked itt biztos pultod van mindig. Csak az első 15 kreutzer⁶ tanuld be valahogy. Kínlódd keresztül (Egy hetet mindenikre) – és néhány darabot próbálgass, menni fog. Gondold el: a hátad megett 6 nagybőgő dolgozik és zoan feküsztek a második hegedűbe.

*

A kutyamacska esetekről kapcsolatban a családban történekekkel írd. Szőnyeglepisálások megemlítendő! Hogy éltek most otthon; udvaroztok még. Én ma egy ruhában járkáltam.

*

Az önképzőkörben ne szavalj. Szavalni abszolute nem érdemes. Inkább ajánlom a *hozzászólást* mindenhez gúnyosan és hibákat keresve, ez jó gyakorlat mert támadás következik rá, amelyet ki kell védeni. Kísérd figyelemmel a vitákat, jegyezz és ha észreveszel egy jukat, amelyen keresztül lehet húzni a rókát az odvából: huzd ki. Keress mindig okot a beszédre. Először nem fog menni. Zavart leszel. Később megszokod. *Mindig előszörre jelentkezn* *szóláshoz!* Akarni!

De elég. 11 óra elmúlt. Írd.

Ölel

Jóska

Braunnak⁷ mondd, hogy nemsokára küldök kéziratot.

¹ Fekete tintával írt levél. Címzés: *Szabadka* Brenner Dezső gimnazista úrnak, *Szabadka Miklós utca 43 Szabadka, Szabadka Szabadka* Ngs. Brenner Dezső kizárólagos gimnazista úrnak *Szabadka, Miklós utca 43.*

² Lóversenyek Szabadkán 1906. október 2-án. Braun Henrik vitába keveredett Bogyó Vilmos színésszel, aki megsértette kolleganőjét Ruzsinszky Ilonát. A két színész vitáját a szabadkai lapok részletesen taglalták. A vita lezárása a Bácskai Hírlap szeptember 18-i számában jelent meg.

³ Nagy László anatómia professzor

⁴ Übeciger, felöltő.

⁵ Sugár Béla divatáru kereskedő volt Szabadkán.

⁶ Kreutzer, Rodolphe 40 études ou campris c. munkájáról van szó.

⁷ *Budapest zenei élete* írás Bácskai Hírlap október 14. számában jelent meg. 10/238. 8. oldal. November 25-én az *Eroica* című novelláját közölte a lap.

83.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves Dezső öccse!

[1906.] okt 9. Pest

Nem győzőm már kivárni míg a válaszod megérkezik – Annyira föltornyosult az írnivalók halmaza, hogy bár a válasz késik haza kell bocsátanom ezen *okt. 9* kelettel ellátott leveletemet is.

Kérlek, hogy minden ügyet amit benne irok lelkiismeretesen intézz el és a választ, ha szükségem van válaszra rövidesen add meg. De rövidesen.

I.

Szó van arról, hogy az egyetemi szünetek úgy alakulnak, hogy okt. vége felé nagy csomó szünetnapunk lesz, haza lehet menni szóval. Vagyis kérlek szerezzetek jegyet. Én még hazamegyek a régivel de vissza már új szükséges.

II.

Márciusban vagy Áprilisban kell menni katonának. Ez fontos ügy. Most akarom leszolgálni az egy félévemet mert beszámítják: mintha csak az egyetemen hallgattam volna, de még engem törvény szerint nem soroznának. Kérni kell tehát a vizitációt, amelyen alkalom legyen a *végleges kidobásra*, azért hogy arra az esetre is ha beválnék jól süljön ki a dolog, *mert csak ebben a félévben számítják be a katonai félévet hallgatottnak*. (Ebben a félévben, t.i. nekem az 1906/7 tanév II felében) Ebben a dologban tehát apuskától várok kimerítő felvilágosítást. Persze Pesten akarnám magam soroztatni (vagy Szabadkán, attól függ, hogy Pista bácsi² melyik nagyfejű csoporttal van jobban) és minden eshetőségre elkészülve olyan ezredhez kérni a besorozást ahol kevés önkéntes van.

Tehát csak a *kérvény* dolgát kell nektek megmondanotok és a többit elvégzem én!

III.

Holnap viszi a posta a szennyesemet. Benne becsomagolva küldök egy tiszta inget is, mely nekem szűk te használható. Nekem van elég háló-ingem, nem akartam összepiszkolni.

IV.

Tegnap fogyott el a kolbászom, amelyből annyi finom vacsorát eszközöltem. Ez alkalomból legyen szabad anyika elé terjeszteni kisdéd vágyaimat. Vagy parasztsajtot v. zombori túrót kérek nevezetesen. Ha már épen húst is akartok küldeni akkor inistálnék egy kis disznó-karajt (zöldpaprikát majd itt szerzek hozzá) avagy szalonnát. Szalonnát csak abban az esetben küldjétek, ha külditek egyuttal a lábasomat is. A fedős lábast. A melegítóm itt van és szomorúan bámul a kályha tetején rám. Emiatt mindig kavémérésben kell reggeliznem! (Vizes tejet) Kávét ne küldjétek. Kakaó vagy pusztai tej is megteszi. Teát magam szerzek patikáit. (de most nem is szeretem a teát) Végre, hogy az utolsó pontra térjek téisztát igazán ne küldjétek. Azaz, ha talán egy kis dalárdakiflit sok dióval vagy valamilyen vajos téisztát (de hozzá kis üveg szilva vagy baracklekvárt mellékelve) ez igazán pompás volna! Az szent. De nem! Ez minden elképzelhető jót felülmúl. Ami végre téged illet Dezső – mint jó öcsét – te körülnézhetnél a grószik³ és nagymamák⁴ körében egy kis alma dió vagy szőlő irányában....

Borzasztó milyen étkes vagyok. Valósággal undorító. De nem tehetek róla. Naponta legalább 80-85 krba kerül az ennivalóm. –

V.

A cikkeimet rendesen vágd és tedd el. Majd ha hazamék beragasztjuk. De írd meg kérlek: csakugyan eltetted őket. Küldd meg a jegyzéküket: miket tettél el?

VI.

Mellékelte verseket juttasd el a Braunnak. Valamint írd le a legutolsó zenei cikkemet (vagy írasd le) és az is menjen a versekkel a B.H.-nak, de még Péntek előtt menjenek el az írások.⁵

VII.

Igaz. Tehát – Szombaton voltam Nagylaciéknál⁶ zsúron. Még hideg és u.n. unalmas zsúr volt de a kompániában sok kedves ember (férfi és nő van) Ott volt pl. *Pekár Miska*,⁷ aki „az ember”ben az anatómiát és fiziológiát írta. – Sok egyetemi legénnyel meg lehet itt ismerkedni ami jó. Ezért írom – köztünk legyen mondva – a *medikusok ügye*⁸ című cikkemet is (Hétfőn)

Irjatok, irjatok irjatok.

Laci!⁹ Mi lesz a levélpapírokkal?

Felelj mindenre

Apa és anyika kezeit csókolom

Öllelek mindanyiotokat

Mádi csütörtökre írni. Még ma. Csókollak

Jóska

¹ Fekete tintával írt levél. Címzés: Brenner Dezső ifjúr gimnazita tanuló úr *Szabadka Szabadka* Brenner Dezső Miklós utca

² Hofbauer István

³ Özv. Brenner Józsefné, Hofbauer Aurélia

⁴ Özv. Decsy Károlyné, Klauzer Antónia

⁵ Braun Henrik nem vette figyelembe Csáth Géza kívánságát, az írása, a *Budapest zenei élete* 1906. október 14-én vasárnap jelent meg. A verset viszont nem közölte.

⁶ Nagy László egyetemi tanár

⁷ Pekár Mihály (1871–1942), orvos, fiziológus, ebben az időben az élettani tanszéken működött.

⁸ *A orvosok ügye* a Budapesti Naplóban jelent meg 1906. október 8-án 11/277. 3–4.

⁹ Brenner László

84.

BRENNER DEZSŐNEK¹

[1906. október 15.]

Sándornak külön díszüdvözetet!

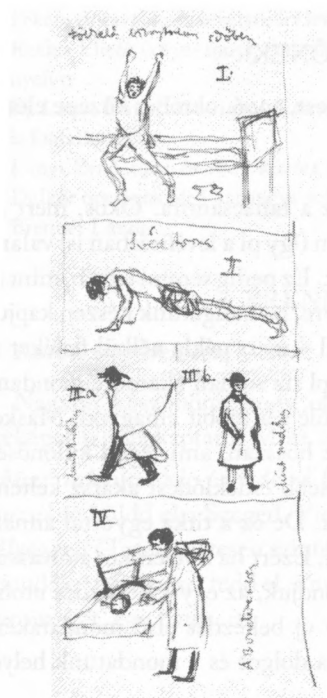
Kedves Dezső öccse itt küldök neked rajzokat az életem lefolyásából. Gyönyörködj bennök ha lehet.

Az *ügyek* a következők.

1.) Képet én nem láttam. Egyet se. Tehát nem küldtél. Dide² ha nem hoz levélben küldj. Grieg és Jensen tehát nem kell. (Hálist...!) Erről írj sokat. Mert akkor viszem a hegedűt és kottákat.

2.) B.H.-kat megkaptam. Köszönöm.

3.) Kovald már elküldött Sugárnak mindent. Ennekem felkopott az állam. Tehát küldjétek az összes galléraitam és 6 pár mandzsettámat a kosárban.

4.) Az eltett cikkeim közül néhányat nem tettél el: 1) A sebész,³ 2) Trepov a boncasztalon.⁴ Ez nem járja.

5.) Színház dolgában légy ügyes és járj utána. Szégyenkezés és habozás a tettek megölője.

6.) Tegnap az utolsó szép őszi napon künn voltunk Lőrincen Győrikéknél. Pompás volt. A levegő no meg az uzsonna. Pesten most jó dolgunk van: vagy kukoricakenyeret eszünk vagy kalácsot

7.) Vigyázz a székelésedre.

8.) Lacit⁵ köszöntöm. Most írjon a kalapácsról, de úgy, hogy az is, aki sose látott *kalapácsot* megtudja miaz?

Mindekit csókolok Józsi

¹ Fekete tintával írt, rajzos levél. Címzés: Nyomtatvány: Brenner Dezső Gimnazista úrnak Szabadka Miklós utca 43.

² Kosztolányi Dezső

³ Magyar Szemle 1906. szeptember 20. 18/38. 600–601.

⁴ Budapesti Napló 1906. szeptember.23. 11/262. 6.

⁵ Brenner László

85.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Édes öccse!

[Budapest, 1906. október közepe előtt]

Tettet!!

Nagyon okos dolog tőled, hogy hallgatsz a tanácsaimra. Okos, mert én egyszerűen azt tanácsolom: – hogy mindenben (így pl a levélírásban is) valami művésziességet keressünk és erre igyekezzünk. Ez pedig semmi egyéb, mint az ésszerűség, az okosság, a meggondolás, amelyre, ha hallgatunk készen kapjuk a művésziességet, a természetességet. Például – mert példa nélkül fenéket se ér a dolog – ha egy eseményt mondasz el és pl tíz sorban akarod elmondani, akkor csak a legfontosabbat választod ki belőle s a többit elhagyod. Máskor meg ha hosszabb a tered csak arról beszélsz hosszan, ami téged különösen érdekel, vagy ami iránt az olvasóban különösebb érdeklődést akarsz kelteni. – Ez az összes művészeteknek az egész titka. De ez a titka egyuttal annak, hogy mindent helyesen tudjunk meggondolni. Ezért ha leveleinket átolvassuk és pl azt látjuk, hogy *abból a szempontból*, mondjuk, az egyik bekezdés utolsó mondata jobban szolgálja a célunkat ha egy új bekezdés első mondataként szerepel, habozás nélkül föl kell ismernünk a dolgot és a mondatunk helyét

– meg kell javítanunk. S ezért tartom fontosnak, hogy a *Reclus*¹ olvasd s a tartalmát szépen kivonatold. A *tudományos anyagot* ugyanis könnyebb kezelni, mint pl. a szépirodalmi. A fizikából pl. a tömeg és súly viszonyáról szóló fejezetet könnyebb jól elmondani írásban mint a Szondy két apródját. Az első esetben ugyanis okvetlenül észre kell vennünk, hogy hibás az előadásunk, - mihelyst valami lényegest kihagytunk, vagy nem fejtettünk ki eléggé.

Ezért adtam neked a *Reclus* könyvét, mely tudományos könyv s amelyet *nagy gonddal kivonatolj*. Törd a fejed, hogy ezt vagy azt a részt, hogy írd meg. Javíts rajta. *Igy bizonyosan meg lehet szerezni a jó stílust a találékonyságot, a kifejező képességet, amely nélkül az ember csak félemler.*

Ezt sokan keserűen tapasztalják.

Írj valamit nekem. Ezenkívül olvasd el *Jókai Mór Sárga rózsáját* és a kivonatát legkésőbb tíz nap alatt küldd el. (Egy kutyanyelven)

Mondd meg Apának, hogy a *kis Lányi* Ernő³ elvitte Miskolcra a dalaimat megmutatni az apjának.⁴ (Egyébként okt. közepén ők is a miskolci dalárokkal együtt Pesten lesznek)

Ölel Józsi, Lacinak⁵ 20 puszi, Anyika kezeit csók. És Mádi képit.

¹ Fekete tintával kutyanyelvire írt levél, a boríték elveszett.

² Reclus Elisée (1830–1905), francia földrajz tudós, több munkáját lefordították magyar nyelvre.

³ Ifj. Lányi Ernő (1886–1950), Lányi Ernő legidősebb fia, később ügyvéd, zeneszerzéssel is foglalkozott.

⁴ Lányi Ernő 1901 és 1907 között a miskolci városi Zeneiskola igazgatója, és a Városi Dalkör országos hírű karnagya volt.

⁵ Brenner László

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves öreg Dezsőm!

[Budapest, 1906. október 16.]

Nagyon köszönöm, hogy olyan szépen elvégezted, amire kértelek. Az arcképet is megkaptam. Most csak arra kérlek, hogy a mellékelt novellát *A sebész*² másoldtasd le és vidd el Csütört. estig a B. H.-nak. Továbbá *Modern muzsikát*³ küldd el a Szeged. Vidékének (Szeged) nyitott borítékban 3 filléres bélyeggel. (Természetesen szintén *írva*). – A versek mind a Bácskai Hírlapnak adandók.⁴ (A sebeszt tedd el, a nyomtatottat) Gimnazisták egy novellát leírnak három, két, egy hatosért?

*

Ma ír Apuska, hogy jönnek okt. 28-án. A Kubelik hangverseny csak 31-én van. Addig maradnak?? Jó lenne. Zongora mikor lesz? Van már? Miféle? Hogy volt? Kitől vettétek? Tán nem kicsi? Milyen gyártmány? Mikor lesz nálunk? Részletesen! Részletfizetésre? Irj Irj erről.

Mádinak⁵ mondd meg, hogy levelét várom. – Csütörtökre. Te is írd ebben a levélben részletesen a fölutazásról és az otthoni dolgokról. Laciról. Nagymama⁶ székét elsejére fogom kikomponálni. Lakatossal fog kellene csináltatni. Vasból lesz úgy, hogy egy párnát lehet majd rátenni, – Látogasd meg Nagymamát és Jenő bácsit⁷ és írd le egy ilyen látogatást. Ezt várom. Ezenkívül a következő dolgokról legyen leveledben:

1. Juli⁸ elbucsuzása
 2. Háziállataink élete
 3. Az utolsó szép őszi napok (idő)
 4. Muzsika
 5. Gimnáziumi ügyek
 6. Pájó⁹ és Misa¹⁰ és Maták¹¹.
 7. Majláth Pista (akinek mellékelt levelet át kell adnod)
 8. Szerkesztőség és a Vörös Fischer¹²
 9. Regényi Gábor¹³ és Bezeredy párbaja!??
- Irj. Irj. Irjatok. Ölel és csók mind. Joska

¹ Fekete tintával írólapra írt levél. Címzés: Nagys. Brenner Dezső gimnazista *Szabadka Miklós utca*

² A novella 1906. október 23-án jelent meg, másodközlésben első megjelenése Magyar Szemle 1906. szeptember 20. 18/38. 600–601)

³ Az írás a Szeged és Vidékben 1906. november 3-i száma közölte 5/258, 6–7. L.

⁴ A Bácskai Hírlap verseket nem közölt Csáth Gézától.

⁵ Brenner Etelka

⁶ Özv. Decsy Károlyné, Klauzer Antónia

⁷ Decsy Jenő (1857–1942), Csáth Géza anyai nagybátyja, szabadkai gyógyszerész.

⁸ Cselédlány a családnál.

⁹ Kuluncsich Pál (1859–1951), a szabadkai gimnázium hittan tanára.

¹⁰ Csajkás Mihály a szabadkai gimnázium matematika és fizika tanára.

¹¹ Nem sikerült kideríteni melyik tanárt nevezték Matáknak 1906-ban a szabadkai gimnazisták.

¹² Fischer Móric szabadkai nyomda tulajdonos

¹³ Regényi Gábor (1879–1914), az első világháború kezdetén szeptember 6-án esett el.

DR. BRENNER JÓZSEFNEK ÉS BUDÁNOVITS ILONÁNAK¹*Édes Anyika és Apa.*

[Budapest, 1906. október 17.]

Ma reggel kaptam meg a csomagot. Ez a fényes küldemény talán egyik legszebb napja egyetemi sőt újságírói pályámnak. Nagyon köszönöm az ennivalók minden molekuláját azzal a köszönettel, amellyel egy örökké éhes fiú csak megköszönhet hasonlókat. – de nincs kedvem tréfálni ma. Irjatok Lacikáról,² *minden tünetet* és a lázgörbét ha van láz (ha megmaradt) El ne mulasszatok egy napot se. Mit üzen nekem a kis öreg? – Hogy érzi magát általán??

Mindenről kérek *naponta* értesítést. Nem székrekedés?

*

tegnap voltam Tristanban. A kritikát hiába kerestétek, a nyomdában tán elkéstek velem még nem tudom.³ Ezt azért írom, hogy ne kelljen kombinálnotok.

Dezső⁴ is írjon kez. csak.

Jóska

¹ Fekete tintával írt levelezőlap. Címzés: *Szabadka* Brenner dr. ügyvéd Miklós utca Szabadka

² Brenner László

³ A Budapesti Napló zenekritikusa 1906 szeptemberében lett, a kérdéses kritika egy nappal később, október 18-án jelent meg. Cs. G. *Tristan és Isolda*. (Wagner operájának bemutatója) 11/287.9.

⁴ Brenner Dezső

BRENNER DEZSŐNEK¹

[Budapest, 1906. október 18]

Kedves öccse! Most a mentőkhöz sietek. Képzeld egész éjszaka benn alszom és automobilon is vonulok ki esetekhez (szerencsés esetben, t.i. rámnézve szerencsés esetben. Nagyon örültem, amikor meghallottam hogy Lacika² kanyaróban van, a tegnapi napomat úgy elrontotta apuska híradása; amelyet a szállítólevél hátán ceruzával írt. Mi lesz a fölutazással. Bella néniéknél³ még azóta nem voltam, de most már néhány nap alatt rendbehozom a dolgot. Etelkének⁴ köszönöm a szép levelet legközelebb neki írok hosszan. Megyek.

Ölel Jóska

¹ Levelezőlap, melyet az író készített. Címzés: Nagys Brenner Dezső orvosnövendék úrnak *Szabadka* Miklós utca 43.

² Brenner László

³ Hofbauer Istvánné, Oravecz Izabella

⁴ Brenner Etelka

89.

DR. BRENNER JÓZSEFNEK¹

Édes apuskám!

[Budapest, 1906. október 23.]

Régen nem írtál már nekem és én is kevesebbet írok most haza, mióta egy másik kapocs is van közöttünk a nyomtatott írás, amellyel naponként hírt adok magamról nektek. Ami az egészségemet illeti kitünő, talán már két éve nem volt ilyen. Nincsennek apró bajaim, a csontnövés fájdalmai nem bántanak többé, nem vagyok fáékony, van étvágyam és az összes idegeim nyugodtak. Nagyon jól birom a munkát egyszóval elégedett vagyok, amit nemsokára tökéletessé tesz az a hír, hogy Lacika² egészen meggyógyult. Most elkezdek tanulni is már, mert karácsonyra kollokválni akarok. E célból egy német kórbonctanra és egy kórtanra van szükségem, továbbá bacterológiára. E három könyvet újonta szeretném vásárolni Anfrecht és Goloschmiednál. Ird meg, hogy hogyan rendeljem meg. (Különben erről beszélhetünk ha majd itt lesztek.) Csókol Józsi. Anyikának kezét is.

Dezső! Jászai és Paál fiatal egyetemi fiúk, majd fognak tudni írni. Irj a Matákról, hogy fogadják a diákok? Köszönöm, hogy a tárcákat elintézted. (Matákról szóló szenzációs riportot küldhetnél) itt még gyönyörű az idő, egy ruhában járunk és a Dunaparton sétálunk délután. De most sietek operába. Még ma az újságból azt is megtudod miért?? ÖLEL JOSKA

Köszönöm Etelke³ a részletes tudósítást. Csütörtökre újat várok. Lacit 100-szor csókolom. A kis piszkos képin.

¹ Fekete tintával írt levelezőlap. Címzés: Ngs Dr. Brenner József ügyvéd úrnak, Miklós utca *Szabadka*

² Brenner László

³ Brenner Etelka

DR. BRENNER JÓZSEFNÉNEK, BUDÁNOVITS ILONÁNAK¹

[Budapest, 1906. november 9.]

Kedves Anyikám!

Ismét neked szólítom meg a levelet, mert számodra van benne legtöbb és mert sok minden elmondanivaló van egyenesen rá is térek a dolgokra.

1.) A kosarat ma reggel kaptam meg. Kiszedtem a tisztaszagú fehér ruhákat és mindjárt hatalmasan bepiszkoltam egy zsebkendőt; (azt hiszem hogy a fehéreneműk között ez a legáldásosabb ruhadarab a taknyos és hurutos világban) A paprikást ma a Burmester concert előtt v. után fogom elkölteni. Pompás lesz. Először nem értettem a bort, de azután ...??... a magam eszítől is rájöttem a nyitjára hogy a mézessütemény okából van. Apának aki engem (jól tudom) titokban az alkoholizmustól félt pontosan meg fogom írni mire elfogy a bor. Egészbe és együttvéve azonban mindent szépen köszönök azoknak akik a küldemény elkészítésében, postáravitelében, kifizetésében aktív szerepet játszottak.

2.) A muffot ma küldöm a postára. (Egy óra mulva már benn lesz a postán; most 4 óra van)

3.) Tegnap este Gaizleréknél² Árpád³ születésnapját ünnepeltük. A fiú ez alkalommal 29ik évébe lépett. Kedélyes mulatság volt Béláékkal⁴ a gyerekekkel, (akiket több alkalommal altatni kellett) Franci bácsiékkel együtt. Nagymama⁵ óriási hahotázás között elmondta a *szellem a pohárban* című megtörtént regét, – általában azonban Gaizlerízű volt az estély: német vicekkel, Franci bácsi „undok pofájára” és „borjúszeleire” való célzásokkal, amelyből látható, hogy Árpád és Jenő bácsi vitték a beszélgetés fonálát. Érdekes epizódja volt a vacsorának az, amikor Jenő bácsi Flóra néninek a fánknál azt kívánta, hogy

– ott jöjjön ki ahol bement!

Erre Flóra néni hivatkozással arra, hogy eddig már három hasonló esetben rosszul lett és *csakugyan kihányta a vacsorát* – csakhamar dühösen távozott. Béláék éjfélkor mentek haza. ½ I-kor már én is ágyban voltam.

4.) A mellény megcsinálását hálásan köszönöm Etelkének⁶ és kérem, hogy vasárnapra föltétlenül hosszú levelet írjon.

5.) tegnap voltam Meráyéknál. Jól vannak. A néni kérdezősködött rólad és Béláékról; Nagymama és Béla készülnek hozzájok.

6.) Mellékelve Dezső kijavított dolgozatát küldöm.

Az öreg írjon vasárnapra. De Laci⁷ is ám. *Dezső kérlek!!*⁸ Irass *mindenkivel* a levélbe.

Ölel és anyika és apa kezeit csókolja

Jóska

Budapest, 1906.XI.9.

¹ Violaszínű tintával írt levél. A boríték elveszett.

² Feltételezzük, hogy a Budánovits család rokonairól vagy barátairól van szó.

³ Szemere Árpád

⁴ Budánovits Béla

⁵ Özv. Budánovits Antalné, Sturcz Jusztinia

⁶ Brenner Etelka

⁷ Brenner László

⁸ Brenner Dezső

91.

BRENNER CSALÁDNAK¹

Édes Anyikám!

[Budapest, 1906.] nov. 12.

Nagy sajnálkozva hallottam, hogy az expedicióm a muff iránt nem járt a kellő eredménnyel. Erre vonatkozólag pontos tudósításaim a következők.

1.) Ma benn voltam annál a gazember zs.-nál Megmondtam, hogy a muffot vissza fogjátok küldeni mert más színű mint a boa. Az a kis piszok Zs. asszony aki úgy látszik az üzlettulajdonos felesége azt mondta

– Hát csak küldjék vissza ha akarják!.. Olyan hangon mondta ezt, mintha valaki azt mondaná, hogy én ugyan nem veszem vissza. Részemről azonban nem akartam többet mondani, mert nem ismerem azokat a jogi szempontokat amelyek szerint a mondandókat irányíthattam volna.

2.) Irjatok kérlek, hogy menjek-e el a kereskedőhöz és forszirozzam-e, hogy I másikat csináljon II (Vagy adja vissza a pénzt??)

3.) Ha ez nem válik be, akkor megpróbálom a muffügyet saját hatáskörömben elintézni úgy hogy ti visszakülditek a muffot és ezzel részletekről ez úgy el van intézve

Én kipréselek a zsidóból egy kalapot vagy pénzt és kalapot és rekompenzálom a pénzt – ti pedig megveszitek a muffot Szabadkán és nekem pedig elsején csak 25 pengőt küldtök. Ezek közül a megoldási módok között válasszátok ki azt: amelyik nektek megfelel.

Válaszotokat várom.

Kezeidet csókolja Jóska

Édes *Apám!*

Nagyon köszönöm, hogy megrendelted a könyveket. Valóban sürgős már, hogy a kollokviumokra tanulni kezdjek. Remélem, hogy díszes indexxel fogok karácsonyra hazamenni. Ami egyebeket illet: ma hangversenyre kell mennem: valami magyar altisztanő énekel a Royalban. Egyebekre vonatkozólag azt kell hirül adnom, hogy tegnap óta a nagy Budapestre ráfeküdt a komisz fiatal tél. Valódi januári idő. Erős széllel. Irigyellek benneteket, *délieket*, ti még a napon sütkéreztek – mint Dezső¹ írja. Jómagam egészséges vagyok. Semmi bajom, sőt azt a fizikai jóérzést, amely a rendes táplálkozási és vérkeringési folyamatokkal jár élvezem.

U.n. rabágyamon jókat alszom 8-9 órát és XI után már mindig ágyban vagyok. –

Szeretnék ma hosszan írni, de ime az órán látom hogy kifogytam az időből. Sietnem kell.

Kezeidet csókolja

Jó fiad

Édes Dezső és Mádi (vagy pardon!:- Mádi és Dezső)

Nagyon köszönöm és hosszú leveleteket. Jól mulattam a családi dolgokon... a kis kutyán, Vukovics bácsi megfigyelésein, a kivilágításon...stb...Még a héten hosszan írok nektek. Csókollak benneteket.

Öreg *Lacikám!*

Csak fess sokat aranyoskám és küldj nekem is képet. De soha pontos irkába ne rajzolj mert az számárság. És ne egyenes vonalakkal ám mert olyan nincs; csak a házak fala, meg az asztal lapja meg a padló egyenes: más minden görbe. Ezért görbe vonalakkal kell rajzolni. Szép rikitó színekkel föss kis piktorom!

Csókollak Józsi bácsa

¹ Kék tintával levélpapírra írt levél. Címzés: Szabadka, Ngs. *Brenner József dr.* ügyvéd úrnak *Szabadka* Miklós utca

² Brenner Dezső

DR. BRENNER JÓZSEFNÉNEK, BUDÁNOVITS ILONÁNAK¹

Kedves anyikám!

[Budapest, 1906. november]

Ebéd előtt és egy órákor irom e sorokat azért ne haragudj, hogy röviden – de velősen – számolok be a reám bizottakról.

A szűcsnél megrendeltem egy másik muffot mert a régit már eladták. Kiválasztottam a bőrt is, amely emlékezetem szerint legjobban illik a boához. Különösen ügyeltem arra, hogy az alapszín nem fekete hanem sötétbarnás. Ma reggel az alkú szerint haza is szállították a muffot, de Bella néni² ismét nem fogadta el. Én akkorra rendeltem oda az inast amikor én is ott vagyok, de előbb vitték oda. Természetesen elsiettem a szűcshöz ahol épen el akarták adni már a mi ujdonsült muffonkat, amely pedig teljesen megfelelő volt. Amint hiszem, te is megfelelőnek fogod tartani. Most nálam van a muff. Kifizettem. És várom az alkalmat, vagy az utasítást hogy hazaküldjem.

Köszönöm ami engem illet jól vagyok. Az idő itt Pesten bájos szép. Egy ideig megint egy ruhában is lehet járni. De igazán most már engedd meg, hogy kezedet csókoljam

és jóétvágyat kívánjak (azaz nyugtázzam a ti utólag elküldött jó étvágykivánságokat)

Csak az a baj, hogy a jó étvágyhoz nem lesz *megfelelő*-jó ebéd!

Jóska

¹ Kék tintával levélpapírra írt levél. A boríték elveszett.

² Hofbauer Istvánné, Oravecz Izabella

BRENNER DEZSŐNEK¹*Kedves öreg öcskös!*

[Budapest, 1906. november 25.]

Ismét köszönet a tudósításokért. De te nem irsz a gimnáziumról semmit. Pedig roppant érdekel. Lössi házasságáról és eljegyzései!! komédiájáról legközelebb írok egy tárcát. Addig is küldj adatokat drágám. Kellenek.

Mellékelve küldöm a neked hiányzó írásokat azaz nyomtatásokat. Tedd el. Nagyon jól tévesz velem, hogy őrized az életemnek ezt a szellemi nyomait, amelyeket elfúj a feledés szele. Ismerek egy pár ilyen író, akinek egyetlen régi írása sincs meg. Valami szomorúság jellegzi őket, valami tehetetlenség; – hogy

soha még csak nem is *merték* remélni, nem is akarták, hogy megmaradjanak. Még egyszer köszönet öregem a gondosságodért.

*

Tegnap *Pugno Raoul* zongoraművészt hallottam. Ugyanazokat a darabokat játszotta amiket apa (mondd meg ezt apuskának) sőt az előadási modora (a mozdulatai is) igen emlékeztettek apuskára.

A *Beethoven* XII. a *Chopin* Ballada és *Fantasie* impromptu *Grieg* Schmetterling Aus der Frühling mind ismerős dolgok nálunk.

Háromszoros élvezet volt hallgatni.

Itt küldöm nektek az öreg Pungó arcképét. (Rámázd föl ezt is)

Most este 6 óra van. Ma jó vasárnapom volt, bár nem változatos. Reggel: séta, újságolvasás. (Tavaszi langyos szinte édesizű levegő csókolt meg ma minden utcánjárót) Ebéd Bányainál. Pista bácsiékka¹ elementem Szép Ilonkába. Meghallgattam egy felvonást. És most hazajöttem, hogy őrség váltásra még neki készülhessek a dolgoknak. T.i. ma este 8-tól holnap estig a mentőknél fogok szolgálni. Vasárnap éjjel sok bicskázás, baleset esik, viharos érdekes orvosi éjszakára van kilátás. Automobilesetek!! (öngyilkosságokhoz, robbanásokhoz stb. automobilon vonulunk ki.) Munkka² a vén ősméntővel fogok együtt szolgálni egy csapatban. Ő lesz a primariusom. Óriási konziliumokat fogunk tartani. Egy ilyen kétségbeesett konziliumot el fogok neked majd mondani. *Figyelmeztess rá, ha otthon leenedek.*

De már isten veletek kezeteiket csókolom akiket illet és titeket öllelek a Lacit⁴ duplán üdvözlöm. Irjál édes kis bátyám, te belőled úgy is író lesz.

Ölel Jóska

¹ Kutanyelvire violaszínű tintával írt levél, a boríték elveszett.

² Hofbauer István és felesége

³ Munk Artúr

⁴ Brenner László

DR. BRENNER JÓZSEFNEK¹

Édes apuskám.

[Budapest, 1906. december. 4.]

Dohnányi hangversenye után $\frac{3}{4}$ 10 kor írom e sorokat. Ceruzával, hogy a postáról le ne késsek.

Első sorban is szépen köszönöm a pénzeket, amelyekkel Vasárnap legszebb álmomból zavart fel a levélhordó – egy még szebb (hatvan koronás) ébredésre. Amint láthattátok azonban e nap még volt pénzem (15 koronám! ugy ám) azon vettem például Lacikának² a könyvet. A posta remélem hibátlanul elvitte a Huck Finn vidám kalandjait. Ujságot annyit mondhatok, hogy az Új Időknél³ elfogadták egy novellámat és pedig képzeljétek az öreg, régi *kályhát*. De csak hat hét múlva jön. (Ez 40 koronát jelent) Kezeiteket csók.

Jóska

¹ Ceruzával írt levelezőlap. Címzés: Brenner dr. ügyvéd Szabadka *Miklós utca*

² Brenner László

³ Az írás az Új Időkből 1907. január 29-án 12/25. számában jelent meg a 8–9. oldalon.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Csüt. este. 6

[Budapest, 1906. december 6.]

Kedves öreg öcskös!

Már csak nekem kell levelet írni, ha ti nem érték rá.

Köszönöm, hogy olyan készségesen megtetted a kívánságaimat, kár, hogy nem kerested elő a receptet a szájvizhez és most nekem hazautazásig nélkülözni kell. T.i. *nem tettél bele tin et. benzoëst* (acid. benz.). És acid karbolic. – helyett acid. salycilic. van a receptben. Ez a baj. A parfüm kitűnő ellenben az olaj nem dióolaj és így nem festi be vörösödő hajamat. – Mindent egybevéve megegyszer köszönöm a fáradságaidat. A cikkeimet rakd el, majd ha hazamegyek ragasztunk. Írd meg, hogy milyen számokból vigyek még pótpéldányokat, t.i. melyeknél van mind a két oldalon írás s e miatt nem ragaszthatók kényelmesen. – A Huckleberry Finn kalandjait ajánlom különös figyelmedbe. Ennyit ritkán mulattam egy könyvön mint ezen. Magad is élvezhetsz benne. A *Tamás úrfi*t egészíti ki, amely már Laci² könyvtárában mint emlékszem megvan. Mellékelt borítékot juttasd el még ma Braunnak.³ Szeretnék neked sokat mesélni ma, de nincs idő. Feketébe kell öltözni és menni az Istenek alkonyába.

Szervusz

Ölel jó bátyád

és mindenkit csókol

Jóska

NB. Megbántam, hogy nem mentem haza. A ruháimat ki kell már vasaltatni és itt *egy egész forintot* kérnek érte. Otthon potyára *ment volna* a gáz v. gőz vasalónkon. De se baj. Majd rendezünk nagy vasalást 1906 dec 18-án. Ha élünk. Eszünk paprikást, savanyú paprikát és diós metéltet. Gyönyörű. Hazaviszem majd a *Pillangó kisasszonyt*.

¹ Ceruzával írt levél, a boríték elveszett.

² Brenner László

³ Braun Henrik, nem tudni milyen írást küldött a szabadkai újság számára Csáth Géza, ebben az időben nem jelent meg írása a Bácskai Hírlapban.

96.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves öregem!

[Budapest, 1906. december]

Első sorban kár volt búsulnod a Misának aljassága miatt. Velem is megtette. Ne is beszéljünk róla.² Én – akkor – sírtam is miatta, de csak dühből, meg azért mert otthon úgy főstötték le nekünk a bukást mint a lelki komizság, a léhaság és az akarathiány biztos ismervét. Abszolúte nem kell törődni ilyenkor semmivel. Bizzál magadban, ez a legfontosabb. Én bizok benned. Én is fáradtam a fizikával és a matematikával, hogy ezt a fogalomkört amely *akkor* (mint téged most) abszolúte nem érdekelt elsajátítsam belejussak. S ez akkor nekem lényegileg nem sikerült. Neked se fog sikerülni bár tudod is a tételeket, bár bevágod a szabályokat és bár hibátlanul fujod a definíciókat. Elégedj meg azzal, hogy megteszed a magadét. Megerőtetni, ne erőlted meg magad. Ez *mindenkor* fontos egészségi, szabály. s ezzel a dolgot elintéztük. Megjegyzem épen én is így voltam azzal, a komisz Misával. Egy Elégségest ígért és megmondta, hogy ne referáljak azután szépen elbuktatott. Számtanból. Ezért a butaságért és hülyeségért neked épen olyan kevés okod van magadra sőt reá haragudni, mint ahogy én nem haragszom egy emberre aki véletlenül *rakos*. De ezzel igazán vége.

*

A kosaramat ma postán föladtam. (A viteldíjat kifizettem). A csomagszállítók ugyanis, bár többször irtam, nem jöttek.

*

Vedd tudomásul, hogy az Ujságba nem én irtam, hanem az Ujság zenekritikusa. Jövő héten a M. Hirlapban³ tárca jön Lányiról és nemsokára azután írni fogok róla a P. Naplóba is.⁴

[A levélből elveszett a 4. és 5. oldal]

A kályha példányaiból egypárat legközelebb ha fölmegegyek. Új Időkhöz küldök.⁵

*

Egyéb írni valóm ma nincs. Csókolom az egész családot. Epedve várom a tiszta ruhát. Sok fehér vasaltszagú tiszta zsebkendőt kérek. Húst most ne küldjete. Most *csak ebédnél eszem kevés húst*. Mert enyhék a beleim. De kérnék *ha lehet* egy sárga jó paraszt sajtot (olyan tudod mint a zombori túró!!) és eceteseket és tésztát. Még egyszer mind. csókol Jóska

¹ Ceruzával írt levél, írólapra.

² Csajkás Mihály a szabadkai gimnázium matematika tanára. 1903-ban Csáth Gézát is megintette matematikából. Lásd Ifj. Brenner József (Csáth Géza) Napló (1903–1904). Szabadka 2007.

³ Az írás nem jelent meg.

⁴ Az írás nem jelent meg.

⁵ A novella 1907. január 27. 13/5. I. 116. jelent meg az Új Időkhöz.

97.

DR. BRENNER JÓZSEFNEK¹*Kedves enyéim*

[Budapest, 1907. január. 8.]

d. u. ½ 5

Lakásomon irom e sorokat. A beporosodott tollszárak és a beszáradt tintásüveg vártak rám. A háziak már hazaérkeztek. Csak néhány napja vannak Budapesten. (Átadtam nekik egész családunk részvétét) Egyébként a főváros utálatosabb mint valaha, hideg köd mászik be az ember madzsettáján egészen a válláig, nedves fagy keseríti az utcán járó embert és piszkos barna londoni színek. A vonat pontosan megérkezett. Mari néninél ebédeltem és Didénél² tettem látogatást. Most itthon tanulok. Szerencsémre Decsy Sanyi³ meglátogatott. Kezeteket és homlokotokat csak. Jozsi

LACIKA⁴ CSÓKOL JÓSKA

El nem tudom képzelni, milyen lehet az udvarunkon az a száraz kedves és nem hideg fagy, amelyen vígan ugrándozik: Móric!

Dezső⁵ a kulcsod véletlenül nálam maradt. Küldjem??????

A galocsnim csúfosan lemaradt.

¹ Violaszínű tintával írt levelezőlap. Címzés: Ngs. Dr. Brenner József ügyvéd úrnak
Szabadka Miklós utca 43.sz.

² Kosztolányi Dezső

³ Csáth Géza unokatestvére

⁴ Brenner László

⁵ Brenner Dezső

98.

BRENNER CSALÁDNAK¹

Dezső el ne feledd a „mérleget”

Kedves enyéim!

[Budapest, 1907. január 10.]

Első sorban is azért a kedves gondosságért kell köszönetet mondanom, hogy fagyoskodó hideg lábaim számára a gummicipőt azonnal küldtéték.

Amikor tegnap kimerülten a fagyos ködtől ebéd után fázzva hazajöttem és ott láttam a csomagot az asztalon – bizonyísten fölmelegedtem. Egyébként teljesen egészséges maradtam. Mindeztideig nem bírtam kollokválni. a tanárunk ígéretétől eltérőleg se kedden se szerdán nem jelent meg. Csak ma csütörtökön kezdte el. Voltak, akik számíttva arra, hogy hétfőn kezd, már vasárnap fölutaztak. Ezek most káromkodnak. Dehát régi dolog, hogy az egyetemen a tanárok az urak és nem mi. (Ezeket csak azért mondom el, hogy ha esetleg kíváncsiak tudni hát ne hogy úgy tűnjék föl, hogy én hallgatók mint dinnye a fűben; talán azt higgyétek, hogy nem sikerült a kollokvium.) E percben a lakásomon vagyok 1907. jan. 10. D. u. 6 óra. A szomszéd szobában háziasszonyom énekel érzelmes dalokat rekedt hangján. Künn – hála az égnek – enyhül az idő, sőt a tavasz első csalfa hirdetői a zongoraverklik is megszólaltak. Tekintve, hogy a mávot erősen támadjuk, erősen valószínű hogy február első vasárnapjára hazamegyek.

Ölel és kezeteiket csókolja

Jóska

¹ Violaszínű tintával írt levelezőlap. Címzés: *Szabadka* Ngs. Dr. Brenner József ügyvéd úrnak Miklós utca 43. földszint. *Szabadka*. Nagy templom megett

99.

DR. BRENNER JÓZSEFNEK¹

Jó apuskám!

Budapest 1907. jan. 17.

Egészen kitavaszkodott a főváros. Az utcákon máris ibolyát árulnak és mi felszabadultunk a téli bánatok alól. A kalocsnit a sarokba dugtam és élvezem a szép időt.

Tegnap itt járt az öreg Lányi.² Hivatalos dolgaiban. Nekem megírták és d.u. kettőkor találkoztunk a Pannóniában. Egész estig együtt voltunk míg csak a vonatra fel nem ült. Elvitt engem a Klein féle zongoraterembe, ott előadott egy sorozat zongoradarabot, azután sorra jártuk a kiadóit bemutatott engem és intézkedett a műveimnek új kiadása dolgában. Elmondta az öreg hogy most nem tud írni mert nagyon tele van a várakozással

Kérdősködött, hogy nincs-e valami ellenáramlat, mert nem tudna belenyugodni, hogy Miskolcon maradjon. Mondta nekem, hogy irt neked a napokban amelyben kért, hogy „minden befolyásodat használd fel“ nehogy fuccsba menjen a dolog. Vigasztaltam az öreget, hogy ne aggódjék, pedig Didétől³ hallottam (aki viszont Rózi nénitől⁴ hallotta) hogy van valami a városban, *hogy ne adják meg a nyugdíjat*. Ez disznóság lenne, amelyből lármát

kéne csapni. Erre vonatkozólag a jan. 31 előtti vasárnapon az Ujság a Magyar Hirlap és a Bud. Napló fognak írni Lányi összegyűjtött zongoradarabjairól.⁵ Ezt a Bácskai Hirlap át fogja venni és akkor Mukics urék tudni fogják, hogy nagy botrány lehet, ha komiszkodnak: nem mint a Milkó⁶ ügynél csak Szabadka határai között, hanem e haza tejjel mézzel folyó határai között is.....Este persze megtraktált és érzékenyen elbúcsúztunk. Mégegyszer megnyugtattam, hogy amit meg kell tenni, te megteszel.

*

Ami engem illet kitűnő egészségnek örvendek. Most megint reményem van, hogy súlyos 76 kilómat levehetem vállaidról. Majd meglátjuk. Ma ismét jó híreket hoztak a vasúti jegyekről, az ördög tudna elmenni rajtuk. Ez is eldől néhány nap alatt.

Tandíjra egyelőre nincsen szükségem. 27-éig: a tandíjmentesek utólagos beíratkozási határnapjáig. De ti nem adtok magatokról hírt. Dezső⁷ vasárnap írt, azótase; És Mádi?⁸

Kezeteket csókolja és mindenkit csókol jó fiad Jóska

¹ Violaszínű tintával kutyanyelvre írt levél. A boríték elveszett. Megjelent: Magyar Szó – Kilátó, 2006 január 20-21., 46. évf. 3. szám.

² Lányi Ernő

³ Kosztolányi Dezső

⁴ Kosztolányi Ágostonné, Kádár Rozália (1829–1916), Kosztolányi Dezső apai nagyanyja.

⁵ Lányi Ernő 1907. március 1-én került a szabadkai Zeneiskola igazgatói székébe. A Városi Tanács határozata ellen id. Gálfy György fellebezett, mert sokallotta Lányi Ernőnek megállapított fizetést, valamint Lányi nyugdíjára vonatkozó határozatot sem tartotta helytállónak, mert arról hallomás alapján döntött a közgyűlés. Gálfy György fellebezését 1907. március 24-án a belügyminisztérium elutasította, jóváhagyta a szabadkai törvényhatósági bizottság határozatát. (Magyar László: *Lányi Ernő szabadkai évei*. Levéltári dokumentumok. Szabadka 1999. 8–9) Csáth Géza ugyan elkészíti Lányi munkásságáról szóló tanulmányát, azt viszont csak a Budapesti Napló közölte: *Lányi Ernő összegyűjtött művei*, 1907. január 30. 12/26. 9.l.

⁶ Milkó Izidor (1855–1932) író újságíró 1906. december 18-án felajánlotta könyvtárát a városnak. A Törvényhatósági bizottság december 27-án napirendre tűzte Milkó ajánlatát, ám a városatyák egyharmada elutasítja a könyvtár megszerzését, mondván: „Szabadka városának nincs szüksége tudományos könyvekre”. Mások szégyenletesnek tartják, hogy a város ócska könyveket vásároljon. A botrányos közgyűlés után Milkó Izidor elutasította ajánlatát. (Magyar László: *Milkó Izidor és könyvtára*. Levéltári dokumentumok. Szabadka, 1997.)

⁷ Brenner Dezső

⁸ Brenner Etelka

BRENNER CSALÁDNAK¹

Kedves enyéim!

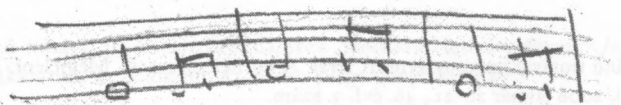
[Budapest, 1907. január 20.]

Az első sorom ma egy kérés.

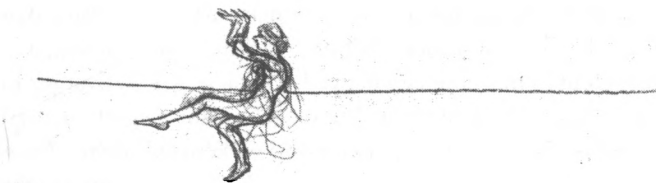
Megint hidegre fordult az idő Pesten és az én nagy méreteimhez újra szűk lett a Gundáék paplanya. Ha nem okoz nektek túlságos alkalmatlanságot (míg nekem fáztalan éjjeleket biztosít) Kérlek, csomagoljátok össze a kék paplant és a cseléd vigye el holnap, Hétfő kilenckor d.e. Kosztolányiékhoz egy levéllel, amelyet itt mellékelek Dide számára.²

*

Másodszor elmesélem *Allan Maud*³ táncát. Tegnap láttam ezt a csodát. Gondoljátok el. Elsőtétül a színpad azután *szürke* félhomályban ott áll: puszta könnyű zöldsejtem ruhában ő. (Zöld a ruha azért, hogy fehér bőre némileg rózsaszínűnek látszék) A zenekar cellóin pedig megszólal a Chopin valse

Ő pedig megindul csodálatos, sohase látott – de mégis természetes mozdulatokkal (Híre hamva sincs itt a komisz balettnék a spiccelésnek a merev, lábnyújtásnak stb.) Mintha uszna a levegőben. Nagy szemei csillognak és sovány szép arca valami különös bánatos kifejezést ölt. A kezei csodálatosan hömpölyögnek a levegőben, mint két kígyó. Olyan könnyen és annyira *normális* emberi mozdulatokkal mozog, (amelyek persze nála hasonlíthatatlanul megnemesednek megtisztulnak) hogy az ember azt hiszi, hogy a *zene hangjai valami nagy delejt mozgatnak a szívében, amely ismét a lábait, a karjait és a derekát kormányozza*. Való igaz, hogy ez a lány, csodálatosan érzi a muzsikát. Sovány fiús lába, de bájosan lányos keskeny lábikrája és hosszú dereka van, amely csontos és, amelyen az inak mozognak s a csigolyák mozgásai is meglátszanak. Általában valami nemes keveréke a fiús és lányos testi szépségnek; mert aki reá azt mondja, hogy nem szép, az nem érti...Az volt a baj, hogy az összes lapoknál nem a zenekritikusok írtak a premierről, mert akkor csakugyan érdeme szerint méltányolták volna ezt a csodát ezt az új táncművészetet. Puccini Pillangó Kisasszonya óta nem volt ilyen szenzációs följegyezni valóm. Azután képzeljétek, amikor a muzsika vidámabbra válik. Mint egy őzike vagy egy cirkuszos-fiú szökelli körül a színpadot a kezeit maga elé tartja.

Mind gyorsabbá válik az „ugrálás” az ajkai mosolyognak és kinyilnak végre az örömmámorban lerogy a földre.

Azután csodálkozva körülnéz lassan felkél és míg a zene újra szomorúvá válik, bánatos mozdulatokkal bevégi a táncot. De nem lassúak levertek ezek a *bánatos* mozdulatok, hanem gyorsak élénkek (szóval úgyszólván elképzelhetetlen a dolog így távolságból) A Salome álmát el se mondom, amelynek a muzsikája is igen érdekes. A Chopin táncok remekek voltak.

*

Kezeteket csókolja és mindannyitokat ölel Jóska

(Képzeljétek 20 koronán felül van pénzem és már 20.)

De most megyek ebédelni

Vasárnap. dél. 1 óra

¹ Ceruzával merített papírra írt levél. Megjelent: Magyar Szó – Kilátó, 2006. szeptember 9-10., 45. évf. 36. szám.

² Kosztolányi Dezső

³ Allan Maud Gwendolin, amerikai táncosnő, 1907. januárjában lépett fel a Király színházban.

101.

BRENNER DEZSŐNEK ÉS BRENNER LÁSZLÓNAK¹

[Budapest, 1907. január 22]

Kedves Dezső és Laci öcskösök. Épen ebben a pillanatban olvastam el kedves pirostentás, kéktentás és *föltétlenül csirkeszagú* leveleteket. Dezső! – ez a szellmidéző humoreszk igen jó lesz de vigyázni kell a megírására. Megírni mint hiszem nehezebb is. De ha megtalálod rá az utat – akkor sikerülni fog. Én pl. nem tudnám most *elkezdeni*. – De még e héten levelet írok külön Lacinak, neked, Mádinak.² Anyikának már előre is köszönöm a finom ennivalót amelyet Árpai holnap hoz. – Te Dezső az ujságban olvasom, néhai Manojlovics „Mikor halt meg Manojlovics”, miben és hogyan. Mi ujság az

iskola körül. Ezekre kíváncsi vagyok. A finom és *otthoni szagú* paplant már megkaptam kiterítettem az ágyra és örülök neki. Most ½ 5 van. Mindjárt ozsonnázni fogok. Te Dezső megtaláltam a székrekedés orvosságát. Gyors és biztos. Reggeli után megenni egy negyed v. nyolcad kiló szilvát, ez kitűnő. Két napja már nekem sehogyse ment. Ma reggel 9 –kor megettem a szilvákat (fontos hogy *sok* és finom (kilója 40x) legyen) és képzeld: délre. *Ezenkívül, hogy áll a Lányi ügy!*³ Itt is csunya fagy dühöng. Nem lehet járni az utcán. Jól vagyok. Ölel mind. Jóska

¹ Violaszínű tintával írt levél, sérült. Címzés: Ngs. Brenner Dezső és Laci öcskösök Kis=Miklóská utca 43. Nagytemplom megett *Szabadka*

² Brenner Etelka

³ Lásd a 99. levél vonatkozó jegyzetét.

102.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves öreg Dezső bátya!

[Budapest, 1907. január]

Köszöntelek. A kis bátyát finoman irtad meg, – és hivatalosan is buzdítlak, hogy e nemben gyakorold magad, – az epikus kényelmessége és a humor megvannak benned bár ez utóbbi csak csirában, a jelenet *komikumát* jól meg tudad látni – ez fontos!

A B. H. nem hoz a felolvasásokról komoly tudósítást, – s ez az oka cikked sorsának. Nem hoz azért mert a gyarló diletáns felolvasások nem ütik meg a mértéket és mert e tehetségtelen felolvasások iránti kiméletből a szerkesztő kritikát nem, hanem ami annál rosszabb üres frázisokat alkalmaz. Különben is egy kutyanyelv sok! Félkutyanyelv öreg! Egyenlőre azonban tanulj, hogy ha a január 31-i bizonyítványkiosztás rosszul is üt be, azt a jun 29 én kireparálhatod !!!!!!!!!!!!!!!!!!!!!

Pesti hírek.

Idő. Állandó –4°R-os hideg.

Naponta hó. Lábfagyások, és naponta kb. 20 kr, kiadás fűtésre.

Reggelenként az u.n. harcias – sziú indiános fölkelés, amikor a fölkelő tárgy (már mint orvostanhallgató) a dunna alól kibújva folytonos ugrálással és *áhá, áhháhá, brrhaha* kiáltásokkal igyekszik a szoba hőmérsékét a fagyponthoz emelni.

2. (Állapotok)

Különben kitűnő dolgunk van. A tejhez minden reggel habot kapunk, és habos cacaot iszunk. Vacsorára remekül esik a tea sonkával. (Talán csak nem felejtettétek ki a kofferból a *tabloid* – teát!?!?)

Egy baj van. Vagy szerencse!? Reggelenként már $\frac{1}{2}$ 8 kor óra van. Az anatómiai intézetben (9 kor gyógyszeratan (dr. Bókay)² a gyógyszerataniban mely a klinikán van, 10 kor élettan az élettaniban. 11 kor újságolvasás és

az egyetemi körben 12 kor ebéd. D. u. otthon tanulás vagy boncolás az anatómiai intézetben.

Van egy más baj is. A fűtőanyag drága, és ha ilyen idő marad, legalább 5 ftrba kerül kettőnknek a fűtés a jövő hónapban.

Érdekes dolgok. Ma este 6-8 vonósnégyes kompániában fogok szerepelni. Mr. Bolte-nál (ami egy jó oszonnát is jelent) Játszani fogjuk Mozart vonos ötösét. 2 hegedű 2 brácsa 1 cello. Én játszom az 1 brácsát. – Holnap este az operába megyünk meghallgatni a Don Juant. (Most ütöm a fejem, hogy elfeledém elhozni a tulajdonomat képező Don Juan zongorakivonatát!)

*

Apuskát interpellál meg (egész titokban) a következő dologról. *Nagy Laci*³ kursust hirdet az anatómiából szigorlatra való előkészítésképen. A szigorlat elméleti és *gyakorlati*. Ára 40 korona. Én eigentlich nem akarok résztvenni, de azt gondoltam, hogy rossz néven veszi ha nem iratkozom föl. *Rossz néven veszi azért, hogy én esetleg nem nyújtok számára módot, hogy így szóljon – Maga nem fizet semmit!!* Apuska aki a hasonló társadalmi kérdések megoldása iránt a leérzékenyebb, meg fogja mondani nekem mint csináljak ebben az esetben. Az ő kifinomodott meglátásával ítél a helyzet fölött. (Ne tudja a dolgot a családba mindenki, e levél ne köröztetessék és sürgősen írd meg a választ. (Apa azt is mondja meg, hogy mennyi idő múlva viziteljek *Nagy Laciéknál*? (most 4ik hetesek)!....)

*

Neked még egyszer köszönöm a hosszú tudositást. Irj sokat! Laci⁴ és Mádi⁵ is!! ... kérdések:

1.) Készen van-e az új ruhám??

2.) Mikor külditek? (Küldjétek mihamar!, hiszen úgyis csak ünnepélyes alkalmakkor húzom fel, szeretném, hogy ne kelljen minden jó társaságba fekete ferencjозsefembe⁶ feltűnni)

3. Laci írjon nekem a választásokról segítség nélkül. Egyszer magyarázd el neki a dolgot. (Mi a képviselő, mit csinál, ki helyett dolgozik, akik helyett dolgozik azok választják és fizetik, – milyen pártok vannak (magyar és német) stb. ?!! Irjon.

4.) Apuskának minden jót kívánok új cilinderéhez, mondd meg neki, hogy ilyenformán nekem csak 1. közép¹rossz kalapom van!?? – Várom a ládát! Mind csók. Apuka és anyika kez. csók jó bátyád. Józsi

LACINAK TÍZ PUSZI!

¹ Fekete tintával másolópapírra írt levél.

² Bókai Árpád (1857–?), előbb a kolozsvári, majd 1890-től a budapesti Orvostudományi egyetem gyógyszerész tanszékén tanár.

³ Nagy László

⁴ Brenner László

⁵ Brenner Etelka

⁶ Ünnepek férfi viselet a XX. század elején.

103.

DR. BRENNER JÓZSEFNEK ÉS BUDÁNOVITS ILONÁNAK¹

Édes Apuska és Anyika.

[Budapest, 1907.] február 2.

Úgy veszem észre, hogy a család végkép levette rólam a kezét. Az egész elmúlt héten csak Dezső bátya² eresztett meg egy rövid sürgőnyszerű levelőzlapot és Laca³ egy tudományos levelet. Úgy, hogy ez idő szerint a legszorosabb értelemben *ki vagyok koplaltatva* az otthoni hírek iránt. Az ilyen beteges éhezőt, kiéhezettet, csak a legjobb táplálékkal lehet megmenteni az életnek s épen ezért arra akarlak benneteket kérni írjatok már ti is egypár sort.

Azzal kezdtem a levelet, hogy a család levette rólam a kezét, és hogy ezt veszem észre. Valóságos ellentmondás van szavaimban ugye? Hiszen épen ma kaptam meg a pénzt amit küldtetek. (Köszönöm is szépen és csókolom a kezeteket érte) Hozzá még 20 koronával többet mint amennyit kértem.

És mégis elhiszitek nekem magatok is amit mondtam? Most Szombat este (ünnepnap) itthon irom e sorokat a szobámban. A háziak vacsorálni

készülnek és kinn a csöngető villamos embereket szállít, akik mihelyt leszállnak már sietve fölmennek egy házba, ott letörlik a lábukat, levetik a kabátjukat megmossák a kezüket és meleg vacsorához ülnek. S ha eszembe jut az otthoni szoba, amelyet olyan tisztán látok most mint a tenyeremet – amint behozzák a kényeret és Dezső megszegi amint Apuska bejön az irodából a tolazkodó Móricot kikergeti s Etelka⁴ aki a lámpánál újságot olvas. Anyika a nagy ebédlőben kézimunkát v. strinflit munkál s Laci mellette rajzol – nos igen ha eszembe jut akkor olyan rosszul esik az én vajaskenyerem sőt kitűnő foghagymás kolbászom is, így semmi kedvem enni. Amint láthatjátok érzékeny napom van. Dehát én vagyok én ma is, - és nem írok hazugságot.

Fölmerül azonban a probléma, mért küldött apa húsz koronával többet. (Irtam hogy elég lesz 40 is) Mert elkelni elkél. Egy két inget, egy rojtozatlan szélű „általános nadrágra” még mindig szükségem van. Erre vonatkozólag is kérlek írjatok A harmadik pont a mérlegen a farsangi hazautazás kérdése. A naplónál kérni fogok újságírójegyet (teljesen ingyen) de ha nem jó meg időre: akkor is okvetlenül menni akarok. Spendirozok rá 6 koronát. Csak egy hírcikket kell érte írni (egy óra alatt), és megvan a pénz. Apa tehát légy jó, kérj *feljegyet* is minden eshetőségre. Amint írtam: a disznó csomagások nem jöttek el a kosaramért. Úgy látszik most a havazások miatt szorulnak ők is. Dictum factum még van egy ingem egy alsóm és zsebkendőket mosattam. Majd Hétfőn megy minden, addigra Katica néni mozgósítható, úgy hogy talán én már Pénteken v. Szombaton visszakaphatom az egész históriát.

A negyedik újság amit írhatok, hogy teljesítem apa hő vágyát: itthagynom a húscsafatokból összeállított háziasszonyomat. És pedig márc. 1.én megyek el. Azért ekkor, mert *Pártos Bence*⁵ a leendő lakótársam csak ekkor lesz szabad ember. Ketten persze olcsóbb és jobb lakást kaphatunk a pénzünkért.

Már ½ 9. Ti már meg is vacsoráltatok s a nagy ebédlőben komotizáltok. Jó nektek. Én sietek a levelet föladni.

Ölel csókol mindanyitokat és kezetek csókolja. Jóska

Pest, Szombat, 2. Febr.

1907. [ceruzával]

¹ Violaszínű tintával levélpapírra írt levél. A boríték elveszett.

² Brenner Dezső

³ Brenner László

⁴ Brenner Etelka

⁵ Pártos Bence

BRENNER DEZSŐNEK¹

[Budapest, 1907. február 6.]

Öregem. Remélem már egészen egészséges vagy. Én is. Csak ez a komisz obstpátio ne volna. Az orvos ismét klisztir-kurát rendelt. Ezért hát *ki ne feledjétek* a kosárból a *nagy gummicsovés klisztirt*. Okvetlen küldjétek el és kérd meg anyikát is, hogy mindenkép legyen neki helye, mert nélküle csunya bonyodalmaim lehetnek. Te pedig öregem csomagold be a mi nyári klisztirünket és add rá áldásodat. Egyébként egészségem egészen jó remek étvágyam van és (komolyan!) lassan eszem. Nagy ujságot mondok levetettem a hajamat. A multkor elmentem borbélyhoz és még én ujságot olvastam, a gazember lekapta a sörényemet. Iszonyú volt a tükörbe nézmem. Mádi² ír-e már? És Laci?³ Irj te is mindenről. Most ti úgy tesztek mint ha ezt gondolnátok: a Józsi ügyis olyan fene sokat ír minek írjunk mi? Csók. mindenkit ölel Jóska

¹ Ceruzával írt levelezőlap. Címzés: Ngs. Brenner *Dezső* úri kisasszonynak *Szabadka* Miklós utca 43.

² Brenner Etelka

³ Brenner László

BRENNER CSALÁDNAK¹

[Budapest, 1907. február 9.]

Kedveseim. Hiába, már látom minél többet írok én, annál kevesebbet írtok ti. Irtam, hogy farsangra szeretnék menni és mindenféle reformokat tenni az alsó és felső ruhatáram dolgában, meg Mádinak² könyörögtem, hogy legyen olyan „irgalmas“ és írjon már....egy rossz betű se gyött Dezső³ levele óta. (Annak egy hete). Itthon pedig majd megvesz bennünket a hideg. Most hangverseny után írom e sorokat egy melegre fűtött étteremben (kifőzőhelyen) ahova kivételképen betévedtem mert a hangverseny már kilenckor végződött. Ujságok: 1) vettem Sztetoszkopot 2) Meginterjuholtam az egyetemi tanárokat a szerumügyben. Mai B.N.-ben olvasható.⁴ 3.) Epekedve várom a zsebkendőket. Ma olvastam, hogy *Sándor* Erzs⁵ lemegy Szabadkára. Tehát ti is hallani fogjátok ezt a lányt, akinek *a világ egyik legcsodálatosabban szép* hangja van birtokában. Irjatok erről. Csók mind Jóska.

¹ Ceruzával írt levelezőlap. Címzés: Szabadka Brennerék Miklós utca 43. *Szabadka*

² Brenner Etelka

³ Brenner Dezső

⁴ Budapesti Napló

⁵ Sándor Erzsí 1907. február 12-én, az Izraelita Nőegylet hangversenyén lépett fel.

106.

BRENNER CSALÁDNAK¹

[Budapest, 1907. február 9.]

Édeseim! Épen most kaptam aranyos írásaitokat. Már dühöngtem rémesen, (mert seholye találtam levelet, amikor hazajöttem) amikor a háziasszonyom hozta. – Első sorban is Mádikának² köszönöm nagylelkű ajándékát s tekintve, hogy egy magyar író havonként igen bajosan keres meg 30 pengőt – el is fogadom tőle. (Egyelőre) Sándor Erzsit³ okvetlenül hallgassátok meg. Oly csodálatosan szép hangot én többet nem hallottam, mint ezé a székely lányé. Apuska ha szó esik erről – kérem őt – szóljon vele rólam. A Napló⁴ mindig ír Sándor Erzsí minden lépéséről és én nem csak fázisokban de komoly fejtegetésekben dicsértem meg a kisasszony művészetét. – Köszönöm öreg Laci öcsém,⁵ hogy olyan szépen megírtad a cirkusost, s te jó Dezső ugyancsak összegyűjtötted a számban a nyálat azokkal a mondatokkal, amelyekben a vacsora utáni hangulatot festetted. Most csak azért imádkozom, hogy holnap megjöjjön a csomagom (14 napos ing elvégre nem a legjobb szagú.) Köszönöm megegyeszer hosszú jó leveleteket. Remélem, hogy csütörtökre új levél fog jönni. Dezső téged megkérek, hogy a B. Naplóban legközelebb megjelenő tárcámról⁶ interjuvolj meg *mindenkit* a családban aki olvasta. Ölel csók mind.

Szombat este ½ 7

Jóska

¹ Fekete tintával írt levelezőlap. Címzés: Nags *Brennerék Szabadka* Miklós utca 43.

² Brenner Etelka

³ Lásd az 105. levél vonatkozó jegyzetét.

⁴ Csáth Géza 1906-tól 1912-ig folyamatosan kísérte Sándor Erzsí művészi pályáját, kritikusi munkássága alatt 10 alkalommal foglalkozott páratlan tehetségével.

⁵ Brenner László

⁶ Ebben az időben a Szeged és Vidékben jelent meg egy tárcája *Laci újsátrónak készül* (1907. febr. 10. 6/34. 2–3.), a Budapesti Naplóban viszont *Nagy Balázs – Balázs* címen jelent meg írása (1907. febr. 24. 12/48. 3–5.). Feltételezzük, hogy az előbbi kapcsán volt kíváncsi a család véleményére, hiszen azt öccséről Brenner Lászlóról írta.

BRENNER DEZSŐNEK¹*Kedves jó Dezső öcskös.*

[Budapest, 1907. február 23.]

Köszönöm a hosszú leveleteket.

1.) Mellékelve irok Kistentajnak. *Azonnal add át neki.*2.) Csókolom Lacit² Irjon. Küldöm neki a híressé vált cikkit.3.) Csókolom Mádyt³ Irjon.

4.) Mi van a zongora-üggyel?

5.) Lányiék Pesten vannak. Ma beszéltem velök a Metropolban. Igen kedves asszony a Lányiné és csinosak, okosak a lányok.⁴

6.) Én magam igen jól vagyok. A családban is mindenki egészséges.

7.) Irjatok a dalárdabálról.

8.) Mi van a böggövel.

9.) Mit csináltok.

Én még a héten hosszan irok.

Irj nekem az olvasmányaidról.

Mindenkit csókolok

Jóska

Fölbontottam a levelet. Itt a vegetarianus vendéglőben írom a pótlékot, ahol most egy barátommal vacsorálunk. Képzeld és lásd ez az egyszobából álló étcsarnokot, amelyet valami finom keresztény vajság jellemez. Az asztaloknál vegetarianus öreg nagyszakállú öszek ülnek; akiknek piros az arca és elhatározták, hogy 100 évnél előbb meg nem halnak. Két auerlámpa szórja sugarait a fehérre meszelt helyiségre. Az abroszok és a poharak ragyognak. Itt elfelejtjük, hogy hús van a világon, véres, izes hús, amit mohón rágunk s amire ha fáradtak vagyunk vagy éhezünk mindig először gondolunk. Csendesen beszélget, mindenki. Dohányfüst nincs és az öreg vendéglősné, aki komoly és tudós arccal járkal le föl mosolyog mostan.

Irj ám! Ölel Jóska

¹ Írólapra violaszínű tintával és ceruzával írt levél. A boríték elveszett.² Brenner László

³ Brenner Etelka

⁴ A Lányi család mielőtt Szabadkára költözött, néhány napot Budapesten töltött. Lányi Ernő felesége Dombai Erzsébet (1866–1944). A két Lányi lány Sarolta (1891–1975) és Hedvig (1894–1984).

108.

BRENNER CSALÁDNAK¹

[Budapest, 1907. február 28.]

Kedveseim. Végkép el vagyok keseredve az idő miatt és innen van, hogy az íráshoz sincsen kedvem.

Az ujságok amiket mondhatok a következők.

1.) A tanulás megy. A szivhangokat elég jól tudom már hallani. S a kopogtatásban is haladok.

2.) Dezső² csak tanulj Fizikát, Matematikát és Bőgőt. Meg nem bánod.

3.) A XX. század elfogadta közlésre a zenei cikkemet.³ Április 1-én jönni fog.

4.) Azt álmodtam, hogy Szabadkán, nagy szél van és Laci⁴ megfázott, vigyázzatok az öreg úrra akit nyitott kabátok és egyéb gatyázások iránt való hajlamairól jól ismerek.

5.) Ma este Lányiék⁵ is az Operába mennek, ott együtt leszek velök.

6.) Jaj de jó, hogy holnap elseje!

T.i. én február hónapot nem szeretem.

7.) Milyen nálatok az idő.

8.) Laci Mády⁶ írjatok drágáim.

9.) Szennyest Hétfőn v. Szombaton küldöm

Ölel csókol mind. Jóska

¹ Violaszínű tintával írt levelezőlap. Címzés: Brennerék Miklós utca 43. *Szabadka*

² Brenner Dezső

³ A kérdéses írása a Huszadik Század augusztusi illetve szeptemberi számában jelent meg. *Jegyzetek a zeneművészet fejlődéstanához.* 689–701; 777–791.1.

⁴ Brenner László

⁵ Lányi Ernő és családja.

⁶ Brenner Etelka

BRENNER CSALÁDNAK¹

[Budapest, 1907. március 2.]

Kedveseim. Még mindig nincs végelezve a Tél perszonálása s ez végkép elrontja a kedvetem. Alig várom már, hogy csak gyorsan muljék ez a lomha idő és a Husvét itt legyen. Itt legyen a fakadó virágok szagával és a rózsavíz foltjaival együtt, amely a nők ruháin szerteszét folyik (de ők nem bánják mert meleg van s a megfázástól félni semmi ok nincs). Apa elsejére küldötte a pénzt. Megkaptam és hálásan köszönöm A fehéreneműt ma küldöm. Remélhetem-e, hogy csütörtökre visszakülditek? Zsebkendőm aggasztóan kevés volt most legutóbb, talán otthon maradt néhány; kénytelen voltam egy szárító módszert alkalmazni, amely igen célszerű, de kellemetlen. Irjatok. Mindannyiokatok csókollak százszor. Hogy vagytok. Lányiék² Szabadkán vannak már? Etelka³ drágám írj te is és tejszagú cukorizú Laci⁴ ÖLEL MIND JOSKA

¹ Violaszínű tintával írt levelezőlap. Címzés: Brennerék Miklós utca 43. *Szabadka*² Lányi Ernő 1907. március 1-én tette le a hivatali esküt. A Lányi család 1907 februárjában érkezett Szabadkára.³ Brenner Etelka⁴ Brenner LászlóDR. BRENNER JÓZSEFNÉNEK, BUDÁNOVITS ILONÁNAK¹*Kedves Anyikám!*

[Budapest, 1907. március 11.]

Tegnapelőtt kaptam meg pompás fehér neműeket és a pompás süteményeket. A sajtot még érni fogom hagyni, de már tészta alig van. Köszönök szépen mindent, de legfőképp a kedves gondosságot amellyel régi szerelmemre a leváros buktára tekintettel voltál. Ma már nem vagyok telhetetlen és bölcsességgel megtanultam, hogy csak azt tekintjük jónak amiből nincs sok („beleszámítva a pénzt, örömet, fényt szerelmet“ mint a költő mondja) s ezért igazán nem is kívánok több lekvárt. (Csakhogy némileg meg kell öregedni míg az ember ilyet megtanul; emlékszel még tavaly hogy nevettünk amikor apa a csemegére kijelentette hogy az csak a *szájjízéltető*nek való; ez a szájjízéltető-bölcsesség egyike az élet legfényesebb titkainak.)

Most Vasárnap este van. Itthon dolgozom. 8. óra. A háziak vacsoráznak és künn újra fagy. Irtózatos ez a hosszú hideg. Egyébként egészséges vagyok és minden héten átlag egy két hangversenyen jól is mulatok

Hát ti hogyan éltek. Mády² az én jó húgom nem ír semmit nyilván

büszkeségből, hogy ő a hazát szolgálja. Legyen tekintettel rá, hogy mi Naplók³ üjtük, legjobban Apponyit⁴ a silány tanítói fizetésrendezés miatt.

Mind. ölel csókol! Kezeteket csókolja Jóska

Budapest 1907. III. 11.

¹ Violaszínű tintával írt levelezőlap. Címzés: Ngs. Brenner Józsefné úriasszonynak *Szabadka Miklós utca 43.*

² Brenner Etelka

³ Budapesti Napló

⁴ Apponyi Albert (1846–1933), 1906, április 8-tól 1910. január 17-ig a koalíciós kormány vallás és közoktatásügyi minisztere volt.

III.

BRENNER CSALÁDNAK¹

[Budapest, 1907. március 15.]

IRJATOK MÁR!!!

Kedveseim! Március tizenötödike és szünet. De milyen kedélytelen komisz nap ez most Pesten. Hideg van künn. Még mindig nem akar Tavasz lenni. Én lassan és kedvetlenül dolgozom a zenei tanulmányomon² amelyet holnap a szerkesztőnek kell adni. Emellett ez a hónap anyagilag rosszul ütött be; Nem tudtam írni semmit, sok dolgom volt (Szerencsére még az egészség jó) Dezső³ öregem írd meg nekem, hogy az *otthoni üveg-klíszírtre* rá leet-e húzni a gumicsövet, amelyet haza akarok vinni (Vagy vigyem haza az egész edényt is?) Most csak még abban bizok, hogy holnap szombat reggelre írtok. Alig várom, hogy haza menjek!

El ne feledjete vasúti jegyet küldeni. A Farkastól⁴ kérd el – Apuska kérlek! – a Pavesetich[?] hegedűt. Azon szeretnék játszani; én *Iff Brenner József*. Ma a következőkre gondolok: Olajos káposzta, rózsavíz, kalács, Laci⁵ orra, Laci torka, diós rétes, tölt. káposzta, Beethoven szobor csók Jóska

¹ Violaszínű tintával írt levelezőlap. Címzés: Ngs. Dr. Brennerék. Miklós utca 43. *Szabadka*. Nagytemplom háta megett.

² Magyar zenekari hangverseny [a Nemzeti Zenede koncertje]. Budapesti Napló 1907. március 16. 12/65.

³ Brenner Dezső

⁴ Farkas József, szabadkai mérnök.

⁵ Brenner László

DR. BRENNER JÓZSEFNÉNEK, BUDÁNOVITS ILONÁNAK¹

Kedves anyikám!

[Budapest, 1907. április 18.]

Most elővettem a levélpapírostromot és írok neked. És pedig három dologért:

Először azért mert ma van a *születésednapja*. Azoknak az üdvözlétei és jó kívánságai közé akik téged szeretnek fűzd kérlek az enyémet is. Kívánok neked jó egészséget amely a legfőbb jó s a többi...istenre bízom, az apróbb dolgokat intézze el ő szent felsége.

A másik amiért írok az, hogy tegnap láttam, a *Molnár Ferenc* szindarabját „az ördögöt” a Vigszínházban. Ilyen fényes varázsos perspektívájú remekmunkát még nem sokat láttam életemben. Már megjelent könyvalakban. Apának ajánlom vegye meg a kaszinó számára és gyönyörködjétek ki magatokat benne. Fényes multság lesz még olvasva is, nem bánjátok meg.

A harmadikat is (bár nehezen) de megírom. Apa azt mondta, hogy nekem e hónapra még néhány koronát fog adni. Mostanában rosszul megy az írás, hát nem erőltetem magam meg azután nem is akarok kiadni a kezemből valami komisz munkát....² Ha tehát könnyen birjátok nélkülözni azt a nekem szánt pénzt, akkor kérlek most küldjétek. (Ha nem, akkor ne aggódjatok, előlegeket fogok felszedni)

Egyébként az idő csodaszép, napos. A levegő jó. Hát nálatok?? (A gyerekek se írnak!)

Kezedet és kezeteket csókolja

jó fiatok

Best. 1907. ápr. 18.

¹ Merített papírra violaszínű tintával írt levél. A boríték elveszett.

² 1907. január 1-től május 1-ig 79 írása jelent meg a lapokban.

DR. BRENNER JÓZSEFNEK¹

Kedves Apuskám.

[Budapest, 1907. május 1.] *Szerda*

Most néhány napja állandóan jó dolgokat hallok. Vasárnap írja nekem Dezső,² hogy jól vagytok mindannyian. Hétfőn reggel kapom a lapotokat, hogy van zongoránk. (Hurrá, hurrá hurrá mondtam magamban.) Hétfőn délben hallom, hogy Jani bácsit³ végre kinevezték őrnagynak. Ma korán reggel

hozza nekem a postás a havi gázsimat....kell e még több? Kell! A tetejébe kérdezitek tőlem hogy mi jót kérek ennivalót? Hát már így a tejben vajban uszom lelkiileg és testileg is! Ma május elsején gyönyörű idő és vakáció van. Az egész délelőttöt elcsavarogtuk lakótársammal – új lakótársammal – Pártos Bencével. Az én régi szobámba betettek egy nagyobb kanapét tegnap. Ketten fizetünk húsz pengőt. Gondoltuk magunkban: erre a néhány napra már nem érdemes költözködni. – (Aminthogy nem is érdemes!)

De hogy sorba menjek a dolgok között, először megirom a nálam levő kottáid jegyzékét

Bach: Wolhlt. Klavier I. II.

Csajkovszky: Jahreszeiten[?]

Siposs Drégely

Mozart szonátái

Szonatina album (anyikáé)

Egyéb nincs. Azt hiszem, hogy míg hazamegyek ellesztek ti is az öreg Beethoven mellett. Addig megszerzem Bach minden zongoramunkáját. Már megvan

Francia szvitek

Partitas

Invenciók

Most Bach érdekel legjobban. Mióta feljöttem csak Bachot zongorázom. Bámulatosan tanul belőle az ember kottát olvasni, amint mondtad is. Beethovent utánna egészen könnyen játszom.

*

Hogy milyen ennivalót szeretnék? Hát azt hiszem egy kis zombori túró, egy kis Kossuth-pogácsa és kiváltkép disznókarmanádli jó volna.

*

Ha valami kotta kell apa – (képzelem, mennyit muzsikáltok most, a régi kedves esték visszatérnek) – írj nekem. Egészen új példányban a klasszikusokat olcsón meg lehet szerezni. Persze nem biztos az ember, hogy megkapja épen azt amire szüksége van.

*

Tessék, kár volt dicsekedni a szép idővel: — mire ideértem az írással: sötét lett a szoba és eső csapkodja az ablakokat.

*

Mellékelek egy levelet; Dezső jutassa el Braunnak.⁴ Előre is köszönöm neki. És köszönöm nektek mindannyitoknak a megemlékezést.

És neked apa hálásan köszönöm a gázsit. Írjátok meg miket muzsikáltak mostanában.

Kezeiteket csókolja

és ölel hű fiad Jóska

¹ Fekete tintával levélpapírra írt levél.

² Brenner Dezső

³ Decsy János

⁴ Braun Henrik

114.

BRENNER CSALÁDNAK¹

Kedves enyéim,

[Budapest, 1907. május 19. előtt]

Amikot tegnap megkaptam a kosaramat és a kirakása után szemlét tartottam a tartalma fölött enyhén szólva dúsgazdagnak éreztem magam. Ma már kezdem belátni, hogy a dúsgazdagoknak is lassanként el kell szegényedni, és sok pogácsából is lehet kilenc pogácsa amennyi tudniillik most van. Mintegy! nem bánom: tegnap volt az első nyári nap és ilyenkor pazarolni jogunk van. S énnekem duplán és százszorosán meg kell köszönnöm; hogy lehetővé tettétek, hogy pazaroljak. A Kossuth pogácsáról nem akarok írni Kossuthpogácsahymnust de a túróvétél igazán nagyszerűen sikerült és fényesen kárpótolt azért a kis csalódásért, amit a multkori sajt nekem okozott. A karmanádli vagy karaj hasonlóképen teljes épségben és jóságában jutott hozzám. Csak a *fersán* gyanús mert nem édes hanem határozottan keserű ízű. Ilyennek kell-e lenni? Én nem tudom, mert én még nem éltem vele.

Írja nekem Dezső, hogy pünkösdre vártok és nem vártok engem. Miért ne mehetnék haza. Most próbálok a laptól kérni jegyet. *Teljesen potyát*, de kérjete ti is, hogy ha nem sikerül: legyen. Biztosan haza akarok menni.

Egy dologra vonatkozólag azonban kétségeim vannak. Hogy hol a zongora? Ezt is tudnom kell! Képzetben majd a szalonba majd a nagy ebédlőbe, majd az üveges szobába helyezem. Írjátok meg!

Valamint azt is, hogy a Kurucz indulót apa letette-e már négykézre. Én

egy dalt küldök, amelyet Saskának ajánlok.² Vigyétek el neki (Dezskó!)³ és a kéziratra vigyázzatok mert több példányban nincs meg s ha elveszne, ez nagy baj lenne a zeneirodalomra nézve. De komolyan szólva egyik legjobb dolog ez a dal azok között amit írtam. Jellegetes és logikusan kivitt melodikája van. A preludium-motivum alkalmazására – a dalban bővül – különös figyelem fordítandó!! –

Az ördög⁴ azt mondja Dezső, hogy nem lehet jól játszani. Sőt, elképzelhetlen, hogy még minket játszanak a színészek bele ebbe a darabba. Hegedűs⁵ az ördög szerepében a legcsodásabb színészi alkotást produkálta, amelyet valaha láttam.

Szenzációs művészi élményeim voltak a héten:

- 1.) Hauptmann Elgája⁶ a Tháliában; a címszerepben Forgács Rózsi⁷
- 2.) Arnoldson Sigrid⁸ – a Mignonban
- 3.) *Aubrey Blardsley*⁹ rajzai.

Dezső írta nekem, hogy milyen cifra dolgokat álmódott rólam. Öreg Dezsőm, pompásan figyelted meg az álombeli képeket és igen, jól írtad is meg. Köszönet érte. Fölhasználok az egészet egy novellában.

Megijedtem, hogy az iroda plafonja dőlt meg. Mert Dezső írta, hogy építés készül a Brenner-curián. Szerencsére nem. Szaglásztoke már új lakás után. Jaj csak legyen az udvar ilyen szép mint most. Szébbet nem is kívánok.

Kezeteket csókolom és

Mindanyitokat öllelek Csókollak

Pest. Hétfőn. Este ¾6. Jóska

¹ Levélpapírra fekete tintával írt levél. A boríték elveszett.

² Lányi Sarolta, Lányi Ernő idősebbik lánya, később író. A Bácskai Hírlapban a tízes években Csery Éva néven publikált.

³ Brenner Dezső

⁴ Molnár Ferenc drámája

⁵ Hegedűs Gyula (1870–1931), 1896-tól volt a Vígszínház tagja. 1913-ban Szabadkán is vendégszerepelt Molnár Ferenc fent említett drámájában.

⁶ Thália Társaság (1904–1908), Budapesten az európai szabad színházak mintájára alakult színházi egyesület. Hauptmann műve a színház repertoárjának egyik fontos alkotása volt.

⁷ Forgács Rózsi (1886–1944), az Elga fontosabb szerepei közé tartozott.

⁸ Arnoldson, Sigrid (1861–1943), svéd operaénekesnő.

⁹ Aubrey, Blardsley (1872–1898), angol festőművész.

DR. BRENNER JÓZSEFNEK¹*Kedves apuskám!*

[Budapest, 1907. június 7. előtt]

Az utalványra amelyet tegnap reggel kaptam meg ezt irtad: „a takarékoság nemes erény.” Nagyon kedvesen esett az intelem is, a pénz is. Jaj bizony a takarékoság, nemcsak erény de tudomány is. És nekem még nincsen rá más szabályom mint, hogy: lehetőleg „ne csinálj adóságot”. Büszkén mondhatom neked jó apuskám nincsen ám adósságom. Persze ehhez nagyon takarékosnak kell ám lennem, mert a Bányai és Bánovszky 35 krajcáros ebédei bizony már sehogyse izlenek és drágábban, jobban étkezem. Másra nem is költök (Hidd el kérlek.) Most irtam egy novellát a homokemberről ezzel azután megint egy csomó gondot levettem a saját vállaimról.² Csunya dolog a gond, még ha az embernek magáról is van szó. És épen a gondoktól való önző irtózás volt az amiért apa írtam neked és pénzt kértem. De nem akarom magam mentgetni. Inkább el akarok dicsekedni valamivel...

A házigazdám tüdő gyulladásból most gyógyul. Mikor feljöttem már túl volt a krízisen (Egészen tipikus lefolyású erős tüdőgyulladás volt.) de a gyógyulás lassan haladt. És csütörtök este nagyon rosszul lett. Egészen hideggé lett a lába keze, veríték ütött ki rajta. Este $\frac{3}{4}$ XII volt a szobámban a francia leckét csináltam amikor önnagysága áthi, hogy nézzem meg az urát. Rögtön intézkedtem, hogy főzzenek fekete kávé és kutattam a nagy collapsus okát. Képzeld: *nincs pulzus*. A beteg rettenetesen fél. Nemsokára jó az orvos. Hozzá se nyúl a beteghez. Bosszús (még mielőtt hazajöttem a színházból elküldtem érte) kijelenti, hogy ha a beteg képzelődik és izgatja magát akkor neki minden munkája kárbavész. (Szóval egy marha) Végre felteszi, az arrogáns kérdést: „mondja meg tulajdonkép miért hivatott.” E pillanatban a mi szegény emberünk kimeresztí a szemeit. Az orvos odaugrik és megijed: Tyuh, vizet, feketekávé ide. Szaladok a konyhába. Feketekávé nincs kész, a nő épen főzi. Konyak, oxikámfor nincsen. E pillanatban eszembe jut, hogy a szekrényemben Strophantus van, amelyet állatkisérletek céljából hoztam föl. Leviszem. Az orvos már mesterséges légzést csinál. Kérem jó lesz-e strophantus. Jó hát! Beadtunk neki. Nem mesélem el a csunya részleteket csak azt, hogy én mint orvos először állottam a halál kapuja előtt és megálltam ám a helyem. Pedig szerettem volna kiszaladni (a beteg a halálközdelemben hányt és székelt) de azután ott maradtam és a cinikus orvos helyett mindent én csináltam. Egykor, amikor az orvos elment még alig volt pulzus. azt mondta a betegnek (aki könyörgött hogy maradjon) hogy álmos és hogy ha én ott vagyok nem kell félni. Persze megvártam még a testhőmérsék ismét fölemelkedett és a pulzus normális lett. $\frac{1}{2}$ 4 kor fekvődtem le – fáradtan de

azzal a különös jó érzéssel amit a magunkba bizás okoz. Lehet, hogy apa neked így messziről semmiségnek tűnik fel a dolog pedig valóban borzasztó volt. Az orvos bevallotta, hogy ha nincs ott az én strophentusom ma a beteg pár perc alatt meghal. Azért írom meg mindezt, hogy te is bizzál bennem s azért dicsekedtem el, hogy lásd micsoda *kemény* legény a fiad.

Csakugyan az egészségem is teljesen jó. Csak egy kis vasra volna szükségem. Fersant szeretnék szedni. Lehetne-e?

*

Nagyon örültem, hogy Etelka³ zongorázni tanul és tanít is. De annak még jobban hogy egy kevésbé használt Kerner féle zongorát fogunk venni.

*

Sokat gondolok most az udvarunkra. Én már zöldnek hittem. Dezső ma írja, hogy olyan csunya az idő. (Dezsőnek holnapután irok és Mádinak is) Nálunk valamivel jobbak a viszonyok. Ma übertegert hordunk be vannak már egyenruhás emberek is. Mit is akartam írni? – Ja, igen, hogy szép lesz-e az udvar, szeretnék benne látni rózsákat. Dezső⁴ fösse be feketére a Beethoven-szobrot és kaparja le a piszkos gipszet...

Irjatok apa

Kezeteket csókolja

szerető fiad

Jóska

A pénzt még egyszer köszönöm.

Pest. Vasárnap este.

¹ Fekete tintával merített papírra írt levél. A boríték elveszett.

² A novella első változata „*Con melancholia*” címen jelent meg a Budapesti Naplóban, 1907. június 8. 12/136. *A varázsló kertjében* már Szombat este címen olvasható. Az utánközlésekben a Polgár 1908. június 27 illetve a Bácskai Hírlap 1913. október 12-i számában a későbbi formában jelent meg.

³ Brenner Etelka

⁴ Brenner Dezső

DR. BRENNER JÓZSEFNÉNEK, BUDÁNOVITS ILONÁNAK¹

[Budapest, 1907. szeptember 18.]

Kedd este 6. Dezső,² mi van a zeneiskolával?

Kedves Anyikám. A jó ételeket csak akkor tudjuk igazán méltányolni, ha jó az étvágyunk, ruganyosak vagyunk és ha úgy találjuk, hogy az élet bár egészben elhibázott de részleteiben ügyes és szép intézmény. És ekkor kezd kivirágozni sziveinkben a hála szép pillatú fehér virága is. Mindez a körmondat és ami benne van: igen gimnazistas és gólyás. Mégis leírom: mert meg kell köszönnöm a nagyszerű túróst, amely ma fogyott el, nemkülönben a többi jókat. Béláéknál³ még nem voltam, holnap kerül rá a sor vagy csak holnapután; hozzáteszem azonban, hogy mindezideig *seholse* tettem látogatást csak Tóvölgyi doktornál, ahol beoltattam magam himlő ellen. Az embert folyton szekirozzák: na be vagy-e oltva? A kávéház előtt ha elmegy az ember folyton az oltás *megfogásáról*, a láb jöveteléről és a viszketésről hall beszélgetéseket. Pest különben nagyon szép; csak az idő hűvös, ami kár, ugye? Kezeteket és minadannyitokat csókol sajgókarú Joska fiad

Nem szép, hogy Dezső máig nem írt.

¹ Fekete tintával írt levelezőlap. Címzés: Ngs. Dr. Brenner Józsefné úrasszony Miklós utca 43. *Szabadka*

² Brenner Dezső

³ Budánovits Béla

BRENNER DEZSŐNEK¹

[Budapest, 1907. október 3.]

Csütörtök délután 5

Kedves Dezső. Korholó sőt szidalmazó leveledre elsősorban azt kell válaszolnom, hogy én okt 1 én írtam haza egy levelet apa címére amelyben neked is volt egy külön cédula különböző betűkkel teleírva. Néz utána megjött-e az a levél? Különben ismétlem: teljesen egészségesek vagyunk. Ma délután például Budára megyünk egy hangulatos alkonyatot megnézni és sárga levelekben gázolni. A kutyateremtettét: használd ki te is az ősz gyönyörűségeit. Mikor lesz a szüret? Szeretnék lemenni. Van-e otthon féljegyem. Bezártad-e a titokládát? Mikor főznek otthon keszőcét,² milyenek az egészségi viszonyok, hogy élsz. Barátom hosszabb és irodalmian hosszú leveleket írj mert az kell

nekem és neked is. Ma, vagy holnap küldöm a Szennyest gondosan válogatva. Tegnap hallottam Carusot: lásd Naplót.³ Csókollak mind. Mit csináltok. Lacika⁴ órájáról legközelebb. Csók Jóska A levél ma jött. Elsején adad föl??

¹ Fekete tintával írt levelezőlap. Címzés: Ngs. Brenner Dezső gimnazista úrnak Miklós utca 43. *Szabadka*

² Aszalt szilvából készült gyümölcsleves. Szabadkán ilyen ételt nem ismertek.

³ *Caruso* [Verdi: Aida.] Budapesti Napló, 1907.október 4. 12/236.9.

⁴ Brenner László

118.

DR. BRENNER JÓZSEFNEK¹

[Budapest, 1907. október 9.]

Kedves Apuskám. Dezső² írja, hogy azt kívánod nyilatkozzam: vajjon „kegyes voltam e a havi gázsit átvenni?” Igen megkaptam. Elsején. És még azon a napon írtam neked egy levelet, amelyben megköszöntem a küldeményt és egyéb ügyekről is - nem tudom már mikről – írtam. – Ha emlékszel reá én mindig aznap vagy legkésőbb másnap írok ilyenkor. Sohase történt még, hogy a posta ilyen alkalmi pechje *) is közreműködjék annak a megerősítésére, hogy valóban rossz és hálátlan fiú vagyok. Kérlek fogadd el a megmentésemet amely eddig is míg másként tudom bizonyítani az ellenkezőjét talán igazol engem. = Dezső írja, hogy egy vékony, könnyenjáró oboasípra van szükséged. Tehát van oboád vagy megkerült a régi? Én nem tudom mit jelent az *könnyenjáró* oboasíp; addig is tudakozódok és utánna járok az ügyeknek is csak azt szeretném tudni sürgősen küldjem-e és hogy mint *mintát érték nélkül* vagy levélben? Kezeidet csókolja

Mindenkit csókolok Jóska

*) Dezső írja, hogy a levélhordó mondta neki, hogy abban az időben valóban posta zavarok voltak

1907. okt. 9. Szerda .d.u. 3.

¹ Fekete tintával írt levelezőlap. Címzés: Ngs. Brenner József dr. ügyvéd úrnak. Miklós utca 43. *Szabadka*

² Brenner Dezső

BRENNER DEZSŐNEK¹

[Budapest, 1907. október 10.]

Kedves Dezsőm. Köszönöm tegnapelőtti levlapodat. Ujabb kérésekkel tola克斯som előtérbe. A fehérneművel küldd: 1) Beethovent 2) Jó skatulya fehér promisselit. 3.) Szappant. 4.) ferencjózsefemet. (ez *kell* – most folyton átöltözni nem lehet) 5.) Az Ujságokat: Géza bácsitól, azon aradi ujságokat, amelyek tőlem és Didétől² tárcákat ollóztak. 6.) Dalomat, mely Hetkánál³ van. A szemtelenséggel határos öregem mennyire igénybe veszek de ne haragudj érte. Irj levelet akkor én is hosszabban írok neked. Irj a szabadkai ügyekről, a zeneiskolai hangulatokról; mi van a zenekarral, mit dolgozik Ernő bácsi⁴ jelenleg. Közös konyha, hogyan áll. Apuska anyika, Mádi, Laci napi tevékenységét milyen programmok jelzik. Hogy van Mandi? Mielőtt írsz és olvasd sorra a tenger kérdéseimet és *mindegyikre felelj*. Hát Lala és Dekéék. Völgyi bácsinak⁵ add oda a XX. Századot. Csikarj ki tőle véleményt.⁶ Ölel Százszor Jóska.

¹ Fekete tintával írt levelezőlap. Címzés: Brenner D. Miklós utca 43. *Szabadka*

² Kosztolányi Dezső

³ Lányi Hedda

⁴ Lányi Ernő

⁵ Völgyi Lajos, a szabadkai óvódák igazgatója.

⁶ Valószínű a *Jegyzetek a zeneművészet fejlődéstanához* című írást küldte a szabadkai óvódák igazgatójának. A tanulmány a Huszadik Század 1907. augusztusi és szeptemberi számában jelent meg 689–701, és 777–791. jelent meg. VIII/9–10. szám

BRENNER DEZSŐNEK¹

[Budapest, 1907. október 10 után]

Kedves Dezsőm. Itt egy kicsin tejszarnokban vastag reggeli után, ½ 11 kor, vasárnap délelőtti vasalt hangulatban írok neked. Gézi,² akit félóra előtt borotváltam meg tiszta kis rózsaszín arcával a Pesti Naplóba merül, hogy a *Hálás utókor* című darab sikeréről sőt részletes tartalmáról bővebb fölvilágosítást nyerjen. Hozzá kell tennem, hogy mindketten ½ 12 től – ½ 9 ig aludtunk és mindezt azért mondom el neked mert e pillanatban iszonyú fontos kérdésnek tűnik fel előttem a jó alvás; mert sárnyugodtan ülök itt a márványsztal mellett rendes formákba rajzolom a betűimet és idegeim teljesen nyugodtan hagynak. Apropos, - egy kollegámmal azt a felfedezést tettük, hogy Mégse

a felfedezést nem mondom el egyenlőre, hanem arra kérlek, hogy tudományos adatgyűjtés szempontjából vezess *idegességi naplót* körülbelül négy hétig; Be kell írni e naplóba, hogy 1.) volt-e álmod 2.) volt-e polluziód? 3) milyen volt a délelőtt (álmos, nyugtalan, butító nehéz fej... stb) 4.) milyen volt a délután 5.) milyen volt az este 6.) *zavaros volt-e a pisád.* 7) Voltak-e nemi vágyaid. A 3. 4. 5. 7. kérdésekre általánosan három fokozatban kell felelned. *rossz, közepes, jó.* A *jó* határozott feltűnő egészségérzést jelent, elevenséget és önbizalmat. (Főleg azonban a *testi érzésről* szóló megjegyzés a fontos). A nemi vágyról is tudnunk kell, hogy *ha esetleg jelentkezik:* erős, közepes vagy gyenge-é? Kedvesem többet nem mondhatok csak arra kérlek jegyezd gondosan a dolgot magadról. Rajz Sándorral³ ugyanis nagy fölfedezésekre készülünk e tárgyban. Neked azért nem mondom el a törvényt amelyet sejtünk – s a tapasztalatainkat – mert az ideges embert ez szuggerálhatja már pedig némi csekély hajlamod az idegességre neked is van.

Írj különben, hogy hogyan vagytok otthon. Kapni fogom-e apáék arcképét. A szennyest t.i. holnap küldöm, Laci orájával együtt. Az órákó részint nem akarják megcsinálni azt mondván, hogy nem érdemes mások egy forint húsz krajcárokat és egy forintokat kérnek érte. Azt hiszem valóban nem érdemes megcsináltatni. Rövidesen ugyanis újra meg kell állnia talán nem is tejszagú kisbátyánk hibájából hanem az órában rejlő patológikus okokból.

*

Mit írjak még. Megzenésítettem az Üllői úti fákat.⁴ Hangszerelni fogom az eddigi sikerült dalaimat kis zenekarra és hárfára. A regényembe még mindig nem kezdtem bele, de ez már rövid idő kérdése. Weinerrel gyakran vagyok együtt és a vigoperám librettoján most fogjuk megbeszélni a javításokat. Multkor nála Bartók Bélával találkoztam. Bartók eljátszotta a legújabb zenekar svitjét, amely pokolian vészett de föltétlenül geniális új munka. Ilyen muzsikáról se Wagner se Puccini nem álmodott. Ez a Bartók csodásan olvasta a huszonöt soros partitúrát. Tempo: – prestissimo.⁵

Kérdéseim

- 1.) Mikor küldöd a Hetkánál⁶ lévő dalomat?
- 2.) Mikor kéred-el Géza bácsinál⁷ lévő aradi ujságokat
- 3.) Mikor jönnek apáék Pestre

Kéréseim

- 1.) A fehérneműt ha lehet legkésőbb Péntekre szeretném kezeimhez kapni.

- 2.) Küldjetez benne arcképet apától s anyikától
- 3.) Ird meg, hogy van Sándor,⁸ mi hír róla, hogy van Mandi?⁹
- 4.) Hogy van D. nagymama?¹⁰
- 5.) Mit csinált ujabban Ernő bácsi
- 6.) Mi hír a laboratoriumban?

De Dezső ha egyenként nem felelsz a kérdéseimre: örök harag. Ölel százszor mindanyitokat Jóska

¹ Ceruzával levélpapírra írt levél, a boríték elveszett. Megjelent: Magyar Szó – Kilátó, 2006. november 18–19. 45. évf. 46. szám

² Ifj. Lányi Viktor Géza (1889–1980), Lányi Ernő zeneszerző fia, a Brenner gyerekek baráti köréhez tartozott, később író újságíró.

³ Rajz Sándor, orosházi orvos, Csáth Géza legszűkebb baráti köréhez tartozott.

⁴ Kosztolányi Dezső versét Nagy Endre Kabaréjában Medgyaszay Vilma adta elő 1908-ban.

⁵ Igen gyorsan

⁶ Lányi Hedvig

⁷ Lányi Ernő

⁸ Budánovits Sándor

⁹ Budánovits Margit

¹⁰ Özv. Decsy Károlyné, Klauser Antónia

121.

BRENNER CSALÁDNAK¹

[Budapest, 1907. október 12.]

Szombat este 7 kor.

Kedveseim. Ilyen savanyú hetem még nem volt. Egyetlen sort sem írtatok.... és szeretnék még hosszan szemrehányóan írni

Ez azonban nem elegáns dolog és le is mondok róla mindjárt. Ujságok: Ernő bácsinak megjelent a két új dala;² épen most zongorázzuk Gézivel. (Ernő bácsinak mondd meg Dezső³ a misén,⁴ hogy Gézi⁵ már elküldette e kottákat a kiadóval neki is. Add át továbbá neki legjobb üdvözetemet) Az élet jó csak a pénz kevés. Gyönyörű ez a meleg ősz. Nátatok is ilyen szép? A családi kérdéseimre Dezső sürgősen és pontonként felelj. Etelke,⁶ Laci!⁷ Ti is végképp hűtlenek levétek. Mindannyitokat csokollak és kézcsókollak. Jóska

- ¹ Fekete tintával írt levelezőlap. Címzés: Szabadka, Ngs Brennerék Miklós utca Szabadka
- ² Azt, hogy Lányi Ernő melyik művéről van szó, nem sikerült pontosítani. 65 kottája jelent meg, azokon csak ritkán jelölték a kiadás évét.
- ³ Brenner Dezső
- ⁴ A zeneiskolai igazgatóság mellett Lányi Ernő volt a Szent Teréz-templom karnagya.
- ⁵ Ifj. Lányi Viktor (Géza)
- ⁶ Brenner Etelka
- ⁷ Brenner László

122.

BRENNER CSALÁDNAK¹

Kedveseim

[Budapest, 1907. november 3.]

Erős torokfájással, de némi jó kedvvel írom e sorokat. Jóllehet bosszankodom ám az aszpirinok miatt, amelyeket be kell majd vennem. Komisz éjjel lesz. És a szobánk nehezen fölrik, bár fütünk – köszönöm Dezső,² hogy utánnajártál az ügynek. Csak ne hiányozzék az ivről a lakásom címe. Akiknek ivet adsz ird föl a neveiket.³ És 15-éig követeld vissza az iveket. Nekem pedig mindnyárt kell ám ív. Vagy száz. A zenekör csak bosszankodásokat fog okozni.⁴ Nem ajánlom. Senki se fog semmit se csinálni s az ügy sok nagyotakaráson zátonyra jut.

Ölel mind a megöregedett Jóska

¹ Fekete tintával írt levelezőlap. Címzés: Ngs Brennerék Miklós utca 43. Szabadka

² Brenner Dezső

³ Brenner Dezső előfizetőket gyűjtött bátyja novelláskötetéhez, a Varázsló kertjéhez, a kötet 1908 tavaszán jelent meg Deutsch Zsigmond és társa kiadásában, a könyvet Szabadkán Krausz és Fischer nyomdában nyomtatták.

⁴ A Filharmonikus társaságról van szó, amely első hangversenyét 1908. február 12-án tartotta, a 40 tagú zenekarban több alkalommal is játszott Csáth Géza édesapjával és öccsével Brenner Dezsővel.

123.

BRENNER CSALÁDNAK¹

Kedveseim.

[Budapest, 1907. november 4.]

Vasárnap este azzal a lemondó szomorú kilátással indultam el, hogy egy kis influenza+gymorhurut+nátha (tüdőgyulladás+tífusz+tbc) van reám köszöntve a Sorstól. Mit tesz isten: a vonaton erősen fütöttek én többé nem fáztam, találkoztam egy iskolatársammal és az idő elröpült. Ma Hétfőn egészen tisztességesen éreztem magam sőt étvágyam is megjött. Most este kaptam

meg Dezső² levlapját. E pillanatban kávécsarnokban ülök és friss esti lapokat olvasok. Min. ölel csókol Jóska Bátyak! irjatok a közös konyháról.

¹ Ceruzával írt levelezőlap. Címzés: Brennerék. Miklós u.43. *Szabadka*

² Brenner Dezső

124.

BRENNER DEZSŐNEK¹

[Budapest, 1907. november 5.]

Kedves Dezsőm. Az ügyem rendezve nincs. Fix sincs. Bajok vannak. A B.N.-nél² többé nincsennek számomra honoráriumok. A világot egészen szürke színben látom. Ti se írtok. Különösen bosszantó, hogy nem küldöd a könyvre való gyűjtőiveket. A kéziratot azaz a kész könyvet 20-án elküldöm.³ Te fogsz tárgyalni Fischerrel és mindent megmagyarázni neki. A gyűjtésekből Szabadkán lefolyt pénzt kezeld és vezess róla jegyzéket. Kik fizettek elő, kik fizettek és kik nem. Mi a címük. Szeretném a könyvet dec. 10-én piacra adni.

Mancika keresztelője *d.e. Vasárnap lesz.* A költség minimum 25 kor. Kérlek *még ma küldjétek el,* mert pénzem nincs. És ha apuska meg akarja könnyíteni ezt a rossz hónapomat, akkor kérem küldjön 40-et. De csak úgy ha lehet.

Mind. ölel csókol

Jóska

Irjatok

B. H.⁴ nem jön.

¹ Ceruzával írt levelezőlap. Címzés: Brenner Dezső gimn. tan. Miklós utca 43. *Szabadka*

² Pontosan nem tudni miért szakadt meg a kapcsolata a Budapesti Naplóval. E levél alapján azonban bizonyos, hogy nem a Mihalovich opera Elían bemutatója alkalmából kialakult nézeteltérés miatt, ahogy azt eddig gondolták a kutatók, hiszen már 1907. novemberében jelzi, hogy megszűnik a munkája.

³ *A Varázsló kertjéről* van szó, amely nem jelent meg 1907 karácsonyára.

⁴ Bácskai Hírlap

BRENNER DEZSŐNEK¹

Pentek este 5.

[Budapest, 1907. november 9.]

Kedves öreg Dezsőm.

Mostanában egy páratlanul kedves olvasmány átalakította bennem a művészt és az embert. Nem helyes azt mondanom, hogy átalakította, az igazság az, hogy némileg átformálta csupán. És ezért írok ma neked, hogy hirül adjam ezt is. Te elég lusta voltál mostanában s a magad dolgairól csak igen keveset írtál. Nem vádollarak. Inkább arra kérlek: vedd tudomásul, hogy e könyv

Anatole France: Lúdláb királyné

Megjelent a klasszikus regénytárban. Kérd el Szabados Bélától² v. Mariskától (K.)³ és olvasd el mihamarabb. Arra kérlek továbbá, hogy írd az önképzőkörö eredményekről. A multkor nem értem rá neked megírni, hogy Bródyról szóló cikkedet igen jónak és okosnak találtam. Az más kérdés, hogy a magam részéről mindenképen ellensége vagyok az esztetikának azt mondván, hogy az írókat olvasni kell és az esztetikusok ne szaporítsák a betűket amelyekből fájdalom nagyon sok születik e földön. Kiváncsi vagyok a novelládra, amelyet nemrégiben írtál. Nem szép tőled, hogy el nem küldted. Tapasztaltam, hogy ha a Bajainkat vagy élményeinket alkalmunk van nyugalmasan és kétség nélkül valakinek elmondani ezt megnyugtató a kedélyt sőt maga ez a tény is felvidít. Írd tehát a kedélyállapotodról és részletesen humorosan iskolai dolgokról, habár azok egészen jelentéktelenek is. Én jelenleg erényt csinállok abból, hogy rossz anyagi viszonyaim mellett is, ruganyosan és jókedvűen járom a világot. Ma például $\frac{1}{2}$ 9 – 1 ig hallgattam egyetemi órákat. És most 3 tól óta [!] ismét beteg közt lélekzem. E pillanatban öt óra. A belgyógyászati klinikán a tanársegéd a tifuszról magyaráz és én a szavait jól hallom és figyelem. Persze meg kell mondanom, hogy a tifuszt már előre tudom szóval az elmemunka, amit így végzek nem valami nagy. Nem tudom tegnap megkaptátok-e a levélapot amelyet csütörtökön írtam s amelyben a varásnapra keresztlőre sürgősen pénzt kértem. Ha a levél csak mára szombatra érkezett, akkor kérlek sürgönyileg küldjétek a pénzt, mert nagy zavarba jutok.

A kötetem címe *A varázsló kertje*⁴ lesz.

Mit irjak még

Egészségem, étvágyam és álmom jó mind ölel csokol

Joska

¹ Ceruzával írólapra írt levél. A boríték elveszett.

² Szabados Béla (1879–1945), Decsy Margit, Csáth Géza unokanővérének férje.

³ Kosztolányi Mariska (1888–1971), Kosztolányi Dezső húga, Csáth Géza unokahúga.

⁴ A kötet 1908. tavaszán jelent meg, lásd az előző levelek jegyzeteit.

126.

DR. BRENNER JÓZSEFNEK¹

Vasárnap este ½ 8

[Budapest, 1907. december]

Édes jó apuskám

Igazán rosszszaság tőlem, hogy neked akinek az elégnél sokkal sokkal több gondja és baja van – panaszkodom az én kis anyagi bajaimról, dehát bocsáss meg érte. T. i. most úgy áll a dolog, hogy egészen komiszul állok. A B. N-nál többé nem lehet keresni.² Most irtam egy cikket a Népszavának³ (megrendelésre) egyet a Hétnek, egyet a XX Száznak vagy az Új Időknek,⁴ de még ezekből pénz lesz az bizonyos időbe kerül. Az Intim Színháznál⁵ van egy kis darabom amelynek elfogadására vonatkozólag Csütörtökön kapok választ, ezt ötven forintot hozhat. Hétfőn megyek tárgyalni az Abbaziába az új lap (Kabos lapja)⁶ embereivel; ha sikerül zenekritikus leszek szép fix fizetéssel. Holnap vagy holnapután egy fiatal író zenesítésre való kuplészöveget ígért, ami biztos rögtöni pénzt jelent ha kész lesz – de e pillanatban egészen szegény vagyok. Nam búsulok miatta mert épen most olvasom Mozart életrajzát és látom, hogy ez a nagy nagy ember is mennyit küzdött a csunya, piszkos gondokkal. Meg azután sok szép remény áll előttem (mind elmondtam). A dolgaimat amennyire lehet jól és pontosan végezem, és az egyetemről csak ritkán maradok el. Majd csak rendbe hozom az ügyeket így is, és ha nem sikerül is – fő a jó egészség. Azonban szükséges lenne, hogy a könyvemre az előfizetéseket megkezdhessük. A kötet – teljesen kész, száz forint haszon és tisztességes ujságsiker nem megvetendő: ez pedig lesz, azt tudom⁷.

*

A keresztelő egyébként ma megvolt. Egy kártyát irtunk nektek Béláéktól⁸ ahol ebéden valék. *Számla:*

Kocsi4.00 kor

Bába10.00 „

Pap6.00 „

Sekrestyés1.00 „

21.00 „

A pénzt Pista bácsitól⁹ kértem elmondva, hogy milyen helyzetben vagyok: a keresztelőt sürgősen kitűzték és nem volt időtök sietve küldeni a pénzeket. Leveledben olvasom, hogy tíz koronát szántál csak reá. Sajnos csak most este 7 kor kaptam a levelet. Ha expressz adtad volna fel, vagy még pénteken írsz akkor ezt kikerülhettük volna. Megjegyzem, hogy a bába pap költségeit Bélától tudtam meg. Ne haragudj apa, mert már késő. Majd rendbehozom a dolgot én Pista bácsival még holnap vagy holnapután. Már ha ilyen nagy fene gyerek lettem illő, hogy magamra (...)

¹ Írólapra ceruzával írt levél, hiányos. A boríték elveszett.

² 1907. október 31-től a Budapesti Naplót nem Kabos Ede szerkesztette, az új szerkesztő Pályi Ede lett, ekkor hidegült el a laptól Kosztolányi Dezsővel együtt. 1908. áprilisa után nem írt zenekritikákat a lapnak.

³ *A zenéről*. Népszava, 1907. december 25. 35/305m 22–23.l.

⁴ A fenti lapokban nem jelent meg írása 1907. végén illetve 1908. elején.

⁵ A színház 1907. októberétől 1908. őszéig működött, nem tudjuk melyik munkáját ajánlotta fel, a bemutató valószínű elmaradt.

⁶ Kabos Ede (1864–1923), újságja az Érdekes Újság 1913. januárjában indult.

⁷ *A varázsló kertjéről* van szó, a könyv 1908. tavaszán jelent meg.

⁸ Budánovits Béla, Csáth Géza nevelőanyjának az öccse, a kisfia keresztelőjéről van szó.

⁹ Hofbauer István

127.

BRENNER DEZSŐNEK ÉS DR. BRENNER JÓZSEFNEK¹

1907. december 9. Hétfő d.u.

Kedves Dezsőm,

Ma reggel kaptam az értesítést Máditól,² hogy Vasárnapra a lázad leesett 37.8 – re. Helyes. De a levelezőlapokat, amelyeket 6 én és 7 = én kellett volna írni és Mádi szerint meg is írtak nem kaptam kézhez. Képzeld azután amikor Bella nénitől kapom az újságot a te szombati 41.5°C fokú lázadról. Légy öregem jó beteg, majd elbeszélisz mindent. A lázgörbét jegyezzétek pontosan. Jegyezd magad. És figyelj meg a *dolgokat jól*. És írasd meg Apuskával vagy Mádival, hogy hogyan vannak a veséid és *van-e a pisádban* fehérje. Ezt tudnom kell. A kiütés elmúlt-e. Minthogy a 6. és 7. iki eseményekről semmit sem tudok, írástok meg, hogy a lázad e napokon milyen volt. Igaz-e hogy Vasárnap 41.5° volt. Izenj valamit és add át apuskának a mellékelte lapot.

Öllelek

Sietni fogok haza.

Jóska

Üdvözölnek a barátaim:

Javulj meg kis öreg minél előbb. Ölel Rajz Sándor³

Józsi öccsének meggyógyulásán igazán örül Schuster Gyula⁴

Édes Apám

Jelenleg a sarlachot tanulmányozom. 1.) A sarlach legujabb therapiájában ellenzik, hogy a beteg bármily könnyű esetekben is 3 héten belül fölkeljen. Be kell ezt neked jelentenem.

2.) Tudni szeretném továbbá hogy Dezső szíve, hogyan birta a sarlachot; volt e szükség borra vagy szivvizsgálatra?

3.) Mit mond általában Schnier. Kérlek irjatok mert így nem jó.

Mind ölel csókol

Kezeidet csókolja

Jóska

¹ Írólapra ceruzával írt levél. A boríték elveszett.

² Brenner Etelka

³ Rajz Sándor

⁴ Schusztter Gyula évfolyamtársa, együtt dolgoztak a Moravcsik Klinikán.

DR. BRENNER JÓZSEFNEK¹*Kedves, jó apuskám.*

Budapest. 1908. jan. 30.

Dezskő mai levlapján örömmel olvasom, hogy minden anyagi kellemetlenségek mellett, amelyek mostanában érkeztek ruganyos és jókedvű vagy. Téged különben sem féltettelek; olyan energiák rejtőznek széles vállaidban és erős idegrendszeredben, amelyet én a snápic sohasem fogok elérni; legfeljebb a megtanulására és ellesésére szabad gondolnom. Ez a gyengeségi érzés azonban cseppet sem gátol engem abban, hogy tudjak akarni és amennyire nyápic voltam engedni küzdjek. Nem kell külön megmondanom, hogy amiről beszélek az a lelki nyápicság. Innen magyarázom meg – ma erre kedvem kerekedett – hogy én a jellememet és nézeteimet nem tudtam vagy nem merem vagy nem akartam vasból megkovácsolni, mint ahogy te tetted.

Mégis most dicsekedni akarok talán előtted mert itt közlöm e havi budgetemet

Bevétel	Kiadások
apától 60.0	Kocsi a vonatra.....1.20
Népszavatól ² 15.0	Hordár Szabadka.....0.30
-----	Vasúttjegy III.....5.40
75.0	Hordár Budapest.....0.40
	Házhozszállítás.....1.20
	Tandij.....38.50
	Házbér.....13.50
	Adósságfizetés.....5.00

	65.50
A többi..az: élés hat napig	<u>9.50</u>
	75.00

Dicsérj meg kérlek apa gazdasági tehetségeimért és fogadd szívesen
kézcsókomat és ölelésemet

Jóska

¹ Fekete tintával írógéppapírra írt levél. A boríték elveszett.

² A zenéről írt tanulmányért kapott 15 koronát, az írás a Népszava 1907. december 25-én
35/305. 22–23. jelenet meg.

129.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves Dezső

[Budapest, 1908. február 12. előtt]

1.) Mikor mennek Regécyék,² Filharmonióra? Ezt tudnom kell.

2.) Mikor lesz a Filharmónia³ megnyitása?

3.) Fischer tatáékhoz szólj be; kérdezd: hétfőn kezdik-e a szedést.⁴ Küldjék
a lapot ezt a cvikkeres könyvvezető – Fischernek mondd, mert a lapot nem
kapom, pedig kíváncsi vagyok mi történik most otthon. Várd meg, míg az a
disznó megírja a címszalagot és e heti összes számokat Vasárnapit is rakasd
be egybe, mert szükségem van rájuk. Azonban énreám ne haragudj a
zaklatásért

4.) Elment a kérvényed?

5.) Vasútjegyet, ha megjött küldd és mindjárt kérjetelek két újabbat

1. Filharmonióra

2.) Sorozásra

3.) Husvétra

6.) Kérdés, hogy a sorozáson milyen szám jutott nekem, kérd apuskát tudja
meg.

Bocsáss meg a rövid beszédért, fáradt és öreg vagyok.

Mind. csokollak

Jóska

Irj[?]

¹ Gépírópapírra fekete tintával írt levél. A boríték elveszett.

² Regéczy Ilona hegedűművész, ifj. Lányi Ernő első felesége.

³ A szabadkai Filharmónia 1908. február 12-én tartotta első hangversenyét. A Brenner családból hárman is játszottak a zenekarban: Idősebb Brenner József, Csáth Géza és Brenner Dezső.

⁴ Az író első novelláskötetéről van szó, *A varázsló kertjéről*, amely 1908. áprilisában jelent meg, a szabadkai Krausz és Fischer nyomdában nyomtatták.

130.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedd este

[Budapest, 1908. március?]

Kedves Dezső öcskös!

Egy pompás klisztir után, amelyet az elmúltott percben eszközöltem itt a szobámban irok neked abban a hangulatban amelyre a klisztir emlékeztetett: a szigorlat utáni vakáció pompás hangulatában (amikor reggel az udvarunkon klisztir! klisztir! – kiáltások, gatyák és mezitelen mellkasok röpködtek. No de lesz még tavasz és nyár. Azaz már itt Pesten félig-meddig tavasz is van. Sajnos nem merem egészen mondani mert attól tartok visszajön a kemény, hideg és goromba tél. Fúj de csunya, otromba volt! Képzeld, amikor ez a város amely tiszta estékre van berendezve fojtásig megtelik piszkos köddel. Az ember nem meri kinyitni a száját és kigombolni a kabátját de most másképp áll a világ mint három hónap óta. Este nedves és tiszta a világ, átlátszóan, vakítóan ragyognak a villamoslámpák szóval, hipp hopp!

Kedves, jó, hosszú leveledre válaszolva vedd a következőket

1.) Tanulj szorgalmasan, nagybőgőzni ez ma magában véve is Pesten nagyon sokat ér, hát még az a zenei műveltség amelyre zenekarban gondolt játszva szert tehetsz! Írj a haladásodról.

2.) Az önmagunkon (és így másokon) való uralkodást gyakorold és erről is értesíts.

3.) Azt irod 11-6 ig alszol. Ez kevés. Legalább X-VI vagy XI-VII.

4.) Hogy a f....d nem alkalmatlanodik ennek nagyon örülni kell. Becsüld meg fiú ezt az állapotot. Mert a nők rontják el az ember életét.

5.) Azért ne nagyon aggódj a hiabavalósággal eltöltött percekért. Azaz igazad van hiabavalósággal tölteni el az időt bűn. De (*ha jól esik*) semmítévessel ez művészet és kedves dolog. Ha tehát olykor (változatosságért) jól esik: hát *henyélj* is. Néhány jó könyvcimet mégis adok: *Flaubert* Bováryné (klasszikus regénytár) *Balzac*: Grandet Eugencia² *Dosztojevszky*: Raszkoljnikov³ *Gárdonyi* Az hatalmas harmadik.⁴ De ennél még sokkal ajánlatosabb természettudományi dolgokkal foglalkozni. Az igazi irodalmi élvezetek ideje a 20-24 év. Addig

(a magam kárából mondom) természettudomány, természettudomány. És e célból a Műveltség könyvtárának első négy kötete pompás. Ne sorrendben. Válassz ki magadnak akármelyikből egy nagyobb (mondjuk 100-200 lapos) fejezetet s azt olvasd és gondold át. Ez sokat fog érni. Neked a későbbi vegyésznek (patikus).

6.) Zentai dolgában egyelőre semmit se írhatok. Irjátok meg részletesen a tüneteket. Mikor *kezde* azt. Volt-e beteg gyerekkorában, milyen bajokon ment keresztül, hogyan haladt az a dolog, minden évet jelezzetek (pl. 1900-1, 1901-2). Szóval az egész orvosi életrajza kell. Az utolsó években hogy keletkezett az idegesség? Miben nyilvánult? (szivdobogás, székrekedés, fejfájás, nehéz pisálás? csipős volt-e a húgy? köhögött-e, délelőttönként nyugtalan-e? Fél-e a sötétben? Mindent sorba kérdezz meg. És egyebeket is mondjon el amit csak tud. Majd kigyógyítom.

7.) Érdekes, hogy szereztél *Sándor* Erzsike ruhát. Látnod fiú így kell a körülményekkel *meg nem alkudva* haladni egy cél felé. Avval, hogy valamikor kinevetnek bennünket nem kell gondolni. Soha. És akkor nem nevet senki vagy ha nevet is. Csak soha rosszabbul ne érezd magad az életben, mint ilyenkor. Delibest⁵ majd megismered egy év, másfélév, mulva. Csak tanulj. És vigyázz a rendes székre. (Milyen pompásan hatott a klisztrir!)

8.) A Laci esetét igen jól irtad meg. Te öreg ha igyekszel fogsz tudni, írni s akkor te leszel a segéd-zenekritikus.(Most Munk,⁶ aki azonban nem ért eléggé a muzsikához)

9.) A Tárcaám, amely lenn van hosszú s azért szorult ki már néhány Vasárnap. Ha megjelenik majd az intervjukat csináld meg.

10.) A Webex Fricivel nem fogok többé kezni, vagy ha igen, hát megmondom neki a magáét.

Irjátok; köszönöm a leveleiteket.

Csókolom Mádit és apát és anyikát és Lacit.

Jóska

¹ Violaszínű tintával levélpapírra írt levél.

² Balzac: Eugénie Grandet (1833–1834), Jakab István fordítása.

³ Dosztojevszkij: Bűn és bűnhődés

⁴ Gárdonyi regénye 1903-ban jelent meg.

⁵ Delibes Leo (1836–1891), francia zeneszerző.

⁶ Munk Artúr

BRENNER CSALÁDNAK¹

Kedves Dezsőkőm és enyéim!

Bpest[1908.] majus 1.

Iszonyú örülök, hogy olyan szép szép szép szép lakásunk van.² Eigentlich annyiszor akartam leírni a szépet ahány szoba van. De azután meggondoltam hogy egy levél aránylag kicsiny terület, amelyet nem illik hiábavaló számárságokkal teleírni, hanem igyekezni kell némileg tartalmassá tenni. Tegnap kaptam Gardonyitól levelet. Többek közt azt írja, hogy „belőlem még nagy író válhatik.“ Igen kedves levél. Az ember igazán kedvet kapna az íráshoz ha volna írnivalója. De nincs. Ellenben tanulni kell a kollokviumokra, ami hasznot hajt.

Az élet szép itt Pesten. Gyönyörű az idő és vígan vagyunk. Gézi³ az ablakon beszélget át Árpához,⁴ aki mellettünk lakik. Lennt, valaki játssza zongorán a tatárjárást, Mindjárt ebédelni megyünk. Egy óra már. A szobánk napfényben úszik. Gézi improvizál. Dezső mondd meg Ernő bácsinak⁵, hogy az új Lányi-Kosztolányi daloktól el van ragadtatva az egész kompánia. Az Üllői úti fák egészen leüti az enyémet.⁶ Csókolom Ernőket⁷ is. Mindenkit százszor otthon. Szervusz Jóska

¹ Fekete tintával írt levelőzap. Címzés: Ngs. Brennerék Szabadka Piac. Kunetz palota.

² Ebben az időben költöztek át a Kunetz házba, ma Petar Drapšin utca 1. második emeleti lakásába.

³ Ifj. Lányi Viktor Géza

⁴ Ifj. Kosztolányi Árpád

⁵ Id. Lányi Ernő is megzenésítette Kosztolányi Dezső versét az *Üllői úti fák*at.

⁶ Csáth Géza kompozícióját Medgyaszay Vilma adta elő 1908-ban Nagy Endre kabaréjában.

⁷ Ifj. Lányi Ernő.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves Dezsőkőm.

[Budapest, 1908. május]

Most folyton psychopathológiával álomfejtésekkel és ilyen ügyekkel foglalkozom *tudományos alapon*. Ezért engedd meg, hogy zavarjalak valamivel. Gáli Géza tegnap azt meséli, hogy Bócit² (Milassinnét) álmában látta. Bócit fojtogatják sötét rablók, gonoszarcú férfiak. Kiálltott. Beleszúrtak. Nem volt férfi a háznál. Megölték? A fiú nem tudott arról, hogy Bóci hol van; de én arra gondoltam, hogy Palicson van Antikával³ villában és tényleg egyedül. És azután gondoltam Hamlet mondására:

„Vannak dolgok Horatio, amelyekről nem is álmodik a ti filozófátok“.

(Rosszul idézek!)* Tudd meg tehát, hogy hogy vannak a dolgok és valóban férfi nélkül van-e a ház és nincsen-e fegyver. Persze az álmot *senkinek* se mondd el. Engem kinevetnek a babonásságomért, viszont rémületet is okozhat az ügy.

Felszólítlak tehát, hogy tartsd meg a szemlét az állapotokon. Vedd számba az álmot és a palicsi (??) állapotokat és cselekedj mint férfiú. Legfeljebb Dekének⁵ meséld el. —

Nem írtál semmit:

1.) Új lakásunkról⁶ *Diákszoba*

2.) Diákbál. Ki írta a kritikát.

3.) Küldd el a fizetett könyvevők⁷ névsorát hogy törölhessem terheiket üzleti könyveimben.

4.) Hogy vagytok érettségivel? Írásbeli?? Szeretnék hazamenni írásbeli családokra! Szervezve vannak már az ügyek?

Öllelek

csockollak

Jóska

¹ Merített világos kék levélpapírra, fekete tintával írt levél. A boríték elveszett.

² Milassin Jánosné, Decsy Bella (1885–1958), Csáth Géza unokanővére.

³ Ötvös Józsefné, Decsy Antónia (1880–1954), Csáth Géza unokanővére.

⁴ Több dolgok vannak földön és egen Horatio, mitsem bölcselmétek álmodni képes (Arany János fordítása).

⁵ Decsy Dezső (1878–1915), Csáth Géza unokabátyja.

⁶ 1908. májusában költözött a család a Kunecz Ignác-házába. Ma Petar Drapšin utca 3.

Egyébként tegnap voltam az első operaelőadáson. A Polgárban² írtam róla. A tandijügy Hétfőn dől el.

A pénz pedig fogy. Nem azért mondom ezt, mintha még akarnék kérni, hanem azért, hogy lásd, hogy valóban a kapott összegből kijönni bármilyen nagy jóakarattal és takarékossgal *sem lehet*.

Ime egy kis számla.

+75 korona.

Szabadka hordár -30

három vacsora (Sz.Cs.P.) 1.20

Vasútjegy 4.40

Szabó (elcsípett) 10.00

pest hordár -30

szöllők 1.20

házhozszállítás -50

villamosok 0.40

Lakás 13.50

kapupénz 0.10

[?] kezelő 80

hurok 0.50

hozzávaló gomb 1.00

harisnyakötő(elszakadt) 1.20

(Nem teljes számla).

ténta, tollszár 0.20

ing keményítés 0.30

két reggeli (Cs.P.) 0.52

“ ebéd 2.40

Tehát *még valahogymegvolna a tandíj pénz*

Ma kerestem a Hétnél³ 10 koronát

ebből kell élnem elsejéig, ha nem akad valami jó szerencse.

Ezekben mutatom be anyagi helyzetemet. De nem azért, hogy elismerést kapjak hősi küzdelmeimért. Csak azért, hogy bizzatok a jóhiszeműségemben,

és higgyétek el, hogy nem vagyok könnyelmű fiú. Ezt a hitet – igaz – otthon apró sikkasztásaimmal és manővereimmal nem támogattam. De beszéljenek a számok.

Kezedet és anyikáét

csókolja jó fiad

Jóska

Etelka⁴ levelét megkaptam. Köszönöm (A kulcsot is) Őt Dezsőt⁵ Lacit⁶ is csokolom

¹ Violaszínű tintával rajzlapra írt levél, hiányos. A boríték elveszett.

² (th.) *Ünnep az Operaházban*. Erkel: Brankovics György. A Polgár, 1908. szeptember 18. 4/224. 7. l.

³ Cs. G. : *Takács Mihály* [Munkásságának huszonöt éves jubileuma – Erkel: Brankovics György.] A Hét 1908. szept. 20. 19/38. 967. 614. l.

⁴ Brenner Etelka.

⁵ Brenner Dezső

⁶ Brenner László

134.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves Kis Dezső.

Vasárnap, [1908. szeptember 21.]

Ma délután sok szép, séták után este ½9 kor Budáról Pestre érkezvén üdvözlünk téged. (Ila² nélkül) Légy jó fiú és írv nekünk. Ölel Jose.

Én meg csókollak, de többször mint Józsi, Ilát hál Istennek lezártuk. Egy falon írjuk ezt a levelet a dunaparton. Szervusz csókollak. Munk.³

¹ Ceruzával írt levelezőlap. Címzés: Ngs Horváth Mátyás gyógyszerész úrnál B. D. gyakornok urnak. *Szabadka* Zombori út 31.

² Csáth Géza budapesti barátnője.

³ Munk Artúr

135.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Nyílt levelező lap

[Budapest, 1908. szeptember]

Kedves öregem!

A mai délután álmomból felébredve, asztalomhoz ültem, elővettem vázlatkönyvemet. Kiszakitottam abból egy lapot, összehajtottam s belőle a

jelenleg kezeidben levő: nyílt levelező lapot gyártottam. Felfogásom az, hogy ez egy megengedett és törvényes levelező lap forma. Miért? Mert ha a posta elszállít 5 fillérért egy válaszos levelezőlapot, egy *dupla összehajtott képes lapot*, akkor bizonyára el kell szállítania egy dupla összehajtott / de le nem zárt / nyílt levlapot is különösen akkor ha annak súlya egy u.n. postai hivatalos levlap súlyát nem éri el. De még ha elérné is: Köteles volna 20 grig. A posta maga adja meg erre a felfogást: 1) nyílt levlap 5, 2) zárt levlap 10 fill. 3) levél 20grig 10 fill. E három tényből világosan következik, hogy te a szállításért 5 fill-t és a lezárás titkosság jogáért és a levéltitokra vonatkozó üdvös törvények védelmének használatáért fizeted a másik 5 fillért. Mert hiszem ha nem így volna, akkor egy a zárt levlapnál *nehezebb* levél drágább volna 10 fill-nél, holott nem így van. A posta 20 grig *szállít 5 fill-ért* és a levél lezárásáért *szed még 5 fillt*. Ezen alól ő nem törődik a nyílt levlap formájával és súlyával. A fő hogy nyílt legyen. Példa erre az ugynevezett leveles levlapok, amelyeken kis levélke látható, amely az ezen levlapon alkalmazott módszerrel le is zárható / de *nyithatólag* / abban van vagy 4 levélke írás számára. És mind el is küldhető Ha ezen levlapért büntetéspénzt kérnének fizess ki és adj feljelentést a keresk miniszternek. Ölel 1000x Józsi Irj. Irj. Irj.

P.S. Hogy teljesen kihasználjam ezen levlapom formája által nyújtott előnyöket, ide írok még pár sort. Kimondhatlan szépnek találom az idén az ősz. Reggel rendszeren 5kor ébredek és kinézek a csendes nagy Rákóczy térre. A nagy házak ünnepélyesen állanak glédában. Teljes világosság üdvözlí a várost, de villamosok emberek, nem járnak. Az egész olyan mint egy mesebeli város, mesebeli időben, amelynek a lakói el vannak varázsolva: alszanak, vagy kővé válva meredten állnak, ülnek, dolgoznak ahogyan a varázslás pillanatában voltak. Szép az ősz Budapesten az idén.

----- Csókol Józsi -----

¹ Csáth Géza által készített levelezőlapot fekete tintával írta. Címzés: Nagyságos *Brenner Dezső* úrnak. *Szabadka Főtér*.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Kedves Kisdezső.

[Budapest, 1908.október 28.után]

Tudatom veled, hogy a Nyugat szerkesztője Osváth ma elolvasta A tűzemberkét.² Tetszett neki. Igen tehetség és érdekes munkának tartja. Még nem közölheti de reméli, hogy rövid idő alatt fogsz te valami jót írni lapjának. Nem kell sietni. Jó uton van. Biztosan be fogsz érkezni az irodalom kikötőjébe. Fontos, hogy a gyógyszerési oklevéllel *vitórládon*. A tűzemberkét

különben el fogom helyezni valami fizető helyen.

Nyugat érdekében dolgozz. *Kávéházak!*

Ügyesnek kell lenni. Szemtelen ember boldogul. Multkor én tíz percig veszekedtem a Füg. Magy. szerkesztőjével hogy tárcáimért legalább 15 koronát adjon. Tízet akart adni. És a fáradság megérte, mert a kitartó akarat *feltétlenül* győz.

Légy szíves *ne feledd el:*

kosaramba tégy:

1.) Fogport

2.) Szájvizet 150 grot, ne fenyőolajjal szagosítsd mert undorítóan bűdös volt az utolsó küldemény. (2 gr menthol, 0.3 saccharin, 150 alkohol. Egy csepp finom új szagú olaj.)

3.) Aspirint ½ gramosat 10 drbot

4.) Poudert keveset de jót.

5.) Parfömöt. 20-25 grot. Intellectuel parfömöt.

Sassyval³ nekifogunk a munkának a jövő héten. A grafikák három nyelven fognak megjelenni. Én két délután megírom a szöveget.

Irj. Irj. Irj.

1.) Birsz-e tanulni

2.) Hazamenjek filharmonióra

Vinnem kell hegedűt.

3.) *Kis Ernő⁴ kérdezd meg hogy felolvasásomat nov 20-21 én v. 22 én megtarthatnám-e a Szabad Lyceumban.*⁵ Sürgős. Pucciniről olvasok. Ölel Jóska.

¹ Violaszínű tintával írt levél. A boríték elveszett.

² Brenner Dezső első folyóiratban is megjelent novellája. Jász Dezső névvel elsőnek a Bácskai Hírlap közölte 1908. karácsonyán, majd 1909-ben az Élet novemberi számában is megjelent

³ Sassy Attila, Aiglon (1880-1967), festőművész Csáth baráti köréhez tartozott, akinek 1909-ben jelent meg *Ópiumálmok* címen nyolc grafikáját tartalmazó rajzgyűjteménye a Világosság nyomásában. Valószínű ehhez szándékozott bevezetőt írni. Az írás nem készült el, viszont a gyűjteményről tanulmányt írt, melyet a Nyugat 1910. január 16-i száma közölt, 3/2, I. 108-115. l.

⁴ Ifj. Lányi Ernő

⁵ Káich Katalin: *Szabad Líceumok Bácskában és Bánátban* (Értekezések 2. Újvidék 1979.) monográfiája szerint 1908 második felétől 1910-ig nem volt előadás a Lyceumban 110.l.

137.

BRENNER DEZSŐNEK¹

Hétfő este

[Budapest, 1908. november 9.]

Kedves kis Dezső!

Igen fájdalom, hogy idegeid nincsenek rendben. Kérlek ne *dobányozz semmit*, tartsd rendben *emésztéted*, és fűrödj mindennap.

M.²-al ne törődj. Tanulj szorgosan kémiát. (Én rendezni fogom a konfliktust annak idején.) Filharmonióra hazamegyek³ okvetlen. Ma hó esett! Remek élvezet! Fehér egészséges világ. Mintha új életet kezdenék ma... Olyan fehér a hó és hideg frissesség van a levegőben! Nem tudom milyen kérdésekre kell felelnem. Úgy tetszik, hogy minden kérdésre feleltem. A megbízásodat B. Feri átadta. Végre hajtom! Kitűnő novellát irtam „Emlékirat eltévedéseimről”⁴ címmel. Finom. – Tanulj. Én is tanulok. – Irj. Én is irok. Sétálj. Biztasd Mádit,⁵ hogy írjon. *Kérdéseimre felelj.*

Ölel csókol.

Jóska bátyád

¹ Tintával írt levelezőlap. Címzés: Horváth Mátyás gyógyszerész úrnál Gyógyszertár az őrangyalokhoz. Brenner Dezső gyakornok úrnak *Szabadka* Zombori út.

² Csajkás Mihály, a szabadkai gimnázium matematika és fizika tanára.

³ A hangversenyt minden valószínűség szerint 1908. november 25-án tartották. (Pekár Tibor: *A zenakari muzsikálás kétszáz éve (1803–2003) Szabadkán*. 27. l. Szabadka 2005.

⁴ A novella a Nyugatban jelent meg 1908. december 15-én, 1/24. II. 476–481.

⁵ Brenner Etelka

138.

BRENNER DEZSŐNEK, ETELKÁNAK ÉS LÁSZLÓNAK¹

Kedves Dezső, Mandy és Laca!!

[Budapest, 1908. december 17.]

Nagyon köszönöm kedves soraitokat. A napokban hosszabban irok hálás és bő viszonz-levelet.

1.) Laci, téged figyelmeztetnem kell, hogy a pikáns szavakat – mint „seggem” nem kell kétszer aláhuzni. A modern írók az eféle fogásoktól előkelően tartózkodnak.

2.) Köszönöm Mandy a híreket. Remélem Schnier Margit már kezdi visszanyerni az esztét! (Tudvalévő, hogy az ilyen gyermekági lelki megzavarodások hamar gyógyulnak.) És te pedig ne félj a sötétben. Mitől félsz. *Milyen kényszer gondolat vagy kényszer érzés uralkodik rajtad és okozza a félelmet? Mióta?* Ezt pontosan ird meg. És részletesen.

3.) *Dezsköm!* Tudósításaid megérlelték bennem a gondolatot, hogy a nyáron együtt fogunk dolgozni egy regényen. Jól és biztosan irsz. Osi² nem hiába mondta hogy „nagyon tehetéses” vagy. Köszönöm a referátumokat örülök, hogy jól vagy. Csak vigyázz az egészségedre. *Müller! Müller!!! Müller!!!!* Én újra kezdtem és ruganyos vagyok mint egy attaché vagy őfelsége.

Mondom a jegyzet be lesz szerezve. (Pharmacognosia és Kémia – patikárosok szerint csak ebből tanulandó. És majd a *kursusügyet* is szorgalmazom.)

Írj egy levlapot ma vagy holnap.

Öllelek: jó Joskád

Mandyt csókolom

Lacit pedig öllelem csókolom és összenyakgattom. Tedd meg.

¹ Írólapra írt levél. Címzés: Nagys Brenner Dezső gyógyh úr *Szabadka, Fötér, Kunezt palota*

² Osváth Ernő, a Nyugat főszerkesztője.

UTÓSZÓ

Csáth Géza hátramaradt eddig – néhány kivétellel – ismeretlen leveleit válogattuk össze kötetünkben.¹ Korábban életrajzának pontosabb megismerése céljából tettek közzé szövegeket a kutatók. Az erre vonatkozó adatokat lásd a Csáth Géza-bibliográfiában.² A könyv 1977-es megjelenése után Szajbély Mihály,³ és Dér Zoltán⁴ közölt ismeretlen leveleket, ezeket Csáth az első világháború alatt írta, s azok a nagy háború idején írt naplóját, illetve emlékiratait egészítették ki.

Könyvünkben százharmincnyolc levél olvasható, melyeket 1904 és 1908 között egy kivétellel Budapestről írta szabadkai családjának. A címzett legtöbb esetben öccse, Brenner Dezső, valamint édesapja, dr. Brenner József volt, emellett több levél szólt mostohaanyjának, Budánovits Ilonának, húgának, Brenner Etelkának, nagyanyjának, özv. Decsy Károlynénak, illetve özv. Budánovits Antalnénak. Válogatásunk az első olyan vállalkozás, amely kizárólag Csáth leveleiből állt össze, ezek kiegészítik az Életjel által közreadott *Naplóit*. Az eredeti levelek Dér Zoltán magángyűjteményében találhatók, amelyek az ötvenes évek végén, illetve a hatvanas évek elején kerültek birtokába, ezek korábban több szabadkai műgyűjtő tulajdonában voltak.

Csáth Géza 1904 szeptemberében kezdte meg tanulmányait a budapesti Orvostudományi Egyetemen. Ekkor ment el végérvényesen Szabadkáról. Tanulmányai idején csak a téli, illetve a nyári szemeszteri szüneteket töltötte otthon. Miután befejezte az egyetemet, Budapesten kapott állást a Moravcsik-féle Ideggyógyászati Klinikán. Ebben az időben ritkábban járt haza, nyaranként az egykori Monarchia üdülőiben: Stószon, Stubnyán, Ótátrafüreden, Palicson, Előpatakon volt fürdőorvos.

Az első világháború kitörésekor behívták katonának, előbb a szerb majd az orosz hadszíntéren teljesített szolgálatot. 1915 augusztusában betegsége miatt, egy évre felfüggesztették a katonai szolgálat alól. 1915 utolsó harmadát Előpatakon töltötte. A következő évben Földesen vállalt munkát. Itt két évig maradt. 1917 őszén ismét munkát keresett. Óbecsén próbálkozott, – végül édesapja segítségével – a regőci orvosi állást kapta meg. 1919 szeptember 3-án nagybetegen került csak haza – a szabadkai kórház Ideg- és Elmeosztályára – mert július 22-én a kábítószer fogyasztás következményeképp kialakult elmebetegségében megölte feleségét.

Csáth Géza életének négy boldog évét követhetjük leveleiből. 1904 szeptemberébe sikeresen kiszakadt a szülői ház szigorából. Soraiból hetenként követhetjük, hogyan illeszkedett be a nagyvárosi életbe. Szövegei végérvényesen cáfolják, hogy konfliktusokkal terhes volt kapcsolata édesapjával és mostohaanyjával, ellenkezőleg: a levelekből megállapíthatjuk, hogy szüleivel igen bensőséges volt a viszonya. Édesapját és mostohaanyját tegezte, egyetemista életének minden részletéről aprólékosan beszámolt nekik. Ami meglepő, gyorsan feltalálta magát a világvárossá alakuló fővárosban, gyermekkorában ugyanis ritkán utazgatott. Családjának írt leveleiben nem panaszkodott magányára, nem olvashatunk honvágyáról, társalanságáról. Kosztolányinak Bécsbe küldött levelében, viszont őszintén bevallja, hogy amikor fölkerült Budapestre: össze volt törve, s félt a megőrüléstől.⁵

Naplójából arra következtetünk, hogy korábban csupán két alkalommal járt Budapesten, ahol csak néhány napot töltött édesapjával. Emellett csak egy szegedi kirándulásáról emlékezett meg, ahol a kortárs művészek nagyszabású kiállítását is megnézték a szabadkai gimnázium tanulói. Más utazásáról nem tartotta érdemesnek, hogy megemlékezzen. Feltételezzük, hogy Pacséron illetve Topolyán járhatott rokonainál, esetleg Újvidéken is megfordult az ismerősöknél. Tény, hogy a Brenner család nem nagyon engedhette meg magának utazgatásokat, mert drága volt a vonatjegy. Egyetemista korában ritkán járt haza. 1906 tavaszán még húsvétkor sem látogatta meg családját.

1909 őszétől öccse, Brenner Dezső is Budapesten folytatja tanulmányait, szüleivel a egyre lazább volt a kapcsolata. Ebben az időben már ritkábban írt édesapjának, esetleg elvesztek a levelei, mivel testvérei: a húga és az öccse is kiszakadt a szülői házból, nem volt aki megőrizze azokat. 1910-ben viszont ténylegesen megromlott a kapcsolata édesapjával, aki nem tudta elfogadni és kezelni fia szenvedélybetegségét.

Könyvünket éppen ezért zártuk le 1908-cal, mert ezekben az években még szorosan kötődött családjához. Első novellás kötetének a *Varázsló kertjének* megjelenése 1908 tavaszán munkássága első korszakának a végét jelentette.

Csáth Géza családi leveleiben olyan eseményekről számolt be, amelyek érdekelhették az otthoniakat. Édesapjának időről-időre részletes kimutatásokat készített arról, mire költötte a pénzét. Öccsét kisebb-nagyobb feladatokkal bízta meg, ő volt a közvetítő közte és a Bácskai Hírlap szerkesztője, Braun Henrik között: továbbította a kéziratokat, tolmácsolta bátyja kéréseit. A két testvér kapcsolata ebben az időben hasonló volt, mint Csáth és Kosztolányi viszonya. Csáth Budapesten intézte unokabátyja ügyes-bajos dolgait, Szabadkán ez a feladat Brenner Dezsőre hárult, aki hasonló lelkesedéssel tevékenykedett Szabadkán, mint testvére a fővárosban.

Naprakészen tájékoztatta családját írói, újságírói tevékenységéről. Arról is beszámolt, hogy belépett az az egyetem zenekarába, sikeresen szerepel a Négyesy László féle irodalmi kurzuson, novellái tetszettek Juhász Gyulának. Tanácsokkal látta el öccsét, hogyan tanuljon, milyen könyveket olvasson, hogyan viselkedjen az önképzőkörön. „Az önképzőkörben ne szavalj. Szavalni abszolút nem érdemes. Inkább ajánlom a *hozzászólást* mindenhez gúnyosan és hibákat keresve, ez jó gyakorlat mert támadás következik rá, amelyet ki kell védeni. Kísérd figyelemmel a vitákat, jegyezz és ha észreveszel egy jukat, amelyen keresztül lehet húzni a rókát az odvából: húzd ki. Keress mindig okot a beszédre.”⁶ Komolyan érdeklődött a szabadkai gimnáziumban zajló eseményekről.

A Bácskai Hírlapot folyamatosan olvasta – ebből, valamint öccse és apja ügyvédbojtárjának, Majláth István beszámolóiból értesült arról, mi tartotta izgalomban a várost.

A család komolyan vette íróságát, Csáth is kíváncsi volt véleményükre. Húga ugyan nem nagyon értette bátyja keserű, furcsa történeteit, pedig szerző a modern irodalom lényegét éppen az ilyen írásokban látta. A korábban idézet levélben a következőket olvashatjuk: „A modern irodalom többet lát a világban, mint ami benne van, s minthogy tulajdonkép a világ mégis csak bennünk van: hát kész veszedelem ez a megnőtt világ szétnyomja koponyacsontjainkat és fájdalmat okoz. Ne engedjük megnőni a kis piszkot. És ha buján tenyészik mert a lohó élet sarlói le nem metszik aljas ágait – hát ez se olyan nagy baj. Nem győzöm azonban hangoztatni, hogy csak a jelennel szabad törődni. Én nem a jövő kedvéért írok, hanem azért, hogy abban a pillanatban jól érezem magam. Ebből a horatiusi életbölcességből, ebből az olcsó italból kell meríteni az okos öléshez.”⁷

Zenkritikusi munkásságának a kialakulásában fontos szerepet játszott az édesapjával folytatott levelezése. Ifjú Brenner József miután 1904-ben leérettségizett a szabadkai gimnáziumban, Budapestre indult, hogy a zene - vagy a képzőművészeti akadémián próbáljon szerencsét, de egyik művészeti főiskolán sem tartották elég tehetségesnek, ezért az orvostudományi egyetemen folytatta tanulmányait. Az ifjú művészpálántát kezdetben nagyon bántotta sikertelensége, ennek ellenére gyorsan túltette magát a kudarcon. Unokabátyja megdöbbenésére, az orvosi pályát választotta, aki nem tetszését hosszú levélben fejtette ki 1904 szeptemberében.⁸

Döntésében nemcsak osztálytársának Munk Artúrnak, aki ugyancsak az orvosi pályát választotta, volt meghatározó szerepe, hanem édesapjának is. A Brenner családban nem volt idegen a természet tudományok iránti érdeklődés. Brenner nagypapa, a szabadkai patikus, tudományos kutatásokat

is végzett a XIX. század közepén. Édesapja nem különösen kedvelte ügyvédi irodáját, élete végéig bánta, hogy nem orvos lett, egyik fiát sem szánta a jogi pályára. Annak viszont jobban örült, hogy fia civil foglalkozást választott magának, mert az volt a meggyőződése, hogy az utóbbival biztonságosabb megélhetést garantálhat magának és leendő családjának. A családi iratok között megőrizték Goll János, zenetanárnak azt a levelét, amelyben az apán keresztül próbálta vigasztalni a sikertelen felvételizőt.⁹

Idősebb Brenner József, hogy kárpótolja fiát a sikertelen egyetemi felvételikért, nem berzenkedett amiatt, hogy az belevetette magát a főváros zenei életébe. Hetente járt hangversenyekre, az operaház előadásaira. A hálás fiatalember, hogy vigasztalja az otthon maradt szabadkaiakat, részletes levelekben számolt be zenei élményeiről. Az az érzésünk, hogy képekben gazdag beszámolóiban a családnak egy-egy hangverseny hangulatát akart megmutatni, hogy azok is részesei lehessenek annak a gyönyörűségnek, melyet az ifjú egyetemistának egy-egy hangverseny meghallgatása okozott. Azt is a levelezésből tudjuk, hogy a fiatal orvostanhallgató nyomon követte a napilapok zenei beszámolóit, s azok hangulatával, minőségével egyáltalán nem volt elégedett. A házi muzsikát magas szinten művelhették a Brenner családban, apa és fia komolyan beszélgethettek a zenéről, melybe valószínűleg bekapcsolódhatott a zenetanárnő mostohaanya is. Idősebb Brenner József a művészetekben, a festészetben és a zenében a klasszikus irányzatokat kedvelte. Fia viszont a modern muzsikát szerette, s hogy azt édesapjával is megismertesse – magánlevelezésében képekben gazdag beszámolót küldött zenei élményeiről. Az édesapjának címzett levelekben ráismerhetünk azokra a megjegyzésekre, melyeket a korai zenekritikáiban is felfedezhetünk.

Egyetemista korában a nagyvilág fontos eseményeivel kapcsolatos nézeteit apjával osztotta meg. Első novelláskötetének megjelenésében sokat segítettek az otthoniak. Brenner Dezső tartotta a szabadkai Krausz és Fischer nyomdával a kapcsolatot. Az előfizetők összegyűjtésében az egész család besegített. Az ügyész édesapjának, a Nemzeti Kaszinó könyvtárosának, feltételezzük, nem volt nehéz összegyűjteni a támogatókat.

Mostohaanyjának életének hétköznapi gondjairól számolt be: hogy pontosan megérkeztek hozzá a finom ételek, hogyan fogja továbbítani szennyesét. Kötetünk két leginkább megrázó levelét nagyanyjának illetve Budánovits Ilona édesanyjának küldte. Az egyik egy születésnap felköszöntő, a másik viszont egy részvétlevél, melyben szokatlan hangon próbálja vigasztalni özv. Budánovits Antalnét legkisebb fia halála után.

Öccsével folytatott levelezéséből arra is fény derült, hogy Braun Henrik a Bácskai Hírlapban nem minden írásának adott helyet. 1905-ben hosszasan

foglalkozott az aktuális közoktatás kérdéseivel,¹⁰ cikk sorozatának a befejező része lett volna a tanítóképzők helyzetéről szóló „kirohanása”. Feltételezzük, hogy az ifjú szerző elvethette a súlykot, a főszerkesztő a Bácsországbán a hittan tanítás kapcsán kialakult vita után,¹¹ nem akarta borzolni Szabadkán a kedélyeket. A tanítóképző állapotáról első kézből voltak értesülései, hiszen a húga Brenner Etelka ebben az időben a képezde tanulója volt. A másik írását a *János bácsit* tárcának szánta szerző, hogy miért nem jelenhetett meg a szabadkai lapban, azt sajnos nem sikerült kideríteni. Harmadik írása *A modern magyar líráról* készült tanulmánya ugyancsak elkallódott. Ezt a Bácsországnak szánta, de az újság 1906 januárjában megszűnt, a cikk feltételezzük elveszett. Ezt az írását sajnáljuk leginkább, mert az *Új versek* megjelenésekor fogalmazta meg nézeteit az új költői irányzatokról. Vélhetőleg Ady Endrével is foglalkozott, hamarabb, mint egykori tanára Loósz István.¹²

A szüleinek beharangozott Lányi Ernő ismertetések közül csak a Budapesti Naplónak szánt közlemény jelent meg. A további két beszámolót nem írta meg, mert a családjának csalódásairól is rendszeresen beszámolt.

A leveleket betűhíven közöljük. Néhány szót nem tudtunk pontosítani, ezek mellé szögletes zárójelben felkiáltó jelet tettünk. A családjának szánt leveleiről gyakran lemaradt a keltezés. A borítékok is többnyire elvesztek, így a postai bélyegző sem nyújthatott fogódzót. A szövegek keletkezésének idejét a már ismert életrajzi eseményekből, egy-egy mű keletkezési idejéből határoztuk meg. A keltezéseket, ha azokat utólag állapítottuk meg szögletes zárójelbe tettük. A szokástól eltérően a tördeléssel a levelek formáját is megpróbáltuk visszaadni. A sajtó-alárendezéskor Dér Zoltán és Szajbély Mihály Csáthra vonatkozó tanulmányait, valamint Réz Pál által szerkesztett: Kosztolányi Dezső: *Levelek – Naplók* munkáját használtuk fel.

Végezetül köszönetet mondunk Hicsik Dórának Szabadka egykori tanáraitra vonatkozó adatok átengedéséért, valamint Rédler Sylviának a sajtó-alárendezésben nyújtott segítségéért.

¹ A kötetben található levelek közül korábban öt volt olvasható 2006, illetve 2007-ben a Magyar Szó Kilátó rovatában 2006. szeptember 9., 10-i, november 18., 19-i, illetve 2007. január 6., 7-i, és január 20., 21-i, február 24., 25-i, számában, abban a sorozatban melyben az író ismeretlen leveleit tettük közzé *1000xölel Józsi* főcímen.

² Dér Zoltán: *Csáth Géza-bibliográfia*. 123–124. l. Újvidék 1977.

³ Csáth Géza: *Fej a pohárban*. Napló és levelek 1914–1916. A kötetben 38 levél olvasható. Tizenhét levelet feleségének írt a frontról, nyolcat Kosztolányi Dezsőnek. A könyvben olvasható 13 leveléből tizenegyet Kosztolányi Dezső, egyet-egyet Rajz Sándor, illetve Brenner Dezső írt. Az utóbbiak Csáth Géza gyógyítására vonatkozó szövegek, melyeket korábban az *Ikerszallagok*-ban Dér Zoltán publikált. (Fórum, Újvidék 1980.)

⁴ Csáth Géza: *Emlékirataim a nagy évről*. Háborús visszaemlékezések és levelek. Szeged, Lazi, 2005. A kötetben 42 levelet tett közzé Dér Zoltán, ezeket feleségének Jónás Olgának, illetve Brenner Dezsőnek írta a háború kitörésének napjától 1915. augusztusáig Csáth Géza.

⁵ A levél részletei az *Ikerszillagok*ban olvashatók. (*Költő családon belül*. Forum 1980. Újvidék 80. 1) Ez alkalommal az egész levelet közöljük. Az eredeti levél a MTA. Kézirattárában, lásd: Sáfrán Györgyi: *Kosztolányi Dezső hagyatéka, Kosztolányi Dezsőné Harmos Ilona Hagyatéka, Hitel Dénes Gyűjteménye (Ms 4612–MS 464)* 59. l.

Budapest, 1904. okt. 9.

Kedves Barátom!

Irod, hogy össze vagy törve s meg szándékozol örülni.

Szórul szóra ugyanez volt az én auspiciumaimnak összege is, amikor az első héten fölszámraztam Pestre. – Iszonyú átkunk van nekünk a lelkünkön, nekünk, kikben Brenner vér csörgedez s e mellett körülölelt a XX. század; csunyan és rosszul rendelkezünk be a sok irodalmi étellel melyet meglehetősen nagy kanállal fogyasztottunk s te kétszerakkorával legalább mint én. Olyan a lelkünk – gyermekem – mint egy mágnestű mely a villamos viharban s a menykőcsapások közepette forog-forog veszettül, holott, ha nem lenne annyira mágnes szépen nyugton maradhatna.

Ilyenformán nagyon megszenvedtünk ezektől a villamos viharoktól s a mellett, hogy némely dologban művésziiesen – és ritkán, helyesen – tudunk gondolkozni az életet sose látjuk meg. Senki se látja soha – vallom én; – de legalább ezek nem gondolkodnak vele mi mindig azt hisszük, hogy látjuk s mindig tudjuk is, hogy rosszul látjuk. És bolondokká leszünk, azokká felebarátom, aminek – ime – kétségtelen jeleit van szerencséd engem illetőleg megállapítani. Félsz, hogy elfelejtenek!? Írj róla verset gyermekem, e félelemről. Legyen a vers méla és nagyszerű tomboló, legyen kétségbeesett... de te ne légy egyik se egyik se másik hanem egyszerűen: *Dide*, a kis Dide. A *Dide*be aki a szél fújását produkálja, avagy szindarabot ír: ami nem is olyan nagy külsőség. – S most hogy felébresztettem benned az oroszlánt s piszkálom a mágnestűt egyébről beszélek.

Azt hiszem a *Jövendő*t megkaptad már. Iszonyuan meg való lepetve s örültem mikor olvasom a jeles lapot /nagy kényelemben/ látva a macskát a te fordításodban, melynek még mikor egy szavát se olvastam a beosztásáról és egyebekről láttam, hogy a te fordításod. Miért nincs a neved; hogyan történt, micsoda disznóság ezt meg nem írni, ki vitte el a fordításokat? Ha valaki lopta a szerzőséget könnyű léssen igazolni a B.H. megfelelő számával. Felszólítalak egyszersmint, hogy a *Bal lator-t* küldd el ennek a jó újságnak; itt van a pálya kezdet. Hajrá! Most már a *Cbilde Heroldot* is okvetlenül beadd; irodalmi szenzáció léssen itt. Emberem ha van benned: nem kedv, de valamelyes élet, dolgozz, dolgozz! Azt hiszem ez a hír jó fogja beigazítani ama mágnestűt, úgy hogy békében marad.

Írj! Gratulálok a versednek szép nyomtatott betűihez, s a fordításhoz, melyet én ismertem meg először s melyen a dekadenseket ismérni tanulám.

– Vécsey Ferenczet hallottam; ez a kölyök abszolút csoda. Képzeld el a Lacikát, hogy érti Beethovent, ilyen lehetetlen csoda ez is; a technika kétség káprázatos, hallatlanul káprázatos voltánál, mely mint másodrendű csoda szerepel ez esetben.

Isten vagy egyéb hatalmak nevében kérek gyorsan írj! Kapod-e az ujságot és dolgozz erősen. Erősen. –

Öllelek Brenner

⁶ Brenner Dezsőnek, 1906. október 6. 90. l.

⁷ U.o. 89.l.

⁸ Nem bolondság volt ilyen lépést tenned neked, mely valószínűleg elrontja egész életed, megzárítja kedvedet, elveszi minden idődet, ambíciódat attól, amihez legtöbb tehetséged van: zenéhez? Nem okosabb lett volna akár csak taláломra beiratkozni valamilyen képző zenedébe, s várni, míg a technikát elsajátítod, s nem üzérkedni, löcsiszárkodni, hasznossági szempontokból cselekedni s kockáztatni azt, hogy a hármas művészből semmi művész légy? Tudom mi a robot, azért merek így beszélni; s ismerlek téged, azért akarok így szólni. Tanácsolom tehát fatálisan lépek fel az egykori fogadást tekintve, mely szerint egymást a zülléstől meg kell védenünk, boncolj, izomszövetezz, chemiázz és uram bocsá! fizikázz, [Csáth Géza 1903-ban félévben megbuktatta Csajkás Mihály fizikából DZ. megjegyzése.] de szimatolj ki minden zugot, s keress magadnak jobb alkalmazást addig míg nem késő. (Kosztolányi Dezső: *Levelek – Naplók*. Osiris Kiadó, Budapest, 1996. 43–44.1.)

⁹ Tisztel Doktor Úr!

Budajk, 1904. szeptember hó 17.

Három esztendő óta nyugdíjban vagyok és leginkább Budjákon töltöm a nyarat szüret utánig, honnan havonkint csak egyszer szoktam Bpestre rándulni. Ezen okból csak későn kaptam meg hozzám intézett becses sorait. Ami a kedves fiát illeti, azt tanácsolnám neki, ha csak nem valami nagy tehetség, hogy ne válassza a muzsikát kenyér kereső életpályának, mert igen képzett fiatal erő nem talál Magyar honban állásra. És hogy tanítással foglalkozzék, arra nézve Bpsten ismét nincs talaj, miután a sok akadémia végzett, és konzervatorium befejezett egyének most már egy pár hatosért adnak leczkéket. Így tehát jövője nem lenne. Járjon a fiatal ember csak egyetemre, a jogi pályára, melyen azonban is nagy a konkurentia, de azért jogász országban élve, mégis legelőbb talál teret, amelyen majd boldogulhat. Egyik fiam műépítész s teljesen befejezte a műegyetemet, szigorlatozott s ki lett nevezve a ker. ministeriumban. De most már másodéves jogász, ismét tanul, mert csakúgy remél jövőt.

Szíveskedjék tehát a fiatal embernek nevemben megírni, hogy a viláért ne legyen muzsikus, hanem írassa be magát jogásznak s csak amellet muzsikáljon. Szép, szép a zene, de keveset hoz. (különösen most) a konyhára, és sokkal több élvezetet fog a zenében találni, ha majd szabad óráit azzal tölti ki.

f.hó 29¹⁶¹ október 2ig Bpsten leszek s ha kedves fiának megírná, hogy valamely nap este 6-7 óra felé meglátogatna, amikor igen szívesen felvilágosítanám.

Ha Bpsten lettem volna, igen szívesen jártam volna kezére Mihálovics igazgató úrnál, kit régen személyes ismerősömnek mondhatom. De talán jobb a fiatal embernek, ha még nem iratkozott volna be.

Íparkodni fogok neki, ha lehetséges lesz, hegedű órákra ajánlani, ami talán előbb sikerülhet, mert több zenedei tanárt és igazgatót ismerek, kik által hathatok.

Bocsánatot kérek, hogy véleményemnek nyíltan kifejezést adtam.

Fogadja kedves doktor úr tiszteletem kifejezését melylyel maradok kiváló tisztelettel Goll János

¹⁰ E.F.: *A magyar középiskolaügy és egy szociológiai vita*. BH, 1905. január 1. 9/1. 6–7., –f: *A népnevelésügyünk*. (Jegyzetek sürgős reformokról). BH. 1905. Január 8. 9/6. 6. E.F. *Népnevelésügyünk* (Jegyzetek sürgős reformokról) BH, 1905. január 15. 9/12. 8–9. József: *A magyar középiskolai tanítás végleges csődje*. BH. 1905. Június 4. 9/128. 3–4, (Cs. G.): *A gimnázium. Megkezdődött az új szántás*. 1905. szept 8. 9/207.8.

¹¹ Csáth Géza: *A hittantanításról*. 1905. július 23. Bácsország. 2/30. 9–11., *Még egyszer a hittan tanításról*. Bácsország 1905. július 30. 2/31. 11. *Mégegyszer és utoljára a hittan tanításról*. Bácsország. 1905. augusztus 13. 2/33. 4–5.

¹² *Ady Endre lírája tükrében*. Szabadka, 1914.

MUTATÓK

LEVELEK CÍMZETTJEI

A nevek mellett szereplő számok a levelek sorszámaát jelölik.

Brenner Etelka: 23, 49, 69, 79, 91, 98, 100, 105, 106, 108, 109, 111, 114, 121, 122, 123, 131, 138

Brenner Dezső: 1, 2, 3, 5, 7, 8, 17, 24, 27, 28, 29, 30, 34, 35, 36, 37, 38, 39, 41, 42, 43, 50, 51, 60, 63, 66, 70, 72, 73, 74, 78, 80, 83, 84, 85, 86, 88, 91, 93, 95, 96, 98, 100, 101, 102, 104, 105, 106, 107, 108, 109, 111, 114, 117, 119, 120, 121, 122, 123, 124, 125, 127, 129, 130, 131, 136, 137, 138

Dr. Brenner József: 6, 9, 11, 12, 13, 14, 15, 16, 18, 19, 20, 21, 25, 26, 31, 32, 44, 45, 51, 52, 54, 56, 57, 58, 59, 61, 62, 64, 65, 67, 68, 71, 76, 77, 81, 82, 87, 89, 91, 94, 97, 98, 99, 100, 103, 105, 106, 108, 109, 111, 113, 114, 115, 118, 121, 122, 123, 127, 128, 131, 133

Dr. Brenner Józsefné Budánovits Ilona: 33, 40, 47, 48, 55, 65, 68, 75, 90, 91, 92, 98, 100, 103, 105, 106, 108, 109, 110, 111, 112, 114, 116, 121, 122, 123, 126, 131

Brenner László: 4, 22, 91, 98, 100, 101, 105, 106, 108, 109, 111, 114, 121, 122, 123, 131, 138

Özv. Budánovits Antalné Sturcz Jusztínia: 46

Özv. Decsy Károlyné Klauzer Antónia: 10, 53

NÉVMUTATÓ

- Ady Endre 155, 157
 Aggházy Károly 13
 Anton, Bruckner 60
 Apponyi Albert 10, 30, 121
 Arany János 144
 Arnoldson Sigrid 125
- B. Feri 149
 Bach, Johann Sebastian 58, 123
 Balázsné 40
 Balzac, Honoré de 141
 Bánovszky 53, 59, 68, 83, 126
 Bányai 126
 Bárdosy Gabi 59
 Bartók Béla 13, 131
 Beethoven, Ludwig van 53, 60, 103, 121, 123, 127, 130, 156
 Berlioz, Hector 13
 Blardsley, Aubrey 125
 Bliesz András 55
 Bródy dr. 73
 Bókay Árpád 113
 Bolte 113
 Braun Henrik 25, 37, 40, 41, 44, 86, 90, 92, 104, 124, 152, 154
 Brenner család = Édeseim, enyéim, kedveseim 107, 117, 110, 116, 119, 120, 121, 124, 132, 133, 143
 Brenner Dezső = barátom, Dezső, Dezső, ifiúr, öcsém, öcskös, öregem, Perpedő, Tettet 5, 7, 8, 9, 10, 13, 15, 18, 19, 21, 24, 25, 26, 28, 29, 30, 31, 32, 33, 36, 37, 38, 40, 41, 42, 44, 45, 46, 48, 50, 51, 52, 54, 58, 59, 62, 63, 64, 66, 69, 70, 74, 76, 78, 79, 80, 86, 87, 88, 91, 92, 93, 94, 95, 97, 98, 99, 100, 101, 102, 104, 105, 107, 109, 111, 112, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 121, 122, 124, 125, 127, 128, 129, 130, 132, 133, 134, 135, 137, 138, 139, 140, 141, 143, 146, 147, 149, 150, 151, 152, 155, 156
 Brenner Etelka = Etelke, Mádi, Mandy 8, 11, 15, 26, 34, 35, 36, 37, 38, 40, 41, 42, 43, 45, 51, 52, 66, 75, 81, 86, 87, 93, 95, 96, 97, 98, 99, 101, 109, 111, 113, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 127, 130, 132, 137, 142, 146, 149, 150, 151
 Dr. Brenner József = apa, apám, apuska, édesapám 7, 8, 10, 11, 13, 14, 15, 16, 18, 20, 21, 22, 23, 24, 26, 27, 28, 29, 31, 32, 34, 40, 41, 42, 43, 44, 45, 46, 48, 50, 51, 52, 55, 57, 58, 59, 61, 62, 63, 64, 65, 66, 68, 69, 70, 72, 74, 76, 77, 78, 80, 85, 87, 88, 93, 95, 96, 97, 98, 99, 100, 101, 103, 104, 108, 113, 114, 115, 117, 120, 121, 122, 124, 126, 129, 130, 136, 137, 138, 139, 140, 142, 151, 153, 154
 Dr. Brenner Józsefné Budánovits Ilona = anyika 8, 14, 18, 21, 23, 33, 34, 35, 42, 46, 50, 52, 55, 58, 59, 61, 64, 69, 70, 74, 76, 77, 80, 82, 86, 92, 93, 95, 97, 98, 99, 100, 102, 111, 114, 115, 116, 120, 122, 123, 128, 130, 132, 142, 146, 151
 Özv. Brenner Józsefné Hofbauer Aurélia = Grósz, nagymama 9, 29, 36, 37, 42, 44, 67, 76, 77, 81, 92
 Brenner László = Egér, kisbátya, kisbrennerúr, Laca, Laci, Lacika 7,

8, 9, 14, 15, 18, 19, 21, 24, 25, 29, 32, 33, 36, 38, 40, 41, 45, 46, 50, 51, 54, 58, 60, 61, 62, 63, 64, 67, 71, 76, 78, 79, 81, 82, 84, 86, 87, 92, 94, 95, 96, 97, 98, 100, 101, 103, 104, 107, 111, 113, 114, 115, 116, 117, 118, 119, 120, 121, 129, 130, 131, 132, 142, 146, 149, 150, 151, 156

Bruckner, Anton 60

Ifj. Budánovics Béla 67

Budánovits Antalné Sturcz Jusztnia = B. nagymama, nagymama 29, 31, 32, 36, 48, 49, 81, 87, 99, 151

Budánovits Béla = Béla 17, 19, 22, 31, 32, 33, 35, 36, 43, 50, 64, 67, 99, 128, 136, 137

Budánovits Irén = Irén 20, 29, 36, 37, 43, 45, 62

Budánovits Lajos = Lajos 29, 49, 50

Budánovits László = Laci, Lacika, Lackó 17, 20, 22, 31, 50

Budánovits Margit = Mandi, Margit 29, 31, 50, 132

Budánovits Mária = Marry néni, Mari néni 31, 107

Budánovits Sándor = Sándor 29, 49, 132

Byron, George Gordon 72

Caruso, Enrico 129

Chopin, Frédéric-François 103, 110, 111

Correlli, Arcangelo 46

Csajkás Mihály = Misa 96, 105, 149, 157

Csajkovszkij, Pjotr Iljics 53, 123

Decsy család = Decsyék 27, 37

Decsy Dezső = Deke 144

Decsy Dezsőné Brenner Lujza = Lujza néni 17

Decsy János = Jancsi, Jani bácsi 34, 46, 67, 75, 122

Decsy Jenő = Jenő bácsi 22, 26, 34, 36, 37, 96, 99

Özv. Decsy Károlyné Klauzer Antónia = D. nagymama, nagymama 10, 11, 29, 56, 57, 76, 81, 92, 96, 132, 151

Decsy Lujza = Dúda, Dudika 17, 54

Decsy Paula = Paula néni 20, 53, 73, 83

Decsy Sándor = Decsy Sanyi, Sándor 11, 93, 107

Delibes, Leo 142

Dér Zoltán 151, 155, 156

Dohnányi Ernő 60, 104

Dosztoevszkij, Fjodor Mihajlovics 141

Endrődi Béla 43, 46

Erkel Ferenc 13

Erkel Sándor 53

Ertl József 20

Étsy Emília 67

Farkas József 121

Fedák Sári 46

Fischer Móric = Fischer 19, 30, 48, 88, 96, 134, 140

Flaubert, Gustave 141

Flóra néni 99

Forgács Rózsi 125

France, Anatole 135

Franci bácsi 99

Ifj. Frankl István = Frankl Pista 46

Gaizlerék 27, 45, 99

Gáli Géza 143

Gárdonyi Géza 141, 143

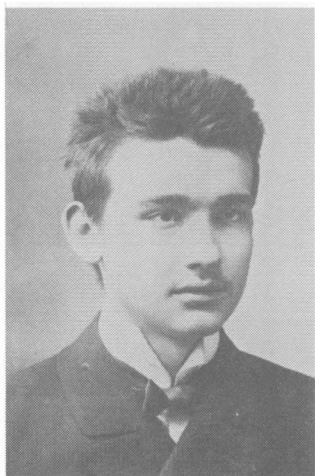
Goldmark Károly 60

Goll Károly 154, 157

- Grieg, Edvard 103
 Gundáék 110
 Győrikék 94
- Haydn, Franz Joseph 58, 73
 Hegedűs Gyula 125
 Helén néni 34, 83
 Hertwig, Oskar 33
 Hicsik Dóra 155
 Hirkó 73
 Hofbauer család = Hofbauerék 37
 Hofbauer Aurél 34
 Hofbauer István = Pista bácsi 5, 9, 20, 21, 22, 34, 40, 42, 57, 73, 91, 103, 137
 Hofbauer Istvánné Oravecz Izabella = Bella néni 5, 9, 10, 12, 16, 17, 20, 31, 34, 37, 40, 41, 42, 43, 44, 50, 61, 62, 67, 73, 74, 75, 97, 102, 137
 Hofbauer Miklósné Scheffer Janka = Janka néni 13
- Ila 146
- Jókai Mór 95
 Jónás Olga 156
 Juhász Gyula 43, 47, 153
 Juli 8, 33, 96
- Kabos Ede 136
 Katica néni 115
 Kneisel, Franz 41
 Koroknai Richárd 59
 Kossuth Ferenc 10, 30, 33
 Kosztolányi család = Kosztolányiék 58, 110
 Kosztolányi Ágostonné Kádár Rozália = Róza néni, Rózi néni 61, 75, 108
 Ifj. Kosztolányi Árpád = Árpád, Áрпи 18, 23, 25, 34, 40, 51, 55, 58, 61, 76, 82, 83, 85, 111, 143
 Kosztolányi Árpádné Brenner Eulália = Lálíka néni 37, 43, 58
 Kosztolányi Dezső = Kosztolányi, Dide, Lehotai 23, 26, 34, 42, 67, 71, 82, 83, 85, 93, 107, 108, 110, 130, 152, 155
 Kosztolányi Mariska = Mariska 135
 Kovald 89
 Krecsy Emma = Krécsy 6, 7
 Kuluncsich Pál = Pájó 25, 54, 64, 96
- Ifj. Lányi Ernő = Ernőke 30, 95, 143, 148
 Lányi Ernő = Ernő bácsi, öreg Lányi 95, 106, 108, 109, 112, 118, 119, 120, 130, 132, 143, 155
 Lányi Hedda = Hetka 130, 131
 Lányi Sarolta = Saska 125
 Ifj. Lányi Viktor Géza = Gézi, Géza bácsi 130, 131, 132, 143
 Lenhossék Mihály 58
 Liszt Ferenc 13, 53, 60
 Loósz István 155
 Lőssi 102
- Madzsar 17, 62
 Majláth István = Majáth, Majáth úr, Majláth Pista 29, 54, 55, 58, 66, 69, 76, 81, 86, 87, 96, 153
 Mancika 134
 Manojlovics 111
 Maták 96, 98
 Maud, Allan 110
 Maupassant, Guy de 72
 Melha, Armand 46
 Mérayék 35, 57, 62, 99
 Méray Horváth Ádám = Méray 72
 Méray Opika 35, 57
 Mihálovics Ödön 157
 Mikovics Gusztáv 54

- Milassin Jánosné Decsy Bella = Bóci 143
Milkó Izidor 109
Mocar 17
Molnár Ferenc 122
Mozart, Wolfgang Amadeus 53, 58, 73, 113, 123, 136
Mukics Simon 19, 109
Munk Artúr = Artúr, Magyar Artúr,
Munk 70, 75, 103, 142, 146
- Nagy László = Nagylaci 63, 66, 70, 79, 89, 92, 113
Négyessy László 43, 46, 153
Nyíri Sándor 55
- Oláh Sándor 55
Osváth Ernő = Osi 147, 150
Ötvös Józsefné Decsy Antónia = Antika 143
- Pályi Ede 137
Pártos Bence 115, 123
Pekár Mihály = Pekár Miska 92
Petőfi Sándor = Petőfi 25
Piukovits Ágostonné = Piukovitsné 81
Puccini, Giacomo 78, 79, 81, 131, 148
Pusztai Béla 66, 70
- Rajz Sándor 131, 138
Raoul, Pugno 103
Reclus, Elisée 95
Rédler Sylvia 155
Regéczy Ilona = Regécy 140
Regényi Gábor 96
Reiszné 9
Réz Pál 155
Rippl-Rónai József 57
Rudnay 73
- Salgó Ernő 65
Sáfrán Györgyi 156
Sándor Erzs 116, 117, 142
Sassy Attila 148
Scheffer 15, 20, 22, 23, 27, 28, 29
Schnier Margit 150
Schuster Gyula 138
Slezak, Leo = Slezák 73
Stendhal, Marie-Henri Beyle 65
Sugár Béla = Sugár 89, 91
Svendsen Johan 60
Szabados Béla 135
Szabados Béláné Decsy Margit = Margit, Bóci 73, 86
Szabó István = Szabó Pista 52
Szajbély Mihály 151, 155
Szamosi Ella 80
Szemere Árpád = Árpád, Szemere 22, 31, 32, 33, 99
Özv. Sztrokáné 12
Sztrokayék 14
Sztrokay Kálmán = Sztrokay 6, 7, 14
Tangl Ferenc = Dr. Tangl 36
Tartini, Giuseppe 46
Toskó 73
Dr. Tóvölgyi = Tovölgyi 16, 20, 22, 35, 36, 37, 62, 128
- Vágó Béla 46
Vikár György 43
Volkman Robert 13
Völgyi Lajos = Völgyi bácsi 130
Vukovics bácsi 101
- Wagner, Richard 53, 60, 71, 79, 131
Webex Frici 142
Weiner Leo 131
Wilhelm Adolf = Wilhelm 32
Willy, Burmester 46, 99
Winkler Lajos = dr. Winkler 22, 33

A LEVELEK ÍRÓJA ÉS CÍMZETTJEI

Csáth Géza, Ifj. Brenner József

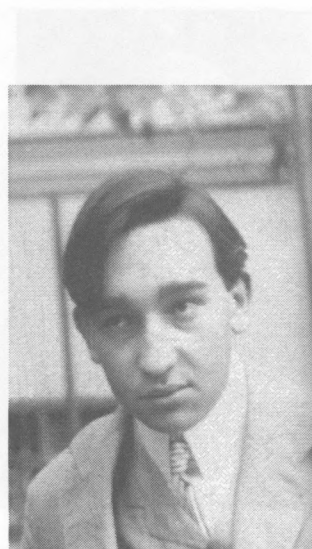

Dr. Brenner József

Dr. Brenner Józsefné

Budánovits Ilona

Brenner Dezső

Brenner Etelka

Brenner László

Özv. Decsy Károlyné

Klauzer Antónia

Özv. Budánovits Antalné

Sturcz Jusztfénia

DR. BRENNER JÓZSEF LAKÁSAI 1904 ÉS 1908 KÖZÖTT:

A Deák utcai ház napjainkban a Matka Vuković utcában

Miklós utca és környéke napjainkban, Nikola Kujundžić utca

A Kunez palota a Petar Drapšin utcában

MUTATVÁNY A LEVELEKBŐL

MAGYAR KIRÁLYI POSTA

LEVELEZŐ-LAP

Vim Önagyzága
Dr. Brenner Józsefne
úraszónynak
Vi. Szék mtea. 5. I. i. Szabadka

Öt külföldi állásokkal való forgalomra, hova a levelezőlap díja 10 fillér, költő 10 fillérre levelezőlapok szolgálhat.

1893. máj. 10. K. J.

Ugye, hogy van a fűfűje? Kicsi egyen az egyet!

Kedves Etelkém! Most is, de különösen jóga
Dehogyan és érem az almos bombal dolaitanov
Itt tanulunk benne a kis szabásban. A
Amint két szemépet igazán erre lehet fog
lalni csak a kisdol levelezőlapon. A do-
vátot mit gőzövel folynak. A kalandorúni
munkának már minden vég, mert ma-
holnap mindenki megismerik az egyen-
pé tanulmány. A bontásban most ki-
látunk ~~az~~ dolaitanovként az egyen-
dolaitalán sőt s' dünk ~~az~~ dolaitalán
Az egyen-
Lobay egy fűfűje, melyet a egyen-
munka; s te is mi mindig egyen-
1893, hogy nem lehet a tani. A nem egy
fűfűje, hogy egyen fűfűje, nem lehet
dolaitalán
(s' megvered)
A megvered
1893. máj. 10.

De van a labással? A miher jó? A megvered
1893. máj. 10.

hogy nem nép, és nem éti... de volt a baj, hogy
 az összes káposztát nem a zenehallgatók ettek
 a premieről, mert akkor csakugyan zene-
 nélkül melettük volna. Azaz az a csodát ért
 az egy táncművészetet. Puccini Pileangó
 kisasszonya óta nem volt ilyen menedzsis
 feljegyzési valószínűség. Később lépéskészlet, amikor
 a művésztől a zenehallgatók válnak. Minthogy
 ő is a zene és a zene = fűtőhellyel ~~zongorával~~ zongorával
 a zongoristát a kerek ~~zongoristát~~ zongoristát el-
 tartja

Mindegyik zongorista valószínűleg az ugráló
 az átlagos zongoristák és kékzongoristák zongoristák
 az önmagukban ~~zongoristák~~ zongoristák a zongoristák.
 Később az ugráló zongoristák lassan
 felkelték és meg a zene a zongoristák zongoristák
 zongoristák, zongoristák zongoristák ~~zongoristák~~ zongoristák
 nem lassan lementek ~~zongoristák~~ zongoristák,

IV.
~~hosszú ideig~~, és az a csodás
 , ahogy reménykedt kitént, mert
 a lánc nem tudott lépni
 tartani a kápol s egyrésze
 azt kára betétele vált
 mégis sürségi, amiért s
 a felmélésnél meg kellett tör-
 ténnie

III lemeztelen Bránovszky
 atyáit bájos mosolyával s
 nagy hűsével

Ő engem vagy más áru
 részeg mint az pincér a anilor
 feladja azt a rablót, (akinek
 a vesébe öt forint „szobor”
 társaságára) nem ~~hisz~~ jött
 észbe, hogy ennek az embernek
~~meg~~ gummitűs, fogta
 van, melyet vasánpárást
 a Stefánia után vezette

Ami ember azt mindig
 hogy ~~hisz~~ ^{hisz} károlt a keltar
 ekkor tudó dírmórák, aki

TARTALOMJEGYZÉK

Levelek	5
1904	5
1905	10
1906	48
1907	107
1908	139
Utószó	151
Mutatók	159
Levélmutató	161
Névmutató	163
A levelek írója és címzettjei	167
Dr. Brenner József lakásai 1904 és 1908 között	169
Mutatvány a levelekből	170

CIP – Каталогизacija y publikaciji

Библиотека Матице српске, Нови Сад

821.511.141(497.11)-6

CSÁTH, Géza

1000 x ölel Józsi: családi levelek 1904-1908 / Csáth Géza;

[Közreadja Dér Zoltán; sajtó alá rendezte és az utószót írta Beszédes Valéria]. – Szabadka: Szabadegyetem, 2007 (Subotica: Studio Bravo). – 175 str.: fotogr.; 23 cm. – (Életjel könyvek; 121)

Tiraž 300. – Utószó: str. 151-155. – Registri.

ISBN 978-86-82147-82-4

a) Čat, Geza (1887-1919) - Prepiska

COBISS.SR-ID 220941319

A szabadkai Szabadegyetem kiadása

Felelős kiadó: Blažo Perović

Szerkesztő: Dér Zoltán

Recenzensek: Raffai Judit és Ninkovné Kovačev Olga

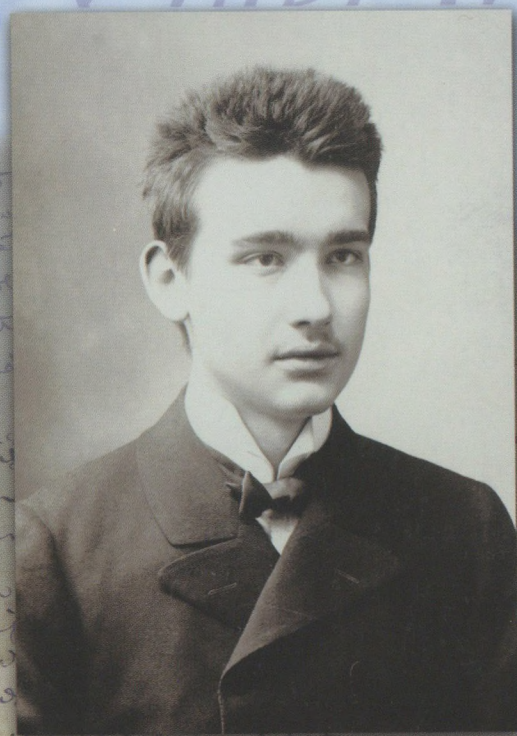
Borítóterv: Molnár Péter (millerson)

Számítógépes megmunkálás: Rédler Sylvia

Megjelent 300 példányban 11 (B/5) ív terjedelemben

Készült a szabadkai Studio Bravo Nyomdában

1000 v. ööl Lócsi

ett biztos pultot
15 kreutst -
da havatul (18 h
hogy sorabot p
a hatad meg
feristor a m

utaztat kutama
tirtentelid h.
Kop elter most o
eg mibabon jartan

az indoparvok
ideme. Inabb a
glaugos is h
tamada korek

figyelemmel a ritak
julat, amelyen havatul
ar orralol: huzd ki. Neve nendis orst a baradre.
leiror nem fog menni. Farast lszel. Kioss megrolot.
leirig elirone jeltkorni. nolasar! ~~hatal~~! Korni!

De elás ii óra * elmet. H.
Seel

[Handwritten signature]

Drumad mond, y nem oran kileol kiasat.